

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 21.

Tisdagen den 4 mars.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 25 och den 26 sistlidna februari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 4 mars 1919.

Till justitiedepartementet hade från länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län insänts en den 28 februari 1919 dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll, och sedan redaktören Algot Törnqvist i Göteborg blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för Göteborgs stad för en tid av tre år, räknade från och med den 1 januari år 1918, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 67 § av lagen om val till riksdagen stationskarlen Julius Hedvall blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari år 1921.

Vid den granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:
G. Grefberg.

Jämte det protokollet lades till handlingarna, godkände kammaren den däri omnämnda fullmakten samt förklarade herr Hedvall behörig till riksdagsmannakallets utövande.

Herr talmannen tillkännagav, att herr Hedvall denna dag intagit sin plats i kammaren.

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 21.

§ 3.

Herr statsrådet *Palmstierna* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 123, angående pension å allmänna indragningsstaten åt baderskan vid krigsskolan, änkan Kristina Vilhelmina Jonsén, född Svensson;

nr 131, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 30, 31, 35 och 39 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin m. m.;

nr 137, angående visst undantag från det i åtskilliga fall stadgade förbud att med civil befattning förena annan tjänst å rikets stat;

nr 138, angående försäljning av vissa områden till staden Eskilstuna m. m.; och

nr 139, angående byggnadslån och odlingsbidrag till innehavare av vissa kronobyggen i Norrbottens län.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 4.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 126, angående anvisande av medel för utförande av om- och påbyggnadsarbeten å de i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm befintliga byggnaderna; och

nr 127, angående inhämtande av riksdagens medgivande, att vissa ersättningsbelopp må få utbetalas av anslaget till tullverket;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 128, med förslag till förordning angående särskilda bestämmelser om tiden för förvarande av vissa till ledning för taxering avgivna deklARATIONER;

till statsutskottet propositionen, nr 129, angående efterskänkande av kronans rätt till dananarv efter skrädderiarbetaren Fredrik Albert Appelkvist från Uppsala m. fl.;

till bankoutskottet propositionen, nr 130, angående minskning av den för riksdagen avsedda upplagan av kommitté- och sakkunnigebetänkanden; samt

till statsutskottet propositionen, nr 120, angående understöd till läroverksadjunkten P. E. F. Ågren.

§ 5.

Herr *Sävströms m. fl.* på kammarens bord liggande motion nr 337, som nu föredrogos, remitterades till bevillningsutskottet.

§ 6.

Vidare föredrogs statsutskottets memorial, nr 11, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande Kungl. Maj:ts under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen för år 1920 och propositionen om tilläggsstat för år 1919 gjorda framställningar om anslag till civil personal vid regements- och stationskrigsrätterna.

De i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 7.

Härefter föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtande nr 28, bevillningsutskottets betänkanden nr 12 och 13, bankoutskottets utlåtanden nr 14 och 16, första lagutskottets utlåtanden nr 8 och 9, jordbruksutskottets utlåtanden nr 9 A, 9 B och 14—19, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 8.

Herr *Vennersten* avlämnade en motion, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 108, med förslag om vissa, för ernående av jämkningar i fördelningen av den kommunala skattebördan erforderliga ändringar i förordningen den 28 oktober 1910 angående bevilning av fast egendom samt av inkomst.

Nämnda motion, som erhöll ordningsnumret 338, bordlades på begäran.

§ 9.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 37, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1919 gjorda framställningar angående anslag till statskontoret.

Vidare anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 45, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 46, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; samt

nr 47, till styrelsen för riksdagsbiblioteket angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

bankoutsrottets utlåtanen:

nr 10 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1920 tionde huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 10 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1919 tionde huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; och

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 235 § i lagen om bankrörelse den 22 juni 1911; samt

jordbruksutskottets memorial och utlåtanen:

nr 20, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande väckt motion angående tillägg till 33 § i lagen om väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 21, i anledning av väckta motioner angående ändrade författningsbestämmelser, åsyftande rävstammens nedbringande;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare bidrag ur jämtländska renbetesfjällens skogsfond till anläggning av enskild väg inom Offerdals socken av Jämtlands län;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; och

nr 24, i anledning av väckt motion om tillägg till lagen om enskilda vägar på landet.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Räf</i>	under 8 dagar fr. o. m. den 7 mars,
» <i>Molin</i>	» 10 » » » 6 » och
» <i>Nilsson</i> i Malmö	» den 5 mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,21 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 5 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i riksdagens andra kammare och de ledamöter av kammaren, som blivit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kansli-personal och vaktbetjäning, den 4 mars 1919.

På därom gjord ansökning entledigades kanslisten hos kammaren G. J. T. Karlgren från kanslisttjänsten och förordnades till kanslist i hans ställe juriststudenten F. E. O. Hedelius.

Som ovan

In fidem
Per Cronvall

§ 2.

Föredrogs var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet propositionen, nr 123, angående pension å allmänna indragningsstaten åt baderskan vid krigsskolan, änkan Kristina Vilhelmina Jonsén, född Svensson;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 131, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 30, 31, 35 och 39 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 137, angående visst undantag från det i åtskilliga fall stadgade förbud att med civil befattning förena annan tjänst å rikets stat; samt

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 138, angående försäljning av vissa områden till staden Eskilstuna m. m.; och

nr 139, angående byggnadslån och odlingsbidrag till innehavare av vissa kronobyggen i Norrbottens län.

§ 3.

Vidare föredrogos och remitterades till bevillningsutskottet herr *Vennerstens* på kammarens bord liggande motion nr 338.

§ 4

Bankoutskottets nu föredragna utlåtanden nr 10 A, 10 B och 15 bordlades åter.

§ 5.

Härefter föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial, nr 20, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande väckt motion angående tillägg till 33 § i lagen om väghållningsbesvärets utgörande på landet.

§ 6.

Jordbruksutskottets utlåtanden nr 21—24, som härpå föredrogos, blevo ånyo bordlagda.

§ 7.

Föredrogos vart för sig:

första lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskild bestämmelse att tills vidare gälla i fråga om skydd för vissa främmande patent; och

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förhöjning av ersättningarna i anledning av kroppsskada, uppkommen under militärtjänstgöring.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Ang. anslag till följd av uppskjutande av arbetena å kasern-etablissemang för Södra skånska infanteriregementet.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1919 under fjärde huvudtiteln för bestridande av kostnader, som kunna bliva en följd av uppskjutande tillsvidare av de för närvarande pågående arbetena å uppförande av kasern-etablissemang för Södra skånska infanteriregementet.

Uti en till riksdagen avlåten, den 14 februari 1919 dagtecknad proposition, nr 97, vilken för förberedande behandling hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogat statsrådsprotokoll över lantförsvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för bestridande av de särskilda kostnader, som kunde bliva en följd av uppskjutande tillsvidare av de för när-

varande pågående arbetena å uppförande av kasernetablissemang för Södra skånska infanteriregementet, å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 104,750 kronor.

Ang. anslag till följd av uppskjutande av arbetena å kasernetablissemang för Södra skånska infanteriregementet.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte för bestridande av de särskilda kostnader, som kunde bliva en följd av uppskjutande tillsvi- vidare av de för närvarande pågående arbetena å uppförande av kasernetablissemang för Södra skånska infanteriregementet, å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 75,000 kronor.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Swartz, O. M. Strömberg, Johan Nilsson, Wrangel, Widell, Hallin, Rooth, Erlansson, Lübeck* och *Söderhielm*, vilka ansett, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke borde av riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade:

Herr *Pettersson* i *Bjälbo*: Herr talman, mina herrar! Denna fråga har ju varit före i försvarskommissionen, och såsom ledamot av densamma anhåller jag att få yttra några ord.

Försvarskommissionens uppgift är ju att söka i möjligaste mån begränsa de militära utgifterna. Jag tror mig kunna säga, att var och en, som tagit del av försvarskommissionens utlåtanden måste medgiva, att kommissionen verkligen har gjort vad på den ankommer för att i möjligaste mån begränsa dessa utgifter. Men å andra sidan är det ju uppenbart, med den sammansättning, som försvarskommissionen har, och med de olika synpunkter, vi lägga på denna fråga, att icke alla beslut kunna bli enhälliga. Alla där önska vi säkerligen och hoppas, att världsläget skall bli sådant, att det kan visa sig möjligt att ställa vårt försvar avsevärt billigare, än nu är fallet. Men det är ju så beträffande detta världsläge, som är avgörande för det hela, att vi hysa olika förhoppningar därvidlag. En del anser, att man kan så gott som avskriva hela försvaret, att förhållandena därute gestalta sig så, att icke något försvar behövs, andra åter ställa sig mera skeptiska och vilja se tiden an och hålla krutet torrt, som det heter.

Här är just en av de punkter, där försvarskommissionen icke kommit till någon enighet. Kommissionens majoritet har nämligen föreslagit ett uppskov med byggnaderna, under det att vi tre reservanter ansett, att ett sådant uppskov icke bör komma i fråga; och jag skall be att med några ord få motivera vår ståndpunkt. Den är ju förut framhållen i vår reservation, som är intagen i den kungl. propositionen, men jag anser mig ändå här vid detta tillfälle böra understryka, vad vi där yttrat.

För såvitt det skall vara någon mening med ett uppskov, så måste denna mening ytterst grunda sig på den förhoppning eller så att säga säkra förvissning, att något kasernetablissemang där nere vid Lund icke visar sig behöfligt i framtiden, bl. a. av den orsaken, att vårt försvar inskränkes i så hög grad, att regementets förlägningsplats blir en annan. Beträffande frågan om en sådan

Ang. anslag till följd av uppskjutande av arbetena å kasern-etablissemang för Södra skånska infanteriregementet.
(Forts.)

indragning av vårt försvar, att kasernetablissemang i fråga icke skulle behövas, så är väl dock knappast troligt, att vårt försvar kommer att inskränkas så mycket, att det regemente, som uppsattes av vår bördigaste och folkrikaste provins, skulle slopas — det är väl icke gärna tänkbart. Och skola vi ha ett regemente där nere, så är det uppenbart, att vi behöva ett etablissemang lika bra för detta regemente som för något annat och att platsen i så fall icke gärna kan bli någon annan än den, som här är ifrågasatt. Detta torde också med tämligen stor tydlighet framgå av förhållandena såsom de nu gestaltat sig. Däremot ha vi icke inom försvarskommissionen ställt oss avvisande till den tanken, att en inskränkning beträffande kasernbyggnaderna där nere skulle vara möjlig. Man skulle mycket väl kunna tänka sig, att etablissemang byggdes i något mindre omfattning, att det jordområde, som nu inköpts, i någon mån kunde reduceras o. s. v. Men försvarskommissionen har icke velat gå med på den bogen, och till följd därav ha vi icke heller haft anledning att vidare ge oss in på den saken.

Beträffande regementets förläggning till någon annan plats, så kan det ju icke bli fråga om någon annan plats än Revinge, och att det då skulle ske en återflyttning till Revinge, därom är jag åtminstone för min del fullkomligt förvissad, att, så långt som sakerna nu avancerat, detta icke gärna kan komma i fråga.

Försvarskommissionen har ju varit och gjort besök där nere vid Revinge, och vi ha därvid kunnat konstatera, att allt därute har råkat i fullständigt förfall, och skola byggnaderna därstädes i någon mån komma till användning, så blir det en ganska dyrbar historia, kanske lika dyrbar som att färdigbygga det etablissemang, som nu håller på att byggas. För övrigt, att förlägga regementet i de nuvarande kasernerna med möjligen någon liten reparation, det har åtminstone från de sanitära myndigheternas sida på det bestämdaste sätt avvisats. Sjukvårdsstyrelsen säger också om denna sak, att förläggningen till regementets gamla baracker å Revinge lägerplats vore det enda möjliga, som kunde komma i fråga, och tillägger: »Även dessa motsvarade emellertid så föga även blygsamma anspråk på hygien, att sjukvårdsstyrelsen ville bestämt avvisa tanken på en förläggning av regementet dit, även om det skulle gälla endast en kortare tid, och i så fall den varmare delen av året.» Även från sanitär synpunkt läser sålunda en flyttning icke gärna kunna komma i fråga.

För såvitt jag kan finna, skulle saken ställa sig så, att ett etablissemang under alla förhållanden likvisst lär bli nödvändigt just på den plats, som nu är ifrågasatt, och därför kan ett fortsättande av byggnaderna icke gärna på något sätt föregripa försvarskommissionens blivande utredning. Nu kan man ju visserligen säga, att även om man skulle komma till det resultat i framtiden, att ett fullföljande av byggnaderna där kommer att äga rum, är likvisst ett uppskov med hänsyn till de högt uppdrivna byggnadskostnaderna mycket väl motiverat. Men då skall jag be att få erinra om, vad som redan är gjort där nere. Jord är inköpt, alla schaktnings- och planeringsarbeten beträffande kaserntomten äro redan gjorda, alla

provisoriska anläggningar för byggnader o. d. äro slutförda, och största delen av materialerna äro inköpta och ligga på platsen. Det ligger kolossala massor av materialier där nere. Skall det sålunda bli något billigare att vänta, så skulle det bero på, att själva arbetskostnaderna ställa sig billigare; men jag tvivlar på, att arbetskostnaderna inom den närmaste framtiden komma att ställa sig avsevärt billigare, så att från kostnadssynpunkt tror jag heller icke det vara någon idé eller någon glädje uti att uppskjuta byggandet i fråga.

Men detta är för oss i alla fall icke huvudsynpunkten. Vi säga i vår reservation: »Det avgörande skälet emot ett uppskov anse vi emellertid ligga i regementets nuvarande förläggingsförhållanden. Enligt vad som framgår av myndigheternas yttranden i ärendet och ej mindre enligt vad vi själva sett vid besök på platsen, måste regementets provisoriska förläggning i Lund anses vara till den grad underhållig, att det icke bör ifrågakomma att bibehålla densamma en enda dag längre, än som är oavvisligen nödvändigt. Såväl ur sanitär synpunkt som med hänsyn till disciplinen och den militära utbildningen är förläggningen behäftad med så stora brister och olägenheter, att» o. s. v.

Vi ha också varit där nere i Lund och sett på förläggingsplatserna, och jag måste säga, att jag tror, att kommissionen var fullkomligt ense om den saken, att dessa förläggingsplatser äro fullständigt under all kritik. Jag skall be att få läsa upp ett par yttranden av fördelningsläkaren och sjukvårdsstyrelsen. Fördelningsläkaren säger:

»Utrymmet för manskapets förläggning vore otillräckligt, så att man ej ens kunde uppnå en luftkub av 10 m³ per man. Golven i norra kasernen bestode av tegelsten och hade det visat sig, att fogarna mellan dessa ej kunde hållas fyllda med cement, varför de vore omöjliga att hålla rena; golven i södra kasernen bestode av plank, så att vid skurning vatten från övre våningarna runne ned i underliggande. Belysningsförhållandena i logementen vore synnerligen dåliga. Tvättrummen, klosetter och urinoirer vore även dåliga och saknade nästan överallt primär belysning. Torkrummen vore små och illa ventilerade. Kök och matsalar vore trånga och svåra att hålla rena på grund av golvens och väggarnas beskaffenhet.

Då nu angivna hygieniska olägenheter icke kunde avhjälpas, ansåge fördelningsläkaren det vara förenat med stor risk för de värnpliktigas hälsa att längre än som vore oundgängligen nödigt fortfara med denna förläggning, vilken anordnats som det enda provisorium som funnits att tillgå.»

Likaså har sjukvårdsstyrelsen uttalat, att den »ansåge regementets förläggning såväl å den s. k. norra som den s. k. södra kasernen alltjämt vara sådan, att det ej motsvarade ens de mest minimala fordringar i hygieniskt avseende, och att det ej funnes något försvar för att bibehålla de nuvarande lokalerna såsom förläggning för regementet en enda dag längre, än som vore oundgängligen nödvändigt.»

Ang. anslag till följd av uppskjutande av arbetena å kasern-etablissemang för Södra skånska infanteriregementet.
(Forts.)

Ang. anslag
till följd av
uppskjutande
av arbetena å
kasern-
etablissemang
för Södra
skånska in-
fanterirege-
mentet.

(Forts.)

Jag för min del vågar icke taga på mig ansvaret att under sådana förhållanden bibehålla förläggningen där nere längre än som är absolut nödvändigt. Därtill kommer en annan synpunkt, som vi också framhållit i vår reservation. Vi säga nämligen:

»Det måste ovillkorligen för södra Skånes befolkning te sig som en orättvisa, om denna landsdel, som längre än någon annan fått vänta på, att dess värnpliktiga skulle få en tillfredsställande in-kvartering, nu skulle se realiserandet av sin förhoppning om ett bättre sakernas tillstånd uppskjutet till en oviss framtid.»

Och regementschefen och arméfördelningschefen framhålla också med skärpa det orättvisa i ett sådant arrangemang.

Dessa förhållanden ha för oss reservanter varit av den betydelse, att vi för vår del icke kunnat tillstyrka ett uppskov med detta bygge, och för den skull ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till statsutskottets betänkande av herr Swartz m. fl.

Herr So m m e l i u s: Herr talman, mina herrar! När jag begärde ordet, trodde jag icke, att jag skulle få ett så utmärkt försvar för de åsikter, som jag vid detta tillfälle ville uttala, i den föregående talarens anförande. Jag har blivit grundligt förekommen av honom. De tankar, som av den föregående talaren blivit anförda, hade jag tänkt att göra mig till målsman för, men jag har nu kommit för sent. I varje fall ber jag dock att få uttala, att de myndigheter som yttrat sig i denna fråga, nämligen regementschefen eller chefen för Södra skånska infanteriregementet, vidare fältläkaren och chefen för första arméfördelningen, alla bestämt avstyrkt den kungl. propositionen. Även arméförvaltningens fortifikations- och intendentsdepartement hava uttalat sig i samma riktning. Jag skall därför endast be att i allra största korthet få uttrycka samma avstyrkande som myndigheterna framfört.

Vidare har kommissionen ett uttalande, som innefattar ett uppskjutande tills vidare av Kungl. Maj:ts framställning. Ja, herr talman, det är icke blott regementet, som skulle lida på detta, utan även Lunds samhälle. Jag ber att få nämna, att jag i alla tider varit en avgjord motståndare till varje försök, som gjorts från regementenas sida här i landet och även från statens sida att för dessa förläggningar anskaffa jordområden, som äro avsedda för jordbruksdrift, och varigenom bördiga åkerfält upplåtits åt militära förläggningar. Dessa områden ha ofta varit ganska stora och vidsträckta, såsom t. ex. detta vid Lund, som upptager Skånes bördigaste jord, ja, kanske icke den allra bördigaste men i alla fall ypperlig och bördig jord. Men skall man under en lång tid förhåla detta byggnadsetablissemang, så blir följderna däraf, att vi komma in i en period, under vilken en viss försvarsovilja kommer att göra sig gällande, då man anser, att efter krigets slut den eviga freden skulle inträda. Detta torde dock kanske dröja länge ännu, och det är därför alla skäl att vi icke avrusta, innan vi kunna se framtiden med lugn till mötes.

När nu statsmakterna genom att förhåla byggnadsverksamheten

för Södra skånska infanteriregementet på detta ställe förorsaka tvekan om att i oförminskat tempo fortsätta kasernbyggnandet, så ha dock i alla fall statsmakterna en viss skyldighet såväl mot detta gamla aktningvärda regemente som också mot det samhälle, med vilket de gjort avtal om förläggningen av regementet. Jag är övertygad om att en vädjan till krigsministern i detta avseende icke skall förklinga ohörd. Jag tror nog, att han till fullo förstår, huru allvarlig situationen är. Om det skall bliva uppskov, om man skall låta frågan vila ännu något, så vill jag för min del till herr statsrådet hemställa, att detta sker på ett så varsamt sätt som möjligt, så att icke samhället förlorar på den affär, som det gjort med staten, och att icke heller regementet förlorar i avsaknad av lämpliga, beboeliga och tillräckligt hygieniska kaserner.

Jag har därför funnit, att den reservation, som blivit avgiven vid ärendets behandling i utskottet, åtminstone för mig varit lämpligast att sluta mig till, och jag hemställer därför, herr talman, om bifall till reservanternas yrkande.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Den fråga, vi här behandla, är ju en gammal riksdagsfråga. Det har länge stått en strid om huruvida Södra skånska infanteriregementet skulle förläggas till Lund eller icke. Senast vid 1918 års riksdag reserverade sig inom statsutskottet 12 medlemmar för den uppfattningen, att man borde låta anstå med påbörjandet av såväl kasernbyggnandet i Lund som kasernbyggnandet i Kristianstad. I det dåvarande läget ville emellertid icke ens andra kamaren lysna till de maningar som från vårt håll framkommo.

Nu har frågan kommit i ett annat läge, sedan Kungl. Maj:t framlagt proposition om inställande av kasernbyggnadsarbetena i Lund. Det förefaller mig, som om redan de ekonomiska skälen skulle vara tillräckligt starka för att motivera ett sådant inställande. De kostnader, som beräknats för uppförande av ifrågavarande kasernetablissemang, ha ökat så oerhört, att de borde göra riksdagen synnerligen betänksam icke blott mot uppförande av detta kasernetablissemang, utan också emot de militära beräkningarna över huvud. Ursprungligen har till kasernetablissemang i Lund beviljats 2,173,200 kronor, och den kostnadssumma man nu närmast räknar med utgör 5,368,675 kronor, det vill säga en ökning av kostnaderna med 3,195,475 kronor eller i runt tal 147 %. Men trots denna våldsamma ökning av byggnadskostnaderna anser sig försvarskommissionen böra påpeka, att »den av kasernbyggnadsnämnden beräknade merkostnaden endast vore approximativ och att någon garanti icke finnes för att kostnaderna för kasernetablissemang komme att stanna inom det senast beräknade beloppet».

Men om således redan ekonomiska skäl måste göra en mycket starkt betänksam mot ett fortsättande av dessa kasernbyggnader, är det dock ett annat skäl, som framförallt drivit fram frågan om kasernbyggnadsarbetenas fortsättande eller icke, och det är hela det läge, vari vår försvarsfråga efter fredsslutet kommit. Försvarskom-

Ang. anslag till följd av uppskjutande av arbetena å kasernetablissemang för Södra skånska infanteriregementet.
(Forts.)

Ang. anslag till följd av uppskjutande av arbetena å kasern-etablissemang för Södra skånska infanteriregementet.

(Forts.)

missionen säger också i sitt betänkande bland annat: »Vid den förestående allmänna försvarsrevisionen komme frågorna angående såväl armén och dess organisation över huvud taget som värnpliktstjänstgöringen, dess längd och förläggning att göras till föremål för en ingående utredning. De beslut, som på grundval av denna utredning komme att av statsmakterna fattas, bleve givetvis bestämmande såväl för behovet av kasernetablissemang över huvud taget som för omfattningen och inredningen m. m. av de etablissemang, vilka med en ändrad arméorganisation kunde finnas erforderliga.»

Det är sålunda försvarskommissionens allmänna utgångspunkt, att man vill hålla möjligheterna öppna för en fri prövning under den allmänna försvarsrevisionen av frågan huruvida man över huvud behöver kasernbyggnader, och var dessa i så fall bäst behövas. Här emot invända reservanterna i försvarskommissionen, att hur man än kan komma att besluta i fråga om den framtida försvarsorganisationen, så kan det dock anses självklart, att det skall finnas ett infanteriregemente i landets folkrikaste bygd, det vill säga förlagt till Lund. Hur veta reservanterna det? Om man går med på en utredning om den framtida försvarsorganisationen, är det all anledning att icke på förhand binda sig vid en viss uppfattning i fråga om detaljerna. Det kunde ju t. ex. tänkas, att om det i framtiden över huvud skall befinnas lämpligt att ha ett infanteriregemente i Skåne, detta då samorganiseras av nuvarande regementen, och att man för detsamma kan komma att välja en förläggningsplats, som kanske ur många synpunkter är bättre än Lund. Att innan revisionen hunnit pröva frågan om försvarsorganisationen, binda sig vid en bestämd förläggning för ett visst infanteriregemente, har jag svårt att finna välbetänkt.

Nu har det sagts av reservanterna såväl i försvarskommissionen som inom utskottet, att de dock skulle kunna vara med om en begränsning ifråga om byggandet av kasernetablissemang, så att detta skulle uppföras i mindre omfattning. Om jag har svårt att förstå det resonemang som tvärsäkert säger, att man under alla förhållanden skall ha en förläggning i Lund, synes det mig ännu svårare att förstå den uppfattning, som säger, att man, innan över huvud taget någon utredning blivit gjord, skall kunna ändra planen för uppförande av detta kasernbygge i Lund. Detta förutsätter ju, att man nu skall ha klart för sig huru stort Södra skånska infanteriregementet framdeles skall vara och dess behov för framtiden. Har man icke detta tydligt klart för sig, är det synnerligen oklokt att uppföra kasernbyggnader, som, när de äro färdiga, kanske skola befinnas antingen otillräckliga eller i annat avseende mindre väl avvägda för sitt ändamål. Det är därför mycket naturligt, att försvarskommissionens majoritet icke kunnat biträda ett sådant förslag.

Herr Pettersson i Bjälbo har anfört vissa skäl, som skulle tala för byggnadsarbetenas fortsättande.

Det har bland annat framhållits, att man redan utfört så mycket arbete därnere, att det skulle vara synnerligen oklokt att icke fortsätta. Det har också från vissa håll, där man varit intresserad för arbetenas fortsättande, tidigare gjorts gällande, att de summor, som

redan nedlagts på arbetet äro så betydande, att det för statsverket skulle innebära stora förluster, om arbetet nu stoppades. I försvarskommisionens utlåtande anföres, att enligt kasernbyggnadsnämndens uppgifter samtliga å kasernetablissemanget nedlagda kostnader den 14 januari 1919 skulle uppgå till 1,485,575 kronor. Det måste emellertid påpekas, att uttrycket »nedlagda kostnader» kan anses vara i någon mån oegentligt. I dessa 1,485,575 kronor ingå nämligen 680,831 kronor för inköp av materialier, som icke äro använda utan som för närvarande ligga i förråd, och där man sålunda fortfarande har motsvarighet till den utgift, som man i detta fall har haft. Vidare ingår i denna summa 342,025 kronor, som avser betalning av ännu icke levererade materialier. Frändrager man dessa belopp, skall man finna, att de nedlagda kostnaderna vid den tidpunkt, varom kasernbyggnadsnämnden talar, i själva verket icke uppgå till 1,485,575 kronor utan endast till 462,719 kronor. De arbeten, som igångsatts, äro också av mycket ringa omfattning och kunna, såsom också kommissionen påpekar i sitt utlåtande, mycket lätt skyddas i händelse av arbetenas inställande.

Det har här framförts även ett annat skäl för reservationen, och det är att den nuvarande provisoriska förläggningen av Södra skånska infanteriregementet är så urusel, att man icke kan stå till svars med att bibehålla densamma en enda dag längre än som är absolut nödvändigt. Försvarskommisionens minoritet och statsutskottets reservanter stödjade sig i sin uppfattning härutinnan på uttalanden från de militära myndigheterna. Jag får då säga, att riksdagen antagligen många gånger haft anledning att med mycket stort misstroende se på uttalanden från militära myndigheter. Har man någon gång haft anledning att taga del av sådana uttalanden, har man nog icke kunnat värja sig för det intrycket, att den uppfattning, som gjort sig gällande i dessa uttalanden, anpassats efter förhanden varande förhållanden. Nu gäller det för de militära myndigheterna att snarast möjligt få kasernetablissemanget i Lund till stånd, och alltså måste de provisoriska lokalerna utdömas såsom fullständigt odugliga. Anorlunda var situationen 1916. Då gällde det att få regementet förflyttat från Revinge så fort som möjligt till provisorisk förläggning i Lund. Det är intressant att jämföra vad som nu yttrats av de militära myndigheterna och här citerats av herr Pettersson i Bjälbo, och vad som då blev sagt, jag tillåter mig därför att anföra några uttalanden under en interpellationsdebatt den 29 april 1916, rörande hur man från militärt håll på den tiden såg på de provisoriska lokalerna i Lund. Herr statsrådet Mörcke yttrade då: »Enligt vad dessa» — nämligen regementschefen och chefen för första arméfördelningen — »meddelat, erbjuder Lund, där regementet nu förfogar över visserligen provisoriska men dock icke allt för otillfredställande kaserner, i flera avseenden betydande fördelar framför Revinge. Tillfällen till uppfostrande och utvecklande förströelser stå i vida högre grad till buds i Lund än å Revinge. Inom kasernerna ha kunnat beredas synnerligen goda, väl upplysta lokaler för undervisningar och övningar inomhus, varjämte genom tillmötesgående från läroverks- och skol-

Ang. anslag till följd av uppskjutande av arbetena å kasernetablissemang för Södra skånska infanteriregementet.

Fort.

Ang. anslag till följd av uppskjutande av arbetena å kasern-etablissemang för Södra skånska infanteriregementet.

(Forts.)

råds sida ytterligare sådana lokaler stå till förfogande. Truppens välbefinnande har tillgodosetts genom goda matlagningsanordningar och marketentier, tillfälle till varma bad, torkning av våta persedlar», o. s. v. Detta var omdömet när det gällde att få regementet förflyttat snarast möjligt från Kevinge till Lund. Nu, när det gäller för de militära myndigheterna att så fort som möjligt få kasernerna byggda, har omdömet blivit ett annat, och nu anser kommissionens minoritet, stödd på de militära myndigheterna, att förläggningen »såväl ur sanitär synpunkt som med hänsyn till disciplinen och den militära utbildningen är behäftad med så stora brister och olägenheter, att regementets duglighet blir väsentligt nedsatt och, vad som förtjänar ej mindre beaktande, militärtjänstgöringen blir för de värnpliktiga förenad med stora och onödiga obehag, för att ej använda ett starkare uttryck.»

Jag skall icke vidare kommentera detta senare utlåtande. Det förefaller mig kunna göra ett ganska gott intryck, att vid sidan om detta uttalande i riksdagens protokoll stå de militära myndigheternas omdöme om denna provisoriska förläggning, avgivet blott två år tidigare än det senast avgivna yttrandet. Jag deltog också i kommissionens resa till Lund och Revinge, och jag måste säga, att jag icke kan dela den uppfattning om de provisoriska lokalerna, som kommit till uttryck i herr Petterssons i Bjälbo anförande. Det är uppenbart, att om det varit fråga om permanent förläggning, dessa lokaler ur många synpunkter skulle vara olämpliga, men som lokaler för provisorisk förläggning, tror jag, att de, så långt jag kunde döma, skulle med praktiska anordningar kunna göras rätt så behagliga för pojkar, under den tid de nödgas vistas där.

Härtill kommer en annan synpunkt. På grund av spanska sjukkan ha militärövningarna i år blivit väsentligt förkortade. Vi veta ännu icke, om de skola helt inställas, eller om Kungl. Maj:t ämnar föreslå en annan anordning. Det dröjer i detta avseende med besked från Kungl. Maj:t; icke ens interpellationen om de värnpliktiga studenternas övningstid har man ännu ansett sig behöva besvara. Jag utgår emellertid ifrån, att det kommer att bli en mycket kort tid, som i år kan användas för övningar med de värnpliktiga, och det är tydligt, att även under 1920 en betydande inskränkning kommer att äga rum. För min del står jag på den ståndpunkten, att värnpliktsövningarna böra helt inställas. Men oavsett om man räknar med inställande av vapenövningarna eller med endast en förkortning av desamma är det uppenbart, att de skäl, som kunna anföras mot bibehållande av en provisorisk förläggning tillsvidade, blir betydligt mindre vägande, än om man skulle räkna med utbildning i hela den utsträckning, som tidigare ägt rum.

Till sist endast ett ord om det förslag till nedprutning av det av Kungl. Maj:t äskade beloppet, som statsutskottets majoritet framlagt. Majoriteten inom försvarskommissionerna har framhållit, att den anser beräkningarna av de kostnader, som skulle vållas genom byggnadsarbetenas inställande, vara alltför höga. Härom har försvarskommissionens minoritet yttrat, att »majoritetens förhoppning

om, att de härför beräknade beloppen skulle kunna väsentligt ned-sättas, synes oss vila på mycket svaga grunder.» Detta omdöme torde dock bättre kunna tillämpas på de beräkningar, som gjorts av vederbörande till försvarskommissionen. Man har t. ex. tagit upp en sådan våldsamt summa som 54,000 kr. för att skydda byggnadsmaterialier, som ligga där nere, och man räknar med, att materialier och inventarier skulle behöva skyddas av två nattvakter och en med 6.000 kr. avlönad person, som väl skulle leda och fördela arbetet mellan dessa nattvakter! Även beräkningarna av flyttningkostnader för befälet äro synnerligen högt tilltagna. Det är icke tvivel om, att ej vid en noggrann prövning av beräkningarna, vilken prövning för övrigt för försvarskommissionens del utförts av en civil fackman, som dock icke önskat bli offentligt anförd, det skall visa sig att dessa beräkningar kunna avsevärt nedprutas, och att det belopp, som statsutskottet föreslår, mer än väl räcker till. Ja, jag tror, att man t. o. m. kan komma ner med ytterligare något tiotusental kronor ifråga om kostnaderna.

I dessa kostnader ingår även ersättning till arbetsbefälet. Riksdagen har icke att taga ståndpunkt till, huruvida sådan ersättning skall utgå eller icke. För egen del finner jag det rimligt, även om jag skulle anse, att en kortare uppsägningstid än 3 månader för förmän och 6 månader för byggnadschefen vore att förordas. I detta sammanhang bör man emellertid icke alldeles glömma bort en annan del av personalen, nämligen arbetarna. I beräkningarna har icke upptagits ersättning för de arbetare, som skulle bli arbetslösa vid byggnadsarbetenas inställande. Försvarskommissionen har tänkt sig en avveckling på det sättet, att den påbörjade grunden till kasern I A. färdigställes och att arbetarna sålunda beredas rådrum att söka anställning på annat håll. Jag vill emellertid uttala önskvärdheten av, att, därest det blir nödvändigt vid arbetenas inställande att företaga avskedanden mycket snabbt, Kungl. Maj:t tager under om-prövning, om icke rättvisligen för arbetarnes del böra tillämpas principer liknande dem, som man tillämpar för arbetsbefäl, och att sålunda arbetarna böra beredas någon ersättning under viss tid, under vilken de söka skaffa sig annan anställning.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr *Jensen* instämde häruti.

Herr *Söderhielm*: Jag vill icke riva upp debatten om Södra skånska infanteriregementets förläggning. En sådan debatt hade vi vid förra lagtima riksdagen, och frågan kan sålunda betraktas såsom havande varit före. Icke heller skall jag inlåta mig på någon principdebatt angående försvarsväsendets vara eller icke vara. Den frågan anser jag det vara för tidigt att i nuvarande ögonblick upptaga. Men det är ju givet, att om man står på herr Hanssons nihilistiska ståndpunkt ifråga om övningstiden, behöver man icke ha

Ang. anslag till följd av uppskjutande av arbetena å kasern-etablissemang för Södra skånska infanteriregementet.

(Forts.)

Ang. anslag till följd av uppskjutande av arbetena å kasern-etablissemang för Södra skånska infanteriregementet.

(Forts.)

några samvetsbetänkligheter för att yrka uppskov med den sak, som nu är före.

Jag vill erinra om, att beslutet angående kasernbyggnaderna för Södra skånska infanteriregementet icke härstammar från 1914 utan från 1906, innan vi hade den från vissa håll nu så förkättrade härordningen. År 1906 ansåg man, att dessa kasernbyggnader behövdes även med den tämligen korta övningstid, som då var antagen. Nu är det givet, att en provisorisk förläggning kan vara acceptabel under en kortare tid, även om ett och annat icke är som det borde vara, men ju längre tid den tillfälliga förläggningen varar, desto outhärdligare bli olägenheterna. Ser man nu på, vad regementschefen sagt om hur regementet har det i Lund, finner man, att han har goda skäl för att yrka, att detta provisorium så snart som möjligt skall upphöra. Han säger, att gymnastiklokaler saknas och att man är hänvisad till att för gymnastikundervisning söka få några timmar om dagen i olika läroverks och skolors lokaler i Lund. En sådan sak kan gå för sig under några månader, men att år ut och år in låna gymnastiklokaler medför stora obehag både för regementet och för skolorna. Vidare framhåller han, att matsalslokaler äro för små och tvinga till utspisning i omgångar. Underbefällets förläggning är densamma som manskapets och någon möjlighet att ens åt de äldsta furirerna bereda någon avskild förläggning finnes icke. Sjukhuset uppfyller ingalunda de krav, som numera ställas på ett dylikt etc.

Nu säger herr Hansson, att de militära myndigheternas utredningar äro otillförlitliga. Han anmärkte till och med som ett fel, att de rättade sig efter förhandenvarande förhållanden. Det förvånar mig, att en politiker riktar en förebråelse mot de militära myndigheterna för att de vid avgivande av sina yttranden rätta sig efter »förhandenvarande förhållanden». Härtill kommer, att den förebråelse, som herr Hansson riktade mot dessa myndigheter i detta fall skjuter förbi målet. Det yttrande, statsrådet Mörcke hade, gällde en jämförelse mellan Revinge och Lund som förläggningsorter. Regementschefen säger på tal om Revinge att det »uti de trånga, mörka och synnerligen ohygieniska barackerna, omöjliga att decimifera och nöjaktigt upplvsta, icke finnes några lokaler för undervisning och övningar inomhus». Jämför man det yttrandet med vad han säger om Lund, finner man, att han är mycket mera nöjd med Lund som förläggningsort än med Revinge. Såvitt jag kan se, föreligger alltså mellan statsrådet Mörckes och regementschefens uttalanden icke någon skiljaktighet, som man kan anmärka på.

Det enda skäl som, efter mitt förmenande skulle kunna tala för ett uppskov, vore kostnadsfrågan, om man nämligen vore säker på att denna verkligen bleve bättre tillgodosedd genom ett uppskov, än om man bygger nu. Men i den punkten föreligger ingen som helst säkerhet, ej heller ifråga om det nu begärda anslaget tillräcklighet för sitt ändamål. Efter vad vi nyss hörde få vi nog beräkna att det kommer andra betydande summor till, för ersättningar till arbetslösa o. s. v.

Herr talman, jag ber att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr S ä v s t r ö m: Jag vill blott säga, att jag ifråga om den provisoriska förläggningen i Lund är villig erkänna, att regementschefen har rätt i sina anmärkningar på de flesta punkterna. Men klart är, att om försvarskommissionen endast skulle bedömt frågan ur de synpunkterna, den givetvis kommit att tillstyrka byggnadsarbetenas fortsättande. Emellertid måste försvarskommissionen med hänsyn till det nuvarande läget se saken även ur andra synpunkter, och om nu kammaren kanske icke litar så mycket på de socialdemokratiska ledamöternas ställning i den här frågan, tycker jag ändå, att man borde kunna lita på de liberala ledamöternas omdömesförmåga i detta avseende. I kommissionen sitta ju herr Bengtsson i Norup från andra kammaren och herrar C. G. Ekman och Kvarnzelius i första kammaren. Dessa personer ha varit nere och sett på förhållandena och naturligtvis bedömt dem på ett ansvarsfullt sätt. Jag tror sålunda, att kammaren bör kunna lita på det resultat majoriteten i försvarskommissionen kommit till, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. anslag till följd af uppskjutande av arbetena å kasern-etablissemang för Södra skånska infanteriregementet.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bevillningsutskottets betänkande, nr 12, i anledning av väckt motion om tullfrihet för malen och omalen spannmål. *Om tullfrihet för spannmål*

I en inom andra kammaren väckt och till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 223, hade herr *Månsson* i Hagaström föreslagit, att riksdagen måtte

a) besluta upphäva tullsatserna å spannmål, omalen och malen, till följd varav rubrikerna 74—79 i tulltaxan skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Spannmål:

Omalen:

*74.	råg, vete och korn, ävensom ärter och bönor, tjänliga till människoföda	<i>fria.</i>
*75.	havre, ävensom vicker, sojabönor samt andra ärter och bönor, ej till nästföregående rubrik hänförliga	<i>fria.</i>
76.	malt, även krossat	<i>fritt.</i>
77.	majs	<i>fri.</i>
78.	andra slag	<i>fria.</i>

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 21.

Om tullfrihet
för spannmål. **79 a.
(Forts.) *79 b.

Malen:

gryn av havre *fria.*
gryn, andra slag, mjöl, alla slag, ävensom mjöl av
arrowrot och andra vegetabilier, ej till annan ru-
brik hänförligt *fria;*

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att de under tulltaxans rubriker 74—79 b upptagna tullarna å omalen och malen spannmål måtte även för tiden från och med den 30 juni 1919 till innevarande års slut upphävas.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Månsson* i Hagaström, som yrkat bifall till motionen; samt

av herrar *Källman*, *Bäckström*, *Nilsson* i Kristianstad och *Johansson* i Kullersta, i fråga om motiveringen.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Månsson* i Hagaström: Jag avser icke att riva upp någon tulldebatt, ty hållningen i kammaren är ju från föregående debatter i ämnet tämligen känd, och man kan på förhand veta, hur rösterna skulle falla ut, ifall jag begärde votering, vilket jag emellertid icke skall göra. Jag vill endast i anslutning till, vad jag sade härom dagen i en annan fråga, då man hänvisade till, att vederbörande ärende låg under utredning, än en gång som min uppfattning — och jag hoppas, att det är hela kammarens — tillkännagiva, att det förhållandet, att Kungl. Maj:t lagt en fråga under utredning, icke bör i och för sig binda riksdagen eller dess kamrar, ty en utredning, som Kungl. Maj:t bedriver, är en sak, som avser att utgöra grund visserligen för såväl riksdagens som Kungl. Maj:ts arbete, men dock förnämligast för Kungl. Maj:ts arbete, och en sådan utredning bör icke alls hindra riksdagens kamrar att fatta det beslut, som kan föranledas av den insikt vi kommit till.

Vad som för övrigt är att säga i den här frågan har sagts under föregående debatter. Jag har med min motion i år endast velat hålla tanken på spannmålstullarnas avskaffande vid liv, och jag hoppas, att nästa gång vi samlas till lagtima riksdag, skall frågan ligga så pass utredd och klar, att man har någonting att bygga sitt omdöme på. Detta är så mycket mer att hoppas, som det visat sig, att de siffror folkhushållningskommissionen samlat under ransonerings tiden i betydlig mån grunda sig på icke minst denna fråga. Jag såg härom dagen en tabell, offentliggjord i kommissionens tidskrift rörande ransonerings av brödsäd under det gångna konsumtionsåret. För några år sedan gjorde jag en del beräkningar över hur mycket den normala konsumtionen skulle utgöra inom varje valkrets i riket under förutsättning, att tullen fullt utnyttjades, och det är ju alltid fallet. När

jag jämförde de beräkningar, som då gjordes, med de uppgifter, som nu föreligga om vad som gått åt, och därvid tog hänsyn till, att man måste räkna med, att minst två kuponger mera gå åt under normala tider, när det är full förbrukning av vetebröd, fann jag, att dessa siffror voro så lika, att jag blev fullständigt överraskad. Det var endast för några enstaka län, som det slog fel på kanske 20.000 kr. När vi fått detta folkhushållningskommissionens material bearbetat — och det är att hoppas, att Kungl. Maj:t icke låter förstöra det, utan att det tillvaratages — kunna vi få en överblick av konsumtionen av skilda artiklar i landet, och det skall då för den del av kammaren, som icke är principiellt frihandelsvänlig, finnas en säkrare grund att bygga på.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till min motion.

Herr R ö i n g: Den föregående talaren hänvisade till de debatter, som under de sistförflutna åren hållits här i kammaren, då den sysslat med liknande motioner av herr Månsson angående borttagande av spannmålstullarna. Jag skall icke länge upptaga kammarens tid, då föredragningslistan är lång, utan hänvisar jag å min sida till de skäl, som under dessa debatter framförts till förmån för spannmålstullarnas bibehållande åtminstone tills vidare. Utöver de skäl som då anförts, ber jag dock få tillägga ännu ett, emedan jag delvis i det hänseendet står på annan ståndpunkt än den ärade motionären, nämligen den åtgärd, som den sista januari i år vidtagits av regeringen, då den tillsatte tull- och traktatkommittén, vilken har i uppdrag att utreda verkningarna av det nu gällande tullsystemet. Jag tror, att herr Fabian Månsson något missuppfattade mig, när vi senast diskuterade en tullfråga här i kammaren, och jag då hänvisade till denna utredning. Han tycks ha lagt in i mina ord, att jag hade den uppfattningen, att man över huvud aldrig borde eller knappast kunde vidtaga en åtgärd i en fråga för den händelse densamma var under utredning på grund av initiativ från regeringens sida. Naturligtvis kunna undantagsfall föreligga, då riksdagen anser sig böra genomföra en förändring, trots att den fråga, som sålunda behandlas, är under utredning. Men som regel torde man dock kunna påstå, att i den händelse Kungl. Maj:t till följd av en skrivelse från riksdagens sida föranstaltar om en utredning, bör man först invänta resultatet av utredningen, innan man fattar beslut ifrågan. Och alldeles speciellt torde så vara fallet med tullfrågan. Vilken tullpolitisk åsikt vi än ha — man må vara än så ivrig frihandlare — måste man medgiva, att frågan om spannmålstullarna hänger ihop med frågan om industritullarna, och att det icke är riktigt att taga bort spannmålstullarna och låta industritullarna vara kvar oförändrade. Man måste, som regeringen nu föreslår, taga upp frågan i hela dess omfattning och se till, vilka ändringar man eventuellt kan göra i gällande tulltaxa utan att skada berättigade intressen. Nu är det dessutom så, att den ärade motionären, herr Fabian Månsson, har insatts i tull- och traktatkommittén, där han sålunda får tillfälle att utveckla sina synpunkter och se till, att arbetet bedrivs med önskvärd skyndsamhet.

*Om tullfrihet
för spannmål.
(Forts.)*

*Om tullfrihet
för spannmål.
(Forts.)*

För dem av kammarens ledamöter, som icke ha sig bekant, hur arbetet ligger, vill jag meddela, att vi redan påbörjat detsamma, och att det nu är i full gång, och hoppas jag liksom den ärade motionsärenden, att frågan skall bli så snabbt utredd, att, när en liknande motion en annan gång föreligger till behandling här i kammaren, utredningens resultat då är känt.

Med dessa få ord, herr talman, tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Källman: Min och mina partikamraters reservation i fråga om motiveringen riktar sig mot den anknytning till föregående års utskottsbetänkanden i denna fråga av rent protektionistiskt innehåll. Vi ha icke kunnat gå med på ett bifall till motionen, då vårt partis gamla ståndpunkt ju är den, att man vill se tullfrågan i ett sammanhang, och att man icke bör ensidigt upphäva en tull, då andra tullar stå kvar. Vi ha emellertid ansett, att det för utskottet varit tillräckligt att hänvisa till de två kommittéer, som ha att syssla med här ifrågavarande spörsmål. Den ena är tull- och traktatkommittén och den andra spannmålsavvecklingskommittén. Vi vända oss sålunda blott emot den passus i motiveringen, som anknyter sig till det rent protektionistiska betraktelsesättet av ämnet från föregående riksdagar, men vi ha för övrigt icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, och jag ber att få yrka bifall till densamma.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den av herr Månsson i Hagaström avgivna vid betänkandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

*Om förbud
mot tillverkning
och försäljning av
vissa
maltdrycker.*

Vidare förekom till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 13, i anledning av väckta motioner om förbud mot tillverkning och försäljning av maltdrycker med viss högre alkoholhalt m. m.

Uti två lika lydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen nr 60 inom första kammaren av herr *C. G. Ekman m. fl.* och nr 224 inom andra kammaren av herr *Sävström m. fl.* hade föreslagits,

1) att riksdagen för sin del måtte besluta sådana ändringar i gällande förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, att maltdrycker, som innehölle mer än två och en fjärdedels volymprocent alkohol och vore inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt överstege sex procent, icke finge från och med den 1 oktober 1919 inom riket tillverkas; samt

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för riksdagen av sådana ändringar i

gällande författningar, att försäljningen inom och införseln till riket av under punkt 1) avsedda maltdrycker förbjödes.

Tillika hade motionärerna föreslagit, att, därest erforderliga ändringar i förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker icke ansåges kunna nu utarbetas och godkännas, riksdagen måtte antaga i motionen framlagt förslag till särskild förordning angående förbud mot tillverkning av i punkten 1) avsedda maltdrycker att gälla för tiden till den 1 oktober 1920.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade dock avgivits av herrar *K. A. Nilson, Rosén, Bergman, Uddenberg* och *Jönsson* i Fridhill, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för riksdagen snarast möjligt av sådana ändringar i gällande förordningar angående tillverkning och beskattning samt införsel och försäljning av maltdrycker, att maltdrycker, som innehölle mer än $2\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol icke finge inom riket tillverkas, hit införas eller här försälas; samt

2) att riksdagen måtte antaga följande förslag till förordning angående förbud mot tillverkning av vissa maltdrycker:

Härigenom förordnas som följer:

Tillverkning av maltdrycker, som innehålla mer än två och en fjärdedels volymprocent alkohol och äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt överstiger sex procent, vare förbjuden.

Denna förordning, som träder i kraft dagen efter den, då förordningen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i svensk författningssamling, gäller till den 1 oktober 1920.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Jönsson* i Fridhill, som yttrade: Då jag står antecknad som reservant, ber jag få säga några ord i denna fråga. Det är så, att utskottet hänvisar i sin motivering till det beslut riksdagen fattade 1917, gående ut på väsentliga inskränkningar i fråga om tillverkningen och försäljningen av maltdrycker med högre alkoholhalt, och utskottet anser för sin del, att en förändring av detta beslut, särskilt med hänsyn till den skrivelse riksdagen beslutade i avseende på förordningen om tillverkning och försäljning av alkoholdrycker med en styrka av $2\frac{1}{4}$ å 3,6 %, är att betrakta som en inkonsekvens eller rent av ett våldförande av detta beslut av 1917. Emellertid vill jag erinra, att sedan denna fråga var uppe i riksdagen 1917, ha vi sett, hurusom det varit nödvändigt att företaga vissa betydande inskränkningar i maltdryckstillverkningen och då även beträffande de maltdrycker, som nu äro i fråga. Det är ju så, att bristen på varor gjort, att det icke varit möjligt att under de senare åren framställa maltdrycker med högre alkoholhalt, men jag

Om förbud mot tillverkning och försäljning av vissa maltdrycker.
(Forts.)

Om förbud
mot tillverk-
ning och för-
säljning av
vissa
maltdrycker.

(Forts.)

ber få säga, att det är högst få restriktioner, som mottagits med sådan tillfredsställelse som denna, emedan den icke på något sätt varit ägnad att föra folket på den tanken, att man skulle komma in i det gamla systemet igen och få maltdrycker med högre alkoholhalt. Därför anser jag, att det ingalunda är önskvärt, att man återigen medger tillverkning av starkare maltdrycker, ty folket kan mycket väl nöja sig med maltdrycker av lägre alkoholhalt.

Vidare gör utskottet gällande, att ett bifall till den här framförda motionen icke egentligen har någon betydelse i nykterhetsavseende, men att däremot den ikraftträdde försäljningskontrollen i fråga om maltdrycker med högre alkoholhalt säkerligen kommer att bidra till folknykterhetens höjande. Jag skall icke uttala någon förhandsdom över vad genom denna kontroll kan åstadkommas, men jag tror, att vi utan våda redan nu kunna besluta oss för att endast alkoholsvaga maltdrycker må tillverkas och slippa härigenom ägna uppmärksamhet åt de starkare maltdryckerna i förhoppning om, att svenska folket skall kunna släcka sin törst med drycker av lägre alkoholhalt och sålunda ej behöva underkasta sig kontrollen.

För det tredje söker utskottets majoritet visa, att om riksdagen skulle gå med på ett beslut i den riktning motionärerna förorda, skulle det som konsekvens föra med sig, att svenska staten i sin ordning finge utgiva betydliga ersättningsbelopp till tillverkare av maltdrycker. Jag tror icke heller, att detta skäl är tillräckligt bärande. Det är nog så, att om det icke funnes andra maltdrycker än sådana med lägre alkoholhalt, skulle säkerligen tillverkarna ändå få tillräcklig sysselsättning och genom priset göra sig skadeslösa eller med andra ord bestämma ett pris på tillverkningen, som är tillräckligt, för att de skola kunna tillförsäkras en något så när rimlig vinst. Vid sådant förhållande anser jag icke minsta skäl tala för, att staten bör träda emellan med ersättning.

Jag skulle vilja säga, att i den tid, vari vi nu leva, då det är brist på en hel massa varor och icke minst på jordbruksprodukter, är jag för min del livligt övertygad därom, att det svenska kornet med stor fördel skulle kunna användas för nyttigare ändamål än framställning av alkoholstarka maltdrycker. Detta är för mig ett tillräckligt vägande motiv för att gå med på reservanternas yrkande, och jag skall därför be att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Vidare anförde:

Herr Källman: Herr talman, mina herrar! Den fråga som nu behandlas är ganska viktig, särskilt ur den synpunkten, att det gäller att söka komma till rätta med, huruvida man kan gå så långt beträffande förbud att tillverka maltstarka drycker, som motionärerna ifrågasätta. Jag har för min del den uppfattningen, att den tiden *icke* är inne. Jag tror att ett bifall till motionen, så underligt det än kanske för många låter skulle innebära ganska stora vådor ur nykterhets- och ordnings-synpunkt. Nykterhetstillståndet i ett land beror nämligen icke ute-

slutande på mängden av förordningar eller beskaffenheten av dessa, utan det beror framför allt på vilken uppfattning folkets stora flertal har i dessa ting. Skulle mängden av förordningar och innehållet i dem vara avgörande, då borde ju nykterhetstillståndet nu vara synnerligen gott. Om vi studera nykterhetskommitténs betänkande, Del V, så erfara vi bl. a., att under tiden 1825—1854 utfärdades 75 särskilda förordningar angående tillverkning och försäljning av brännvin, och under tiden 1855—1911 har det utfärdats omkring 115 förordningar, kungörelser och cirkulär angående tillverkning och beskattning av brännvin, ett 60-tal förordningar angående försäljning och tullbeläggning av sådana drycker och 16 förordningar angående tillverkning och beskattning av maltdrycker samt 17 förordningar angående försäljning av vin.

Vi finna således av detta, att, då nykterhetstillståndet vid den tidpunkt då kommittén sammanfattat dessa siffror icke varit bättre än som kommittén då konstaterat, så har det ingalunda varit att tillskriva bristen på förordningar. Kommittén framhåller också ganska utförligt att de många, som äro anhängare av förbud mot tillverkning, försäljning och import av rusdrycker, måste erkänna, att det på grund av åtskilliga omständigheter icke låter sig göra att omedelbart genomföra ett förbud. Om vi ta hänsyn till förhållandena sådana de äro just nu, så tror jag att vi skola rätt snart komma på det klara med att folkmeningen icke är för närvarande sådan, att den skulle uppbära ett förbudstillstånd. Jag tror att allt vad man anför om hembrännings omfattning är i åtskilligt överdriven, men vi kunna dock icke förbise, att det förekommer hembränning i rätt så oroväckande omfattning, och vid sådant förhållande är det tydligt, att ett förbudstillstånd icke finge någon egentlig uppgift ur annan synpunkt än att ytterligare öka hembränningen. När människorna icke vilja finna sig i att leva utan alkoholhaltiga drycker, så kan det icke hjälpas; vi få fortsätta vårt upplysningsarbete, till dess att folkmeningen blir en annan, och *då stadfästa den* genom ett beslut i riksdagen, som går i den riktning som motionärerna nu önska. För tillfället finnes icke något faktiskt underlag för ett sådant beslut som här ifrågasättes.

Det bör också i detta sammanhang erinras om att fr. o. m. innevarande år försäljas ju de starkare ölsorterna icke alls fritt, utan under det kontrollsystem, som innefattas i rusdrycksförsäljningsförordningen av den 14 juni 1917. Nykterhetskommittén framhöll på sin tid bl. a. att innehållet i dess förslag till förordning — den nu nämnda — var, att alla rusdrycker skulle bli föremål för en lika behandling och att kommunernas myndiga befolkning själv skulle få avgörandet i sin hand. Det kan i dag påstås, eftersom vi nu fr. o. m. mars månad 1919 ha helt andra rösträttsbestämmelser än de tidigare, att man praktiskt taget här i landet fått det lokala vetot infört.

Vidare framhåller kommittén, att en viktig detalj i dess förslag är, att rusdrycksmissbrukare bleve förhindrade att i nämnvärd omfattning skaffa sig rusdrycker, och slutligen skulle man genom ett

Om förbud mot tillverkning och försäljning av vissa maltdrycker.
(Forts.)

*Om förbud
mot tillverk-
ning och för-
säljning av
vissa
maltdrycker.*

bifall till kommitténs förslag erhålla en enhetlig organisation för rusdryckshanteringen, som innebar en nödvändig förutsättning för kontroll och övertvaktning.

Dessa bestämmelser skola från och med i år på allvar förverkligas.

(Forts.)

Nu är det uppenbart, att det är förhållandena under kristiden som inspirerat motionen, det framgår mycket väl av motiveringen. Jag skall i anledning härav be att få något sysselsätta mig med vad som på detta område förekommit under kristiden.

Det är bekant för alla, att under föregående konsumtionsår, under tiden september 1917—september 1918, fingo inga starkare maltdrycker tillverkas, än de som voro bryggda på en stamvörtstyrka av 6 %. Det fanns icke annat än svagdricka att få under föregående konsumtionsår, och för övrigt fanns det ju ganska litet svagdricka som var bryggt på en högre extrakthalt; den stora mängden var bryggd på en mycket låg extrakthalt, såsom det torde vara bekant för alla. Det är naturligt, att man under det konsumtionsåret icke tilldelat bryggerierna malt för tillverkning av andra drycker än sådana som benämnas svagdricka, och det beror självfallet på bristen på spannmål. När det gäller konsumtionsåret 1918—1919 är dock förhållandet något annorlunda. Det förvånar mig bara, att icke motionärerna velat taga hänsyn till det förhållandet. Statens spannmålsbehov för innevarande konsumtionsår kunde tillgodoses med 600,000 ton vete och råg, 150,000 ton korn, 441,000 ton havre och 18,000 ton trindsäd — däri ingå då självhushållarnas ransoner jämte viss fodersäd. Den ransoneringsplan som antogs upptog 1,080 000 ton i rågvärde såsom erforderligt för folkförsörjningen. Av denna kvantitet voro 30,000 ton anslagna för jästberedning och maltdryckstillverkning.

Jag har velat nämna dessa siffror, för att man må få en riktig uppfattning om vilka kvantiteter det är som man avsett att använda för maltdryckstillverkning under innevarande konsumtionsår: 30,000 ton voro anslagna gemensamt till jästberedning och maltdryckstillverkning, och endast hälften av denna kvantitet skulle få användas för tillverkning av maltdrycker. Blott en mindre del fick ifrågakomma för tillverkning av starkare maltdrycker, än vad vi mena med svagdricka. Nu är också att observera, att den starkare maltdryck, som tillverkas får vara inbrygd på en extrakthalt av högst 7 %, och bryggerierna våga aldrig gå till maximigränsen med hänsyn till lätheten att överskrida den; den dryck, som nu tillverkas och tillhandahålles i marknaden med större styrka än svagdrickats, är bryggd med en stamvörtstyrka av 6,5 %, och således är det realiter svagdricka, som det är fråga om.

Det har förvånat mig ofantligt, att motionärerna funnit anledning att på grund av vad sålunda förekommit väcka motion om förbud mot all slags tillverkning av starkare maltdrycker än de, som innehålla två och en fiärdedels volymprocent alkohol. Herrarna finna av betänkanudet, vilka åtgärder som undan för undan vidtagits med avseende å malttilldelningen t. o. m. januari månad i år, då

Kungl. Maj:t fattade sitt senaste beslut i den förevarande frågan på grund av en framställning från folkhushållningskommissionen. Det är tydligt, att man hos de myndigheter, som haft att bestämma om maltdrycks illverkningen, icke kunnat helt förbjuda den, bl. a. med hänsyn till rådande mjölkbrist — maltdryckerna ha ju för åtskilliga orter i rätt stor uträkning fått ersätta bristen på mjölk.

*Om förbud
mot tillverk-
ning och för-
säljning av
vissa
maltdrycker.
(Forts.)*

Motionärerna ha framhållit, att ersättningsfrågan till bryggerierna i händelse av ett ölförbud är mycket lättlost på grund av att bryggerierna ha en ganska avsevärd inkomst på tillverkning av svagdricka. Ja, häremot vill jag säga, att så länge det låter sig göra att taga vilka pris som helst för det allra sämsta svagdricka, som kan tänkas, så måste det uppstå stora dividender för näringsidkarna. Det är, vad som kunnat ske under kristiden. Men det är uppenbart, att det icke går an att tänka sig en fortsättning härutinnan hur länge som helst. För övrigt är jag icke säker på, att de i motionen omtalade 18 % i utdelning uteslutande härleda sig från industrien som sådan, utan torde fastighetsaffärer ha varit med i spelet, och så adkommit denna stora inkomst, enligt vad som blivit upplyst i bevillningsutskottet.

Reservanterna i utskottet anse icke att man har några förpliktelser mot 1917 års riksdags beslut, varigenom vi fingo rusdrycksförsäljningsförordningen av den 14 juni 1917. Jag tillhör emellertid dem, som varit med om det beslutet, jag tillhör dem, som sålunda varit med om den skrivelse, som riksdagen då avlät med hänseendet att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen förslag till förordning, varigenom de s. k. halvstarka maltdryckerna kunde få försälas under friare former än rusdrycksförsäljningsförordningen tillåter. Det är väl alldeles uppenbart, att, om jag varit med härom, så kan jag icke nu, då ett förslag till förordning om försäljning av dessa halvstarka maltdrycker föreligger, vilket är fallet genom Kungl. Maj:ts proposition nr 37 vid denna riksdag, yrka bifall till denna motion, varigenom jag ju samtidigt skulle yrka avslag på Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition. För mig är sålunda 1917 års beslut bindande och förpliktar enligt min mening alla dem, som då i andra kammaren röstat för förslaget.

Jag vill framhålla ett förhållande, som torde vara ganska genant för reservanterna med avseende å hur de i sin polemik mot utskottets motivering översätta vad utskottet har skrivit. Utskottet har på sid. 6 framhållit bl. a.: »Härtill kommer, att förslaget enligt utskottets förmenande saknar väsentlig betydelse ur nykterhetssynpunkt.» Det översätta reservanterna till att lägga utskottet i munnen »att motionärernas förslag saknar betydelse ur nykterhetssynpunkt». Det är verkligen en översättning så fri, att det förvånar mig på det allra högsta, att man kan tillåta sig något sådant.

Vidare är det en annan sak i reservationen, som jag icke kan underlåta att fästa uppmärksamheten på. Nederst på sidan 8 säga reservanterna: »Och genom vår erfarenhet från deltagandet i den förberedande behandling av frågan om en ny pilsnerförordning, som hittills förekommit i bevillningsutskottet, anse vi oss berättigade att

*Om förbud
mot tillverk-
ning och för-
säljning av
vissa
maltdrycker.*

(Forts.)

sätta frågetecknen för spörsmålet huruvida en enligt utskottsmajoritetens mening 'väl avvägd' sådan förordning komme att bli ur nykterhetssynpunkt 'betryggande'.» För det första vill jag fästa reservanternas uppmärksamhet på, att i bevillningsutskottet liksom andra utskott meddelar man utomstående ingenting om ärendenas handläggning, förrän beslut är fattat och betänkandet är justerat. Det är det ena. Men det andra — och det är också ganska viktigt — är det, att reservanterna lämna här en fullkomligt felaktig upplysning. Jag kan icke underlåta att säga — eftersom reservanterna varit ogrannliga nog att föra det på tal — att inom den delegation, som för närvarande är sysselsatt med att åstadkomma ett något ändrat förslag i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående försäljning av pilsner, råder det så gott som ingen meningskiljaktighet. Det är bara en punkt och enligt min mening en mycket oväsentlig punkt, där meningarna ännu gå isär. Att vid sådant förhållande göra det påstående, som reservanterna här göra, finner jag så gott som otillbörligt.

Det som för mig är avgörande, när det gäller att taga ståndpunkt till de föreliggande motionerna, är framför allt det, att tiden ännu icke är mogen för att gå så långt i riktning mot förbud, som motionärerna ifrågasätta. Jag har tvärtom den uppfattningen, att ett bifall till motionerna skulle vara skadligt ur nykterhetssynpunkt. Det skulle vara skadligt, därför att man skulle framkalla ett motstånd mot nykterhetsintresset, som kanske vore avgörande för långa tider framåt. När jag har den uppfattningen, så är det uppenbart, att jag under inga förhållanden kan varken i utskottet eller i kammaren biträda en sådan motion som den nu förevarande. Jag är övertygad om att de starkaste skälen tala för avslag.

Nu har nykterhetsgruppens styrelse, när den framburit denna motion, åberopat gruppens medlemsantal och uppger, att bakom motionerna skulle stå 170 av riksdagens ledamöter. Jag kan försäkra, att jag icke är den ende bland de nykterhetsintresserade, som reagerar mot motioner av denna beskaffenhet. Jag tror det kommer att framgå under den följande debatten, att jag i det avseendet icke står ensam.

På grund av vad jag nu anfört, hemställer jag, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Då vi sannolikt snart få vara med om öppen omröstning här i riksdagen, så har jag för min del ansett, att tillfället skulle vara särskilt lämpligt att giva tillkänna, var man finns i en sådan här fråga, som utan tvivel intresserar den stora allmänheten i mycket hög grad.

Då ber jag först som sist få säga, att jag skulle kunnat inskränka mig till att instämma med herr Källman. Men det är vissa skäl, som göra, att jag icke kan göra det. Jag är nämligen icke alldeles villig att i alla delar underskriva utskottets motivering, utan vill i stället försöka giva några personliga skäl för mitt instämmande i det slut, vartill utskottet kommit.

Då vill jag säga, att det synes mig vara numera alldeles klart, att pilsnerdricka icke är någon rusdryck i egentlig mening. Jag stödjer detta mitt påstående på det faktum, att det erhållit en särställning i den lag, som helt nyligen blivit fastställd.

Vidare anser jag, att det är en fullkomligt oklok nykterhetspolitik att gå för långt i restriktioner. Man åstadkommer, som också herr Källman antydde, sannerligen ingen nykterhet med att skapa en hel mängd förordningar av den mest stränga och inträngande beskaffenhet. Jag tror det är vida säkrare att försöka komma fram längre, än vi kommit hittills, på uppfostrans och övertygelsens väg. Och jag vill ifrågasätta, om icke nykterhetsvännerna ha vunnit ganska aktningvärda resultat i det fallet. Liksom herr Källman tror jag, att man genom att gå för hårdhänt tillväga skapar fram en reaktion, och den reaktionen kan kanske komma att sopa bort, vad man vunnit under årtiondens träget arbete. Det är det, som jag icke vill vara med om. Jag vill icke vara med om, att vi skola uppträda som någon sorts nykterhetsbolscheviker. Ursäkta uttrycket, men jag måste säga det, då jag vet, hurdan ställningen är inom landet bland valmännen icke blott inom mitt parti utan även inom alla övriga. Jag tror vi ha anledning att gå fram litet försiktigt. För min del har jag alltid stått på den ståndpunkten, att det är bättre att taga ett kort steg framåt och kunna stå där än att taga ett så långt steg, att man förlorar balansen och får gå tillbaka i stället. Därför vill jag avvakta resultatet av den nyss genomförda lagstiftningen. Sedan kunna vi se, om vi skola gå längre.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Pettersson* i Södertälje.

Herr *Röing*: Herr talman, mina herrar! Som ni finner av det föreliggande utskottsbetänkandet, har jag icke haft tillfälle att inom utskottet deltaga i behandlingen av föreliggande motion. Men hade jag då icke varit förhindrad att bevista bevillningsutskottets sammanträde, skulle jag icke ett ögonblick ha tvekat att giva min röst till förman för det avslagsyrkande, som utskottsmajoriteten har förenat sig om.

Jag ser denna fråga i huvudsak på samma sätt som de båda sista ärade talarne, och det glädde mig, att en sådan man som herr Jakob *Pettersson* i Södertälje, som är medlem av nykterhetskommittén och som, efter vad alla känna, är så varmt intresserad för nykterhetsfrågans lösning, instämde, i den sista ärade talarens anförande och yrkande.

I motsats till herr *Källman* bidrog jag icke med min röst till 1917 års nykterhetsreform. Jag var den, som här i kammaren framställde ett återremissyrkande, därför att jag ansåg, att det hade varit lyckligt, om den reformen hade genomförts i samband med införande av lokalt veto. Men detta var icke det enda skälet, varför jag gjorde detta återremissyrkande, utan jag ansåg dessutom, att i förslaget före-

Om förbud mot tillverkning och försäljning av vissa maldrycker
(Forts.)

*Om förbud
mot tillverk-
ning och för-
säljning av
vissa
maltdrycker.*
(Forts.)

kom vissa detaljbestämmelser, vilka icke hade något med nykterhetsfrågan att göra och vilka bestämmelser enligt min uppfattning voro allt annat än tillfredsställande. Men till dylika detaljbestämmelser får jag antagligen tillfälle att redan vid onsdagens sammanträde återkomma, då kammaren går att behandla herr Nylanders motion. Jag anser emellertid, trots att jag icke med min röst bidrog till 1917 års beslut, att när en gång riksdagen har fattat detta beslut, så bör man se konsekvenserna av detsamma, se vilka verkningar det har, och, först sedan en tillräckligt stark folkmening rests för att gå vidare på den vägen, vidtaga ytterligare åtgärder i nykterhetsvänlig riktning. Ty jag anser, som herr Källman, att ingenting kan vara olyckligare för nykterhetsrörelsen såsom sådan, än att man går folkmeningen i förväg. Lätt uppstår en reaktion mot nykterhetskraven, om man försöker driva lagstiftningen för fort fram på detta område. Och ingen kan vara blind, mina herrar, för att en dylik reaktion har redan börjat uppstå, och en dylik reaktion tycks åtminstone inom vissa delar av vårt land redan ha vuxit sig rätt stark. Man gör därför enligt min uppfattning nykterhetsfrågan endast skada, om man icke ser till, att opinionen först växer sig tillräckligt stark, innan man vidtager ytterligare lagstiftningsåtgärder.

I likhet med herr Källman vill jag icke låta detta tillfälle gå förbi utan att nedlägga min bestämda gensaga mot det sätt, på vilket herrar reservanter ha ansett lämpligt att upplysa kammaren och allmänheten om en viss frågas behandling i bevillningsutskottet. Det har beklagligtvis under de sista åren vid ett par olika tillfällen hänt, att medlemmar av bevillningsutskottet ha ansett lämpligt att här i kammaren vid utskottsbetänkandenas behandling framföra vissa yttranden, som enskilda medlemmar av utskottet haft vid frågans förberedande behandling i utskottet. Detta kan icke vara lämpligt. Men om det kan vara ursäktligt, så kan knappast dock något sådant vara ursäktligt som det herrar reservanter ha tillåtit sig i sin reservation, när de försöka stämpla bevillningsutskottsledamöters intresse för nykterhetsfrågan tillfölje deras uppfattning om en motion, som ännu, mina herrar, icke har slutbehandlats eller avgjorts i bevillningsutskottet. Det är minst sagt otillbörligt av reservanterna att göra ett sådant uttalande, som de ha tillåtit sig att göra i sin reservation. Och jag kan, som sagt, herr talman, icke underlåta att använda detta tillfälle för att nedlägga min bestämda gensaga mot ett sådant tillvägagångsätt.

Jag ber till sist, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr S ä v s t r ö m: Herr talman! Jag trodde icke, att herr Källman skulle lägga sitt anförande så, att det skulle giva anledning till en allmän förbudsdebatt, d. v. s. en debatt om förbud både mot sprit och maltdrycker. Här är endast fråga om det ena slaget, nämligen om maltdrycker. Naturligtvis kunna meningarna vara delade om var gränsen bör sättas, om man bör fortsätta som hittills eller om man bör gå längre. Men vi motionärer ha emellertid ansett, att ti-

den är nu alldeles särskilt lämplig för att fortsätta med tillverkningen av maltdrycker på sådant sätt, som skett under senare tid. Jag vill erinra om att de maltdrycker, som under kristiden ha tillverkats av bryggerierna, ha icke hållit mer än omkring 1 å 1 1/2 volymprocent alkohol. Enligt vårt förslag är ju meningen, att vi skulle gå upp till 2 1/4 volymprocent. Dessa drycker skulle salunda bli bättre än de, som under krisären tillverkats av bryggerierna. Sedan kan det givetvis råda delade meningar, huruvida man bör stanna vid 2 1/4 volymprocent, eller om man skall gå upp till 3,6 volymprocent. Det är många som anse, att om man går upp till 3,6 volymprocent, så är därmed ingen skada skedd, därför att drycken även med en sådan procenthalt anses vara ofarlig. För min del har jag icke den åsikten, utan jag anser, att när man går upp till denna högre alkoholhalt, så kunna dryckerna användas i berusningssyfte. Professor Torsten Thunberg i Lund, som har gjort en undersökning på detta område, konstaterar ju, att dessa drycker visserligen äro mindre farliga än de starkare maltdryckerna, men han säger dock, att även dessa lättare maltdrycker kunna missbrukas i berusningsändamål.

Nu säger utskottet, att det av oss framlagda förslaget saknar väsentlig betydelse ur nykterhetssynpunkt. Jag har svårt att förstå, att förbudsvänner kunna resonera på ett sådant sätt. Man resonerar tydligen så som en dåvarande ledamot av andra kammaren, nämligen herr Jespersen, gjorde, då riksdagen fattade sitt beslut 1917, den s. k. kompromissen. Han ansåg nämligen, att nykterhetsfrågan därmed hade fått sin lösning. Vi nykterhetsvänner ha icke ansett, att 1917 års beslut var en lösning av nykterhetsfrågan, utan vi vilja fortsätta ännu längre. Men när jag nu ser, att även förbudsvänner finna, att vårt förslag saknar väsentlig betydelse ur nykterhetssynpunkt, så vill det förefalla mig egendomligt. Ty om vårt förslag skulle av riksdagen antagas, så hade ju därmed förbudits tillverkning även av starkare maltdrycker, och ett försvinnande av dessa starkare maltdrycker skulle väl ha betydelse ur nykterhetssynpunkt.

Nu har man sagt, att tiden icke är lämplig för vidtagande av åtgärder i denna riktning, därför att den allmänna meningen på många håll kastat om. Man pekar på hembränningen med mera sådant. Men den hembränning, som bedrives för närvarande — i hur stor utsträckning, är det svårt att yttra sig om — icke bedrives väl den därför, att ölet är för svagt, nej, naturligtvis icke, utan därför att dessa människor vilja ha brännvin. Nu säger man, att det enda effektiva ur nykterhetssynpunkt är att öka spritransonerna och att därmed skulle tillståndet bli bättre. Det är ju också egendomligt, att ett sådant resonemang kan föras. Ty klart är, att hembränningen icke kan försvinna, därför att ransonerna ökas. Vi ha ju fått motbokssystem, och det är ju en hel massa människor, som äro utestängda från inköp av brännvin. De få inga motböcker. Tro herrarna, att man skall kunna avstånna dessa från att tillverka brännvin, om de anse sig kunna göra det? Nu har man emellertid under den tid, som gått denna laglöshetens tid, icke vidtagit några åtgärder i större omfattning för att hindra denna hembränning. Men nu när tiden kommer, då sprit-

Om förbud mot tillverkning och försäljning av vissa maltdrycker.

(Forts.)

*Om förbud
mot tillverk-
ning och för-
säljning av
vissa
maltdrycker.*
(Forts.)

ransonerna skola ökas, då kommer ett förslag till lag om förbud mot dessa apparater med höga böttesträff. Vilka personer är det, som denna lag kommer att träffa? Jo, i första hand sådana, som icke ha rätt till motbok, som icke få köpa sprit. Nu finns det bättre och sämre människor här i samhället. De sämre få icke motböcker. De som få motböcker äro av särskilt prima kvalitet. Nu är det emellertid så, här i samhället, att det icke är möjligt för alla människor att leva ett lika ordentligt liv. Vi ha icke fått börja vår bana vid samma startlinje, utan på helt olika plan, och vi få leva fram vårt liv under helt olika förhållanden. Klart är, att det måste finnas i samhället, sådant det för närvarande är, en hel del människor, som icke kunna sköta sig på ett så ordentligt sätt, att de kunna få motbok, utan som, om de skola kunna tillfredsställa sitt spritbegär, tvingas att gå andra vägar. Det är det, som i varje fall icke är riktigt, och det kommer aldrig att bli riktigt. Så länge ransoneringen fortsättes på ett sådant sätt som nu, den ene får, den andre får inte, så är det klart, att det kommer att skapas misshälligheter i många avseenden. Jag förmodar också, att om en person får sin motbok indragen, så kommer det därvidlag särskilt an på, huruvida han tillhör de bättre, välsituerade klasserna eller en lägre klass. När utskottet nu säger, att det icke kan vara med om att bifalla vår motion, så vill jag också erinra därom, att bevillningsutskottet har dock tidigare vid riksdagarna 1914, 1915 och 1916 framlagt förslag om alkoholgränsens fastställande vid $2\frac{1}{4}$ volymprocent.

Ja, herr talman, här kunde ju vara åtskilligt att anföra med anledning av vad här sagts angående bryggeriernas rätt till ersättning för mistad inkomst i anledning av att de icke skulle få brygga dessa lättare maltdrycker. Men jag vill icke ingå på den sidan av spörsmålet. För min personliga del är jag icke så förfärligt angelägen om att dessa bryggerier skola få så stora inkomster som de hittills haft, utan för mig är det fullkomligt likgiltigt, huruvida de förtjäna någonting eller icke. En annan sak blir, hur man skall ordna det så, att det hela skall kunna avvecklas på ett tillfredsställande sätt. Den frågan bör naturligtvis tagas under omprövning. Ifråga om dessa drycker, om de nu skulle komma att tillverkas vid den volymprocent alkohol, som vi föreslagit, så är det emellertid tydligt, att de skulle bli bättre än de, som tillverkats under kristiden. Och jag förmodar, att ingen människa i detta land skulle taga skada till vare sig kropp eller själ, om alkoholgränsen för dessa drycker skulle bli $2\frac{1}{4}$ volymprocent.

Herr talman, jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Engberg: Herr talman! Egentligen skulle jag kunna inskränka mig till att i allt väsentligt instämma i det anförande, som hölls av herr Anderson i Råstock. Men jag har velat i detta sammanhang framställa en anmärkning, som, för så vitt jag kan bedöma denna fråga, har en viss vikt för densamma. Den berördes delvis av den föregående ärade talaren i det sammanhang, där han talade om möjligheten att företaga en höjning av den nuvaran-

de $2\frac{1}{4}$ -procentgränsen upp till eventuellt 3.6 procent. Han åberopade därvidlag också en bekant utredning av professorn i fysiologi i Lund Torsten Thunberg. Det är nu min uppfattning, att det är en olycksalig politik, som här bedrivits i denna fråga, särskilt nu när man gått fram på linjen med $2\frac{1}{4}$ volymprocent. Ty om man i stället hade valt den andra linjen att göra en höjning upp till t. ex. 3.6 procent, så är det min uppfattning, att man kanske hade kunnat ena riksdagens olika fraktioner om en fullständig lösning av maltdrycksfrågan i detta nu. Jag är övertygad därom — och jag har talat med åtskilliga personer, som ha sysslat med denna fråga och som ha samma uppfattning — att en höjning upp till 3.6 volymprocent skulle inneburi, att vi fått en allmän, välsmakande maltdryck i landet, som ur berusningssynpunkt ingalunda kan betraktas som alltför farlig. Jag tror inte och kan aldrig bli övertygad därom, att dessa drycker mellan $2\frac{1}{4}$ och 3.6 procent egentligen skulle utgöra någon så stor fara, därest de släpptes fria i den allmänna handeln. Jag vill gentemot den siste ärade talaren säga, att det naturligtvis kan finnas personer, som kunna dricka en mängd buteljer efter varandra. Antag att en person dricker trettio buteljer av detta $2\frac{1}{4}$ -procentsdricka. Då har han alltså druckit tio liter vätska. Med en alkoholhalt av $2\frac{1}{4}$ procent skulle det följaktligen bli 225 kcm. alkohol. Nåja, det är uppenbart, att sådana fall kunna tänkas. Men skall man då i denna fråga lagstifta för dessa obestriddigen till undantagen hörande fall? Enligt min mening icke. Jag står i det fallet på samma principiella linje som herr Anderson i Råstock, att man skall akta sig för att taga steg, som inte äro hållbara, utan som innebära, att man, såsom han uttryckte sig, förlorar balansen och måste tråda tillbaka.

Vad den ekonomiska sidan av saken beträffar, så tror jag, att det framgår med all önskvärd tydlighet av den utredning, som verkställdes av docenten i nationalekonomi i Lund, doktor Brock, att en lösning av maltdrycksfrågan utefter den linje jag här angivit, icke skulle innebära någon som helst förlust för bryggeriindustrien utan snarare tvärtom. Jag vill tillägga, att man därmed också hade fått bort från den nuvarande rusdrycksförsäljningsförordningen av 1917 hela det onekligen trassliga kapitlet, enligt vilket ölet skall läggas under systembolag, och även det hade ur den allmänna ordningens och kontrollens synpunkt varit en avsevärd vinst.

Alltså, herr talman, jag beklagar på det livligaste, att man lagt upp frågan på denna linje. Det är en $2\frac{1}{4}$ -procents-renlärighet, som jag inte förstår. Och jag måste såsom själv övertygad nykterhetsman säga, att man icke gagnar den sak, man här vill gagna, genom att låsa sig fast vid denna ståndpunkt. Ty $2\frac{1}{4}$ -procentgränsen är i själva verket en fetisch, som icke kan ur sakliga grunder upprätthållas, under det att en gräns av 3.6 volymprocent av erfarenheten ådagalagts vara just den normala gräns, där man kan draga så att säga linjen mellan rusdrycker och icke

Om förbud mot tillverkning och försäljning av vissa maltdrycker.
(Forts.)

Om förbud
mot tillverk-
ning och för-
säljning av
vissa
maltdrycker.

(Forts.)

rusdrycker. Då man genom en sådan gränsdragning hade vunnit, att man fått en i den allmänna handeln tillgänglig ofarlig malt-dryck, som vi alla kunde ha använt, och därmed även givit möjlighet för bryggeriindustrien att fortfarande blomstra på legala vägar — ja, då må jag säga, att en sådan politik som att nu här gå fram efter denna omöjliga linje, den politiken förstår jag inte. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hem-ställan.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag har icke ändrat mening, sedan vi här i kammaren upprepade gånger — jag tror att det var tre år efter varandra — debatterade frågan, huruvida dessa drycker om 3,6 procent voro farliga eller icke. Jag hävdade då, att dessa drycker kunde åstadkomma vissa skador i samhället, särskilt bland ungdomen, varför jag för min del icke kunde vara med om att utlämna dessa drycker till fri försäljning i den allmänna handeln. Den utredning, som professor Thunberg presterat, kritiserade jag då, och jag har icke sedan dess kunnat bli övertygad om att icke den kritik, som jag då framförde, var riktig. Det är *en* sak att i ett vetenskapligt laboratorium försöka taga reda på hur pass mycket den eller den lilla alkoholmängden kan inverka på en frisk människa med den eller den kroppskonstitutionen. Jag medger villigt och öppet, att den som använder dessa maltdrycker endast till måltider, omöjligen kan taga skada därav. Men om vi tänka på hur en alldeles fri försäljning av dessa drycker skulle komma att verka, så bleve det nog så ute på landsbygden, att de komme att tillhandahållas på kaféer, förlusteställen, basarer, danstillställningar, överallt, och de komme alldeles säkert att vid dessa tillfällen bli en lockelse för ungdomen, som där komme att få den allra första erfarenheten av rusets verknin-gar. På den tiden, när vi hade lagerdricka i marknaden och detta var fritt, var alkoholgränsen lägre än 3,6 %, och man kan ej för-neka, att vid denna drycks användande vid vissa tillfällen före-kommo biverkningar, som ej voro till nytta för nykterhetstillståndet. Jag vill emellertid ej påstå, att 2,25 % är den rätta gränsen, som ej får överskridas. Det är naturligtvis ingen gräns, som är alldeles bestämt fixerad såsom varande oeftergivlig, men att med-giva försäljning av maltdrycker, som hålla 3,6 %, kan jag ej anse vara ur nykterhetssynpunkt motiverat eller försvarbart. Jag är mycket tveksam, om det är lämpligt att just nu skriva in i lag-stiftningen, att maltdrycker ej få tillverkas, som ha högre alko-holhalt, än reservanterna föreslagit, eller 2,25 %. Jag är tveksam, om detta är den högsta gräns, till vilken man kan gå utan fara för nykterhetstillståndet. Men då jag har den uppfattningen, som jag förut upprepade gånger framfört, och som jag ej har anledning att frångå, att 3,6 % är för hög gräns, så kan jag ej annat än — det får sedan anses såsom en protest eller vad som helst — yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Karlsson* i Gasabäck, *Hage*, *Bogren*, *Anderson* i Knapasjö, *Johanson* i Gäre, *Igel*, *Mossberg*, *Svensson* i Långelanda, *Olsson* i Ramsta, *Moberger*, *Viklund* i Ovikken, *Olofsson* och *Bergström* i Bäckland.

Om förbud mot tillverkning och försäljning av vissa maldrycker.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej har kammaren, med avslag åt utskottets berörda hemställan, bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 95 ja mot 77 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Härefter förelåg till avgörande bankoutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse, dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. ändring i lagen om bankrörelse.

I en den 7 februari 1919 dagtecknad proposition, nr 73, vilken hänvisats till bankoutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till Lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.

Härigenom förordnas dels att i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse skall införas en ny paragraf av nedan angivet innehåll och betecknad 254 a, dels ock att 48 och 164 §§ i nämnda lag skola erhålla följande ändrade lydelse:

48 §.

Bankaktiebolag, som avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent av bolagets grundfond, må även under andra förhål-

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 21.

Ang. ändring
i lagen om
bankrörelse.

(Forts.)

landen än i 46 § sägs förvärva aktie i emissionsbank; dock må bolaget ej på en gång innehava jämlikt denna bestämmelse förvärvade aktier till högre bokfört belopp än det, varmed reservfonden överskjuter femtio procent av grundfonden. Äger bolaget tillika grundfond och reservfond till sammanlagt belopp av sex miljoner kronor, må bolaget jämväl förvärva andra aktier till hälften av det belopp, för vilket rätten att förvärva aktier i emissionsbank icke utnyttjas. Aktier i annat inländskt bankaktiebolag, som icke är emissionsbank, ävensom aktier i utländskt bankföretag må dock ej förvärfvas utan att Konungen prövat skäligen lämna tillstånd därtill.

Bankaktiebolag enligt denna paragraf tillkommande rätt att förvärva aktier må ej användas, med mindre sådant är i bolagsordningen eller av bolagsstämman medgivet.

164 §.

Solidariskt bankbolag, som avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent av bolagets grundfond, må även under andra förhållanden än i 162 § sägs förvärva aktie i emissionsbank; dock må bolaget ej på en gång innehava jämlikt denna bestämmelse förvärvade aktier till högre bokfört belopp än det, varmed reservfonden överskjuter femtio procent av grundfonden. Äger bolaget tillika grundfond och reservfond till sammanlagt belopp av sex miljoner kronor, må bolaget jämväl förvärva andra aktier till hälften av det belopp, för vilket rätten att förvärva aktier i emissionsbank icke utnyttjas. Aktier i inländskt bankaktiebolag, som icke är emissionsbank, ävensom aktier i utländskt bankföretag må dock ej förvärfvas, utan att Konungen prövat skäligen lämna tillstånd därtill.

Solidariskt bankbolag enligt denna paragraf tillkommande rätt att förvärva aktier må ej användas, med mindre sådant är i bolagsordningen eller av bolagsstämman medgivet.

254 a §.

Ej må bankbolag övertaga annat bankbolags rörelse, med mindre Konungen, där övertagandet finnes vara till nytta för det allmänna, lämnar tillstånd därtill.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehaft två inom första kammaren väckta motioner, nämligen nr 139 av greve *Spens* och nr 140 av herr *Borell*.

I den senare av dessa motioner hade föreslagits, att riksdagen måtte för sin del besluta, att den i propositionen föreslagna 254 a § skulle erhålla följande lydelse:

Ej må bankbolag övertaga annat bankbolags rörelse med mindre Konungen, efter prövning att övertagandet icke kan befaras medföra större olägenheter för staten, näringslivet eller allmänheten än den nytta, som måste anses följa med densamma, därtill lämnat tillstånd.

*Ang. ändring
i lagen om
bankrörelse.
(Forts.)*

Greve Spens hade i sin motion hemställt, att till ifrågavarande lag måtte fogas en övergångsbestämmelse av följande innehåll:

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling; dock att vad i 254 a § stadgas ej skall äga tillämpning å banksammanslagning, angående vilken vid tiden för lagens ikraftträdande beslut blivit å en bolagsstämma i en var av de avhandlande bankerna fattat, ehuru det definitiva fastställandet därav genom beslut å ytterligare en bolagsstämma ännu ej skett.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med avslag å de i ämnet väckta motionerna, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Vid utlåtet var likväl fogad reservation av herrar *Hedenstierna, Neiglick*, friherre *Langenskiöld, Roos, Enhörning* och *Lindgren*, vilka hemställt,

1:o) att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts föreliggande proposition, i vad densamma avsåge 254 a §, måtte för sin del besluta, att nämnda paragraf skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Ej må bankbolag övertaga annat bankbolags rörelse med mindre Konungen, där övertagandet icke finnes vara till skada för det allmänna, lämnar tillstånd därtill.

2:o) att riksdagen, med bifall till den av greve Spens väckta motionen, måtte besluta, att till ifrågavarande lag skulle fogas en övergångsbestämmelse av följande innehåll:

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling; dock att vad i 254 a § stadgas ej skall äga tillämpning å banksammanslagning, angående vilken vid tiden för lagens ikraftträdande beslut blivit å en bolagsstämma i en var av de avhandlande bankerna fattat, ehuru det definitiva fastställandet genom beslut å ytterligare en bolagsstämma ännu ej skett; samt

3:o) att den av herr Borell i ämnet väckta motionen måtte anses besvarad genom vad under 1:o) hemställts.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr S o m m e l i u s: Herr talman, mina herrar! Det kan kanske synas litet egendomligt, att jag, som anslutit mig till majoriteten inom utskottet i detta ärende, begär ordet för ett uttalande.

Jag vill egentligen erinra om, att denna fråga har i vårt ekonomiska liv tilldragit sig stor uppmärksamhet. Jag har ofta blivit

Ang. ändring
i lagen om
bankrörelse.
(Forts.)

klandrad för mina strävanden att i någon må försöka begränsa de banksammanslutningar eller — om jag så får säga — den bankhandel, som oavbrutet ägt rum i vårt land sedan några år tillbaka. Det synes, som om denna på senare tid urartat därhän, att en gräns någonstädes måste sättas, om det ej skall inträffa rubbningar i landets ekonomiska liv. Då bankverksamheten har en betydelsefull uppgift att fylla, berör sålunda också organisationen av bankernas arbete vårt näringsliv.

Den fråga, som nu föreligger, har av Kungl. Maj:t blivit hänvisad till »1917 års bankkommitté». Denna har framkommit med ett utlåtande, och detta utlåtande går ut på ungefärligen detsamma, vartill utskottets majoritet här givit sin anslutning. Nu tillåter jag mig att erinra om, att 1917 års bankkommitté — oaktat att i denna kommitté sutto för banksammanslutningar och bankhandel intresserade personer exempelvis chefen för Skandinaviska kreditaktiebolaget — utan någon reservation framfört ett enhälligt utlåtande. Och detta enhälliga utlåtande har också blivit av utskottet godtaget. Vidare har därtill anslutit sig Svenska bankföreningen med ett kort uttalande, bankspektionen, likaledes enhälligt, och riksbanksfullmäktige likaså. Nu, då ärendet kommit till bankutskottet, uppstod strax en tudelning av frågan, och det syntes, som om man helst velat försöka göra detta ärende till en politisk fråga, vilket den alls icke är.

Som kammaren torde finna, förekommer en reservation till utlåtandet. — Vilken är då skillnaden mellan utskottets och reservanternas ståndpunkt? Jo, utskottet föreslår följande stadgande: »Ej må bankbolag övertaga annat bankbolags rörelse, med mindre Konungen, där övertagandet finnes vara till nytta för det allmänna, lämnar tillstånd därtill.» Kungl. Maj:ts granskningsuppgift skall således avse att undersöka, om sammanslutningen skulle kunna bli till nytta för det allmänna. Däremot ha reservanterna först och främst följt en motion av herr Borell i första kammaren och föreslå följande lydelse av ifrågavarande bestämmelse: »Ej må bankbolag övertaga annat bankbolags rörelse med mindre Konungen, där övertagandet icke finnes vara till skada för det allmänna, lämnar tillstånd därtill.» Det skall alltså enligt reservanternas förslag konstateras, att en dylik banksammanslutning medför skada för det allmänna, och endast i sådant fall får Kungl. Maj:t befogenhet att förhindra banksammanslagningen.

Jag vågar påstå, att, om detta reservanternas förslag blir riksdagens beslut, då hade det varit lika bra och kanske bättre, att hela frågan alldeles icke kommit fram vid denna riksdag åtminstone, ty det betager Kungl. Maj:t i nästan alla avseenden möjligheten att förhindra banksammanslutningar, även om de äro aldrig så olämpliga. Ty att avgöra om åtgärden är till skada för det allmänna torde nog ligga utanför Kungl. Maj:ts bedömande i synnerhet som resultatet först i framtiden kommer att visa sig i de flesta fall åtminstone. Däremot vill utskottet giva ett bemyndigande, enligt vilket Kungl. Maj:t kan säga, att Kungl. Maj:t

anser en ifrågasatt sammanslutning icke vara till nytta för det allmänna. Det kan Kungl. Maj:t säga, men att bedöma, om en dylik transaktion skall utfalla till skada för det allmänna, det är ett alltför svårt avgörande.

Men det har framförts även en annan motion av greve Spens i första kammaren, som reservanterna upptagit, och där yrkande framföres, att beslutet icke skall få retroaktiv verkan, d. v. s. att det ej skulle äga tillämpning å redan preliminärt avtalade försäljningar och köp och särskilt tvenne bankföretag av ovanligt stort omfång. Här avses nämligen Skandinaviska kreditaktiebolagets köp av aktiebolaget Skånska handelsbanken och Stockholms handelsbanks köp av Bankaktiebolaget södra Sverige. Det är dessa man i motionen vill fritaga från att vara underkastade Kungl. Maj:ts avgörande. Jag anser att om icke Kungl. Maj:t får i uppdrag att eventuellt kunna i dessa fall fatta beslut retroaktivt gällande, blir det i detta avseende liksom i det förra: Om riksdagen antager det av reservanterna föreslagna villkoret, kan man lika gärna undvara lagen. Ty sedan ha så pass stora och vidlyftiga utvidgningar ägt rum, att det knappast kan i vårt land åstadkommas någon i storlek därmed jämförlig.

Då frågar man sig, vad det egentligen är, som är så viktigt i frågan, varför detta är så betydelsefullt. Ja, om jag här gör mig skyldig till bedrivande av bygdepolitik, lär det ej förundra den ytterst fåtaliga kammaren. Jag har nyss anfört, att de banker, som varit föreslagna till försäljning från provinsen Skåne, äro Skånska handelsbanken och Bankaktiebolaget södra Sverige, och jag tillägger några siffror för att visa, vilka stora transaktioner det rör sig om. Skånska handelsbanken har en inlåning på 178 miljoner och fonder på 35 miljoner kronor. Bankaktiebolaget södra Sverige har en inlåning på 275 miljoner och fonder på 45 miljoner kronor. Sammanlagda beloppen av den inlåning, som man nu försöker vindicera åt stockholmsbanker, och som skola dirigeras från huvudstaden och icke längre från provinsen Skåne, uppgår till inemot en halv miljard eller över 450 miljoner kronor — ett resultat av dessa sammanslagningar av ingalunda blygsamma dimensioner..

För en provins som Skåne med dess omfattande produktion av livsmedel, spannmål och mejeriprodukter, och med dess industriella produktion skulle det naturligtvis bliva till ofantlig skada, om Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende icke vunne bägge kamrarnas bifall. Jag beklagar mycket, att jag i detta fall icke har kunnat annat än frigöra mig från hänsynen till att en lojalt uppgjord affär också skall lojalt behandlas. Det har sagts, att det är ett så exempellöst fall, att man låter lagstiftningen verka retroaktivt, att icke riksdagen och ännu mindre utskottet borde därmed befatta sig. Jag beklagar, att jag icke i detta fall kan dela den uppfattningen. Ty jag anser, att också de affärer, det här gäller, äro av så exceptionell och så farlig art för vissa områden av vårt land, att jag icke bävar tillbaka för en retroaktiv lagstiftning.

*Ang. ändring
i lagen om
bankrörelse.
(Forts.)*

Ang. ändring
i lagen om
bankrörelse.

(Forts.)

Dessa äro för övrigt icke de enda banksammanslutningar, som nu försiggå. I går, när jag studerade morgontidningen, klippte jag ut några tidningsnotiser. Här är t. ex. en notis om Gävleborgs folkbank. Denna bank skall uppslukas av Upplands enskilda bank. Lantmannabanken har uppslukat aktiebolaget Blekinge bank, aktiebolaget Halmstads folkbank, Östra Kullings kreditaktiebolag och Kinnefjärdings bank. Och Mälareprovinsernas bank skall uppsluka Dalarnes folkbank och Medelpads lantmannabank. Det är en sannskyldig epidemi, så stark, att man knappast tänker på någonting annat inom banklivet än att försöka förvärva det ena föremålet för sin utvidgningslusta efter det andra. Det är ett förvärvsbegär, som icke tycks kunna finna några gränser.

Nu betecknas denna retroaktiva behandling av ärendena såsom en rättskränkning. Jag har redan förut sagt, att jag för min del icke anser det vara någon rättskränkning. Ty det är mycket större fara förenad med en vägran till anslutning till Kungl. Maj:ts förslag, än att den i en så betydelsefull fråga synes medverka till en s. k. rättskränkning, som jag icke anser här föreligga. För övrigt är det icke så, att allt, som icke är förbjudet i lag, därför är tillåtet.

Dessa banksammanslutningar äro inga enastående ekonomiska företeelser i vår tid. Det pågår liknande företeelser även i vårt industriella liv. Det finns överallt i vårt land exempel på, att penninginstitutioner i Stockholm dyka ner i landsorten — på samma sätt som i fråga om banksammanslagningarna. — Det finnes t. ex. flera penninginstitutioner i Stockholm, som icke kunna få sina verksamhetsområden nog utvidgade. Den ene förvärvar en industriell institution, den andre en annan eller helst flera. Industrien är som sagt föremål för dylika tendenser. Jag beklagar mycket, att även den skånska industrien liksom också industrien i andra landsdelar varit så häftigt åtrådda av penningvärlden i Stockholm. Häruppe sitter man inne med aktiemajoriteterna och håller i trådarna för hela vårt lands näringsliv. Nyligen lade man under sig Skånska superfosfatförsäljningsaktiebolaget i Hälsingborg, Sulitelmabolaget och Hälsingborgs kopparverk, företag, som med kärlek och omsorg under kolossala uppoffringar ha åstadkommit och bedrivits förmånligt under många år. Så uppträder det plötsligt personer med stort ekonomiskt inflytande och köper dem. Man betalar bra, och aktieägarna falla offer för vackra anbud. Jag kan icke klandra aktieägarna för att de antogo anbud av den beskaffenhet, som gjordes för de skånska bankerna. Men jag anser den betalning, som överenskommits, icke vara tillfyllest. Det har icke erlagts någon good will. Värdet för provinsen Skåne av ett par penninginstitutioner med en inlåning på nära en halv miljard är ju obetalbart.

Jag skall nu icke längre trötta kammaren med ytterligare uttalanden i denna fråga. Jag vill blott säga några ord rörande den provins jag tillhör, och som genom dessa bankfusioner blir så ofantligt illa behandlad. Aldrig mer, vågar jag säga, skall provinsen

Skåne kunna åstadkomma ett sådant stöd för sin jordbruksnäring och sin industri som den med dessa penningverk, som den för närvarande är i besittning av, har kunnat göra. Aldrig mer skall den verksamhet, som bedrives i Sveriges sydligaste landsdel, kunna få stödet av starkare penninginstitutioner än dessa, som den hittills haft. Det är dock en betydlig skillnad mellan att inom sina egna landamären disponera penningverk, som bättre förstå verksamheten där nere och äro villiga att stödja den, än att vara beroende av några bankdirektörer uppe i Stockholm. Om det inskränkte sig blott till dessa fall, men farsoten härjar överallt — jag ber om ursäkt för att jag använder detta uttryck, men företeelsen är, som sagt, fullständigt epidemisk. Jag har emellertid, herr talman, velat fritaga mig från varje slags misstanke att i denna viktiga fråga handla med uppgivande av våra skånska intressen eller rättare södra Sveriges verkliga och sanna intressen. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. ändring
i lagen om
bankrörelse.
(Forts.)*

Herr vice talmannen, som under herr Sommeliuss' anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härpå ordet till

Herr V e n n e r s t e n, som yttrade: Herr talman! Ehuru väl inför den glest besatta kammaren det kan synas vara gagnlöst att söka förfäkta en annan mening än den, som utskottsmajoriteten har kommit till, nödgas jag dock till protokollet anmäla, att jag står på samma ståndpunkt som reservanterna.

Den föregående ärade talaren synes mig högst betydligt överdriva följderna av banksammanslagningarna i vårt land liksom överhuvud taget av de pågående koncentrationsrörelserna inom näringslivet. Själv har jag sedan gammalt i princip stått på samma ståndpunkt som herr Sommelius, nämligen att jag velat vara med om att åt ledningen i landsorten bevara goda lokala bankföretag. Och jag har också med stigande förvåning och missnöje sett, att koncentrationsrörelsen gått alltför häftigt fram. Men detta har dock icke hindrat mig att även se det goda, det nödvändiga i denna rörelse inom vissa gränser.

När hela vårt näringsliv, jag tänker närmast på industri och handel, alltmer tenderar till stordrift, så faller det av sig självt, att mot de stora företagen måste svara lika stora, lika kraftiga banker. Och om man ser sig om i världen, skall man finna, att denna rörelse ingalunda, som den föregående ärade talaren syntes vilja göra troligt — såvitt jag fattade honom rätt — skulle vara beroende enbart på vinstbegär hos dem, som främja sammanslagningarna av de olika bankerna, utan det är nog en helt naturlig utveckling beroende på fullt naturliga orsaker. Och detta vinstbegär kommer icke ens i något av de första rummen. Det är ett alldeles ofrånkomligt faktum, som jag nyss sökte framhålla, att om icke ett lands industri och näringsliv har bankföretag, som svara till industriens eller näringslivets läge vid

Ang. ändring
i lagen om
bankrörelse.
(Forts.)

ett visst givet tillfälle, så kommer ett sådant förhållande att hämna sig på utvecklingen. Ja, man kan t. o. m. tänka sig, att det kunde gå så långt, att om vi icke här i landet ägde kraftiga interlokala banker, så skulle den främmande företagsamheten på området söka sig hit för att stödja våra näringar, som icke skulle finna tillräckligt stöd från befintliga lokala banker, vilka naturligtvis i regel icke äga de stora bankernas medel och förutsättningar att möta näringslivets ständigt växande krav. Vad det skulle betyda för vår export, om vi icke ägde större bankföretag bredvid de mindre, behöver jag endast antyda, för att var och en av kammarens ledamöter skall förstå det.

Sålunda, på samma gång man kan vara en anhängare av systemet med lokala banker, kan man också gilla och med tillfredsställelse se uppkomsten av betydande sammanslagningar, som stå i sådant förhållande till utlandets motsvarande företag, att icke våra export- och importnärningar behöva lida brist på tillfredsställande bankmöjligheter här i landet. Det komme att visa sig också, mina herrar, om vi skulle slå in på en så restriktiv lagstiftning, som det förefaller mig, att den föregående ärade talaren ville förorda, att vi kringskure våra utvecklingsmöjligheter på ett sätt, som ingen i denna kammare — därom är jag viss — skulle vilja vara med om.

Jag har förut framhållit, att jag icke anser det vara mödan värt att söka här förfäktas en annan mening än utskottets, och jag har endast velat tillkännagiva, att det synes mig, som om utskottsmajoriteten liksom den föregående ärade talaren ha överskattat faran av de stora banksammanslagningarna. Jag kan icke misstänkas för att vara en vän av dem, efter vad jag nyss för herrarna tillkännagivit, men jag anser det i rättvisans namn vara erforderligt, att en röst åtminstone höjes i denna kammare till försvar för en företeelse, som icke bara är oundviklig, såsom utvecklingen kommit att gå i världen, utan som också inom vissa gränser är nyttig för denna utveckling. Och jag tillåter mig till stöd för denna mening anföra några få ord ur en artikel, som har syntts i en av huvudstadens tidningar den 18 januari i år, av professor Brisman. Han talar om de två sammanslagningar, som den siste ärade talaren omnämnde, och säger om dem: »Genomföras åter dessa båda sammanslutningar, skulle vårt bankväsen ha fått en ur organisatorisk synpunkt ganska tillfredsställande sammansättning, där alla banktyper voro i tillräcklig grad representerade. Därmed vore åtminstone det minimum av koncentration nått, som kan befinnas önskvärt, ej minst på grund av den med våldsamt fart fortskridande koncentrationen på näringslivets andra områden.» Detta uttalande kommer från en person, som har förmågan att se saken ur nationalekonomisk synpunkt och, såvitt jag kan förstå, i den här artikeln liksom i sina offentliga föredrag har visat sig intaga en ståndpunkt, som tager hänsyn till alla på denna viktiga angelägenhet inverkan faktorer.

Innan jag slutar, vill jag i anledning av herr Sommelius' anförande ytterligare blott tillägga det, att om faran för Skåne av dessa stora sammanslagningar, ifall de gå igenom, vore så stor, som han

fruktar, huru skulle det då ha gått i andra länder, där sammanslagningar av långt mer radikal och långtgående karaktär förekommit? Huru skulle det t. ex. ha gått i England för det stora textildistriktet Lancashire, där bl. a. Manchester ligger, om de oerhört stora och omfattande banksammanslagningar, som ägt rum i England, hade haft sådana skadliga följder för de lokala intressena? Så mycket är jag bekant med förhållandena där, att jag vågar påstå, att den fara, som herr Sommelius målade på väggen, existerar faktiskt icke i verkligheten och kommer icke att existera. Ty ett stort bankföretag har all anledning att söka åt sig bevara den kundrets det har och se till, att de olika landsändarnas kreditbehov bli på tillfredsställande sätt tillgodosedda. Samma förhållande har visat sig också i andra länder än i England. Och jag hyser icke den allra ringaste farhåga i det avseendet, utan tror, att om mot all förmodan den stora sammanslutningen emot sitt eget välförstådda intresse skulle söka kringskära kreditmöjligheterna och därmed hindra den allmänna utvecklingen inom näringslivet i en viss landsända, så skulle snart en reaktion uppkomma, som bragte ledningen på andra tankar. Faran föreligger enligt mitt förmenande icke i realiteten, och som en protest mot den uppfattning, som här så allmänt gjort sig gällande, att dessa banksammanslagningar övervägande skulle vara av ondo, vill jag, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

*Ang. ändring
i lagen om
bankrörelse.
(Forts.)*

Efter det herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, anförde

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få säga några ord i anledning av den sista ärade talarens anförande.

Han började sin erinran med att mitt anförande var högst betydligt överdrivet. Jag ber då att få dividera denna överdrift, så att den icke blir fruktansvärt tungt vilande på mina axlar. Jag skall anhålla, att den delas upp icke på mig blott utan på Svenska bankföreningen, på 1917 års bankkommitté, på bankinspektionen och på riksbanksfullmäktige. Alla ha precis samma åsikter i denna sak, och det finnes icke en enda reservation. Det vittnar väl om, att mitt uttalande i varje fall bör äga ett visst berättigande.

I detta fall vill jag särskilt anförä, när det nu talas om retroaktiviteten, att det är icke att undra på, att om man tillhör provinsen Skåne man befarar betänkliga följder av en dylik sammanslagning. Och när den siste ärade talaren säger, att Skånes kreditbehov efter sammanslagningen skulle bli på ett tillfredsställande sätt tillgodosett, så säger talaren därmed, att så har icke fallet varit förut, eller att de bankinstitutioner, som funnits där förut, ha icke fungerat på tillfredsställande sätt. Jag kan icke annat än draga denna slutsats ur vad han anförde och jag tillåter mig då upprepa vad jag nyss anförde: när det finnes ett par bankinstitut, som röra sig med en inlåning på nära en $\frac{1}{2}$ miljard, tror kammarens ledamöter då, att det varit brist på kapital för all lojal industriell verksamhet? Vi be-

Ang. ändring
i lagen om
bankrörelse.
(Forts.)

höva icke i Skåne några Stockholmsbanker. Vi behöva icke ha något direktiv från Stockholm, huru vi skola sköta våra bankinstitutioner; detta kunde ledningen själv göra. Och jag kan försäkra herrarne, att denna sak har skötts hittills på ett så tillfredsställande sätt, att södra Sveriges banker ha handlat icke mindre ansvarsfullt och klokt än Stockholmsbankerna, när det gällt att tillgodose den lojala affärsverksamhetens kreditbehov. Är det då att undra på, när man dessutom berövar oss dessa stora skatteobjekt — och jag tager med även den sidan av saken — att en person, som är varmt hängiven sin provins, reagerar mot att bli ansedd för att överdriva färderna av dylika vidlyftiga operationer? Då får åtminstone denna överdrift, som jag sade, fördelas på alla de institutioner, som lämnat sin fulla anslutning till det förslag, Kungl. Maj:t framfört.

Det är icke så, att denna utveckling, som den sista ärade talaren, vars omdöme jag för övrigt i alla ekonomiska angelägenheter sätter ett synnerligen högt värde på, säger är en fullt naturlig utveckling. Denna utveckling har naturligtvis icke alldeles kunnat förhindras på detta område liksom på alla andra. I Amerika har den bedrivits i stort omfång på det industriella området och där skapat dessa bekanta amerikanska mångmillionärer. Men den är icke naturlig. Till en viss grad kan den vara befogad. Men jag ber dock att få erinra om att i förhållande till vårt lands folkmängd och vårt lands handel och företagsamhet äro de bägge storbanker, som redan finnas för närvarande i Stockholm, helt säkert större än de engelska bankkoncentrationerna i förhållande till detta lands folkmängd och företagsamhet. I det fallet kan jag således icke dela den sista ärade talarens uppfattning.

Men framför allt ber jag att få reservera mig emot uppfattningen om att jag skulle ha framfört överdrifter i ärendet i fråga.

Herr V e n n e r s t e n: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Sommelius ville lägga i min mun ett yttrande, som jag icke fällde, eller draga en slutsats av vad jag sade, som icke är berättigad. Herr Sommelius förmenar, att jag skulle ha sagt, att de skånska bankerna hittills icke tillgodosett kreditbehovet på ett tillfredsställande sätt. Något sådant torde ingen av kammarens ledamöter, som åhörde mitt anförande, kunna utläsa därur. Jag sade, att i fortsättningen kommer, såvitt jag kan förstå, kreditbehovet i Skåne att bli tillfredsställt. Därmed har jag icke sagt, att det icke varit tillfredsställt förut.

Då jag nu fått ordet, vill jag ytterligare påminna om en annan sak, som kan bli följden av ett bifall till utskottets förslag, och det är den, som professor Brisman mycket klart påpekat, att om icke denna sammanslagning mellan den skånska banken Södra Sverige och Handelsbanken i Stockholm kommer till stånd, så står en annan storbank snart sagt ensam på det högsta planet, och den nyttiga konkurrens, som även på detta område bör finnas, synes då åtminstone för en tid vara utesluten. Det är faran med den avklippning av utvecklingen, som blir följden, om en restriktiv lagstiftning införes, att

man gynnar företag, som redan finnas, och hindrar konkurrenter att växa upp och på den naturliga vägen åstadkomma en utjämning.

*Ang. ändring
i lagen om
bankrörelse.*

(Forts.)

Herr Sommelius: Blott några ord, herr talman! Då den siste talaren i sitt första anförande och även nu åberopat eu auktoritet på detta område, nämligen professor Brisman, så ber jag att få säga, att jag känner till, att han är absolut för banksammanslagningarna, t. o. m. dessa notvarp från södra Sverige upp till Norrland. Men jag tillerkänner icke professor Brisman den auktoritet, som är behöflig i dessa frågor. Ty så fort det gäller ekonomiska och nationalekonomiska ting, så är det ganska vanligt att vetenskapsmännens uppfattning märkligt divergera. Den är en den allra vanligaste företelse. Professor Brisman har låtit sig angeläget vara att överallt, där dessa koncentrationsintressen varit i behov därav, kasta in sitt allra varmaste erkännande åt denna storbankernas lusta att för sin verksamhet behärska stora områden inom landet. Jag vill i någon mån reducera hans omdöme och hans åsikt i detta fall. Jag tror, att vanlig praktisk bankverksamhet, kanske skall i och för sig kunna i någon mån uppväga professor Brismans auktoritet.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Föredrogos vart för sig:

bankoutskottets utlåtande, nr 16, angående vissa Kungl. Maj:ts framställningar rörande pensioner och understöd; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion angående ändring av lagen om kyrkofond i syfte att fondens kapital må ökas genom årlig avsättning av ränteavkastningen; och

nr 9, i anledning av väckta motioner om lindring och förenkling av bestämmelserna i lagen angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Därnäst i ordning var å föredragningslistan uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 9 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr vice talmannen *H a m i l t o n*, som yttrade: Herr talman! Jag tager mig friheten hemställa, att kammaren måtte medgiva, att vid föredragningen av jordbruksutskottets utlåtanden 9 A och 9 B för varje punkt allenast kantrubrikerna uppläsas och att utskottets hemställan föredrages endast, därest yrkande därom framställes.

Denna hemställan bifölls.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—9.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter föreslagit.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkten 11.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 12 och 13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14—16.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—21.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Punkten 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29, angående anslaget till prisbelöningar av hästar.

*Ang. pris-
belöning av
hästar.*

I den till riksdagen den 9 januari innevarande år avlåtna proposition angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln i punkten 28 föreslagit riksdagen att höja den del av det under anslagstiteln »hästavelns förbättrande» upptagna ordinarie reservationsanslaget, som vore avsedd till understödjande av prisbelöningar av hästar, från 160,000 kronor med 20,000 kronor till 180,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehått två inom riksdagen väckta motioner nämligen:

nr 31 i första kammaren av herr *Nils Anton Nilsson*, vari hemställdts, att riksdagen måtte höja den till understödjande av hästpremieringen avsedda delen av det under anslagstiteln »hästavelns främjande» upptagna ordinarie reservationsanslaget med 84,000 kronor utöver det av Kungl. Maj:t föreslagna eller till 264,000 kronor; och

nr 20 i andra kammaren av herr *Olsson* i Kollungeröd, vari hemställdts,

att till penningpris, skådepenningar och inlösen av frisedlar för premierade hästar, i den mån kostnaden härför skulle bestridas av statsverket, måtte anslås	kronor 215,000
till resekostnader m. m. för ordföranden och statens ledamot i hästpremieringarna	» 28,000
till arvode åt fem premieringsnämndsordförande	» 7,500
till arvode åt en ordförande	» 400
till trycksaker. expenser och oförutsedda behov	» 4,100

Summa kronor 255,000

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motioner bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr *Olsson* i Kollungeröd: Herr talman! Vid denna punkt har jag väckt en motion, som utskottet emellertid avstyrkt.

Jag skall först be att få anföra, vad stuteriöverstyrelsen i denna del har framhållit. Den säger: »Hästavelns glädjande utveckling under senare år kunde nämligen till mycket stor del tillskrivas den med statsmedel understödda hästpremieringen. Vår hästavels betydelse såsom en inkomstbringande binäring till jordbruket samt dess vikt icke blott för lantmännen utan för landet i dess helhet belystes bäst därav, att under de gångna fyra krigsåren icke mindre än omkring

Ang. pris-
belöning af
hästar. 3
(Forts.)

75,000 hästar till ett värde av cirka 130,000,000 kronor exporterats till utlandet.

Ett otillräckligt understödjande av premieringsväsendet skulle med visshet föranleda, att de mera ordnade förhållandena och det målmedvetna arbetet inom hästaveln sattes på spel och att den förut förhärskande oredan ånyo komme att göra sig gällande.

Verkställd utredning visade, att, därest under år 1918 penningpris och skådepenningar skulle hava utdelats och inlösen av frisedlar ägt rum i full utsträckning för alla prisbelönade hästar, så hade den på staten belöpande andelen av kostnaderna uppgått till 213,821 kronor 25 öre, detta under förutsättning att minst motsvarande belopp ställts till förfogande inom underdistrikten. I stället hade statens andel i kostnaderna för penningpris, skådepenningar och inlösen av frisedlar måst inskränkas till 134,176 kronor, utgörande endast 65 procent å det belopp, som av underdistrikten för samma ändamål beviljats för året.»

I anledning av vad stuteriöverstyrelsen här har anfört begärde stuteriöverstyrelsen, att anslaget måtte höjas till 260,000 kronor, uppdelat på följande sätt:

till penningpris, skådepenningur och inlösen av frisedlar för premierade hästar, i den mån kostnaderna härför skulle bestridas av statsverket, i runt tal	kronor	215,000
» resekostnader m. m. för ordförandena och de av Kungl. Maj:t förordnade ledamöterna i hästpremieringsnämnderna, i runt tal	»	28,000
» arvoden åt fem premieringsnämndsordförande å kronor 2,500	»	12,500
» arvode åt en premieringsnämndsordförande	»	400
» anskaffande av trycksaker och bestridande av andra expenser samt för oförutsedda utgifter	»	4,100
	Summa kronor	260,000

Departementschefen har prutat ned denna framställning och endast höjt anslaget med 20,000 kronor från 160,000 till 180,000 kronor. Man kan ju förstå skälet. Det är sparsamhetssynpunkten, som här gjort sig gällande.

Jag har väckt en motion i ämnet, däri jag kommit till samma resultat som stuteriöverstyrelsen, endast med den skillnad, att jag eventuellt hade tänkt mig, att till vardera av premieringsordförandena skulle kunna anslås 1,500 kronor jämte den ersättning, som utgår i form av reseersättning och dagtraktamente, och att således beloppet skulle höjas till 255,000 kronor.

Jag ser häri en sak av utomordentligt stor vikt för vårt lantbruk och icke minst för det mindre lantbruket. Det kan ju möjligen vara riktigt, att för de större jordbruken kan det vara av tillräckligt högt värde, att de få sina djur prisbedömda så att säga, därför att det höjer ju alltid försäljningsvärdet för dem, som ha avelsdjur att sälja i någon större utsträckning. Men för småbrukare däremot, som icke

kunna lägga an på att uppföda hästar till avsalu, spelar det den största roll, att de kunna erhålla penningpris, när de föra fram sina djur till premiering. Om de fört fram dem ett par gånger utan att ha fått något pris, så sluta de säkert upp med det, och det är fara värt, att följderna därav blir, att aveln icke blir enhetlig. Ägaren fäster då icke så stort avseende vid, till vilken hingst stoet föres, och då kan det lätt hända, att det blir en kroasering, som skadar hästaveln. Det är därför jag har framfört min motion och begärt, att detta belopp skulle höjas, så att verkliga penningpris kunde utdelas för alla de avelsdjur, som äro förtjänta därav.

Nu framhålles det såväl i utskottets avstyrkande utlåtande som även i departementschefens motivering, att ett nytt reglemente är under utarbetande. Ja, men tror man, att reglementet skall bli av sådan beskaffenhet, att det nuvarande beloppet skall räcka till penningpris åt alla, som äro berättigade därtill? Då kommer det också att bli så stramt tilldraget ifråga om de fordringar, som ställas på generationerna för aveln, att flertalet icke blir i tillfälle att tävla om pris. Att detta skulle förbättra hästaveln, tager jag mig friheten betvivla. Jag tror, att det vore en bättre väg, om anslaget härför kunde höjas. Jag anser detta, som sagt, vara av den allra största betydelse för lantbruket, då hästaveln alldeles säkert är en av lantbrukets största binäringar, och jag anser det därför vara väl värt, att riksdagen här ökar anslaget, så att penningpris verkligen kunna utdelas för de därav förtjänta avelsdjuren.

I anledning av vad jag här anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

Herr Sjöblom: Utskottet har ju visat motionen tämligen stor välvilja i sin motivering. Men jag tror, att alla här i kammaren torde förstå, att det för närvarande, såsom statsfinanserna äro ställda, icke är möjligt att bara öka på anslagen till alla möjliga ändamål. För övrigt är det ju uteslutande glädjande, att det förhåller sig så, som motionären själv framhöll, att en hästexport ägt rum under de senaste tre, fyra åren, som bringat lantmännen en inkomst av 130 miljoner kronor; och om det hittillsvarande premiesystemet medverkat till detta resultat, är det icke annat än glädjande. Men jag tror knappast, att tidpunkten nu är så lämplig att samtidigt med detta kräva ytterligare statsanslag för detta ändamål, i synnerhet då, såsom jag nyss nämnde, vi ha en så hårt ansträngd statsbudget.

Jag skall för min personliga del, på grund av vad utskottet anfört och det jag tillagt här, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Olsson i Kollungeröd i ämnet väckta motionen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 30—45.

Utskottets framställningar bifölls av kammaren.

*Ang. pris-
belöning av
hästar.
(Forts.)*

Ang. försöks-
gårdar å
myrjord i
Norrländ.

Härpå föredrogs *punkten 46*, angående anslag till försöksgårdar å myrjord i Norrländ.

Därvid yttrade:

Herr Sjöblom: Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Jag har emellertid något att säga, som icke kommit in i utskottets motivering, men som jag, enligt vad jag uttalade inom utskottsavdelningen, önskade skulle komma in i motiveringen.

Dessa försöksgårdar äro ju under anläggning, och nu är det föreslaget av Kungl. Maj:t, att det skall inköpas kreatur och nödiga redskap för en försöksgård i Jämtland, där kostnaderna äro beräknade att uppgå till 22,600 kronor, och för en sådan gård vid Alträsk i Norrbottens län, där kostnaderna äro beräknade till 20,600 kronor. Då staten här kostar på så stora summor på försöksgårdar, som komma att drivas av enskilda föreningar, anser jag det önskvärt, om det kunde på något sätt givas direktiv, att dessa försöksgårdar skola söka främja sitt ändamål på bästa och lämpligaste sätt. Här är ju meningen att upptaga några slags odlingsförsök dels med dikning och dels med sådd av olika växtslag för att se resultatet därav. Då inträffar det ju vissa tider på året alldeles särskilt intressanta tillfällen, och jag tycker, att mosskulturforeningen, som nu får dessa anslag till försöksgårdar, borde på något sätt åläggas att vid sådana tillfällen genom annonser i orttidningarna eller på annat sätt kungöra, att den och den dagen demonstreras det och det vid försöksgården, och att allmänheten då inbjudes och får en verkligt instruktiv föreläsning, eller vad jag skall kalla det, om det man anser värt att visa. Nu tror jag visserligen, att svenska mosskulturforeningen själv är så intresserad av att sprida kunskap om det, vartill dessa försöksgårdar äro ämnade, att det icke är så nödvändigt att direkt påpeka något sådant, men jag har för min del ansett, att man borde uttala en önskan och förhoppning om, att dessa försöksåtgärder skola utnyttjas så, att de på bästa sätt komma att främja sitt ändamål.

Jag har, som sagt, intet annat yrkande, herr talman, än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 47.

Lades till handlingarna.

Punkterna 48 och 49.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 50, angående anslag till Sveriges utsädesförening.

Ang. Sveriges
utsädes-
förening.

Under *punkten 49* av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att å extra stat för 1920 såsom särskilda förslagsanslag, högst, anvisa

dels till uppehållande av Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet samt för ledning av och samarbete med föreningens filialer 72,600 kronor;

dels ock till uppehållande av verksamheten vid en var av föreningens sju filialer vid Ultuna, i Östergötland, Västergötland, Värmland, Västernorrland och Jämtland samt i Luleå 8,700 kronor eller tillhoppa 60,900 kronor; eller sålunda inalles 133,500 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren väckt motion, nr 124, av herr *Andersson* i Knäppinge, vari hemställts, att riksdagen ville för inrättande av en filial av Sveriges utsädesförening inom södra Kalmar län för år 1919 anvisa ett belopp av 2,000 kronor och för uppehållande av verksamheten vid denna filial 8,700 kronor eller tillhoppa 10,700 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motion bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr *Andersson* i Knäppinge: Då jag jämte flera av kammarens ledamöter under denna punkt motionerat om inrättande av en filial utav Sveriges utsädesförening i södra Kalmar län och jag ser av utskottsbehandlingen, att utskottet tydligen icke har bemödat sig om att sätta sig in i de förhållanden, som där råda enligt de upplysningar, som lämnats, skall jag be att med några ord få beröra detta ämne.

Utskottet har i sin motivering till att börja med sagt, att garanti från hushållningssällskapets sida icke lämnats rörande tillhandahållande av loge och lada för den ifrågasatta filialen. Jag tycker, att utskottet skulle hava förstått, att denna garanti var, om icke formellt, så indirekt given, då, enligt i motionen lämnad uppgift, som väl icke behöver betvivlas, Kalmar läns södra hushållningssällskap den 20 sistlidne december beslutat ingå till Kungl. Maj:t med begäran om utredning rörande en sådan filial. Det är otvivelaktigt, att hushållningssällskapet skulle hava fullgjort sina skyldigheter i detta avseende, om det nödiga anslaget lämnats.

Så har utskottet vidare sagt, att utskottet håller före, att beträffande ifrågavarande landsdel sådana skiljaktiga förhållanden med avseende å klimat och jordmån i jämförelse med övriga sydligare delar av landet icke föreligga, som motivera upprättandet av en ny sådan filial. Detta kan synas litet underligt, men det är väl beroende på att icke utskottet velat taga i betraktande de förhållanden, som verkligen

Ang. Sveriges
utsädes-
förening
(Forts.)

råda i denna del av vårt land. Men om utskottet lagt märke till den vid min motion fogade bilagan, som är upprättad av så auktoritativt folk som Sveriges utsädesförenings styrelse, skulle utskottet hava funnit, att där lämnas fullständiga och klargörande upplysningar om hurudana förhållandena i detta hänseende äro. Där understrykes ganska starkt behovet av en sådan filial. Riksdagen har ju förut godkänt inrättandet av sådana filialer inom olika delar av landet, beroende på de olika förhållanden, som råda i växthänseende, och detta är nödvändigt, att en sådan filial inom det i motionen förordade området inrättas för att den orten skall få sina odlade växter i så hög grad som möjligt förädlade, så att de giva det högsta möjliga utbyte. Detta omnämner också utsädesföreningens styrelse på sid. 3 i motionen, tredje stycket, där det säges följande: »När det nu efteråt gällt att draga konsekvenserna av denna organisation och söka enhetligt ordna arbetet för hela landet, har det dock visat sig, att den visserligen ej förbisedda men underskattade lucka, som omfattar det torra sydöstra kustlandet med Öland och Gottland, i själva verket gjort sig oväntat starkt gällande och uppställt oförutsedda hinder för tillgodoseendet av dessa landsdelars berättigade krav på andel i utsädesföreningens arbete.» Här visar styrelsen tydligt, att det är dess uppfattning, och således en på fullt vetenskapliga grunder byggd uppfattning, att denna landsdel icke, såsom utskottet säger, är att jämföra med andra delar av landet, som fått sådana filialer eller förädlingsanstalter för odlade växter.

Då därtill kommer, att denna del av vårt land har en sådan betydelse beträffande produktionen av våra kulturväxter, som äro avsedda till brödsäd, att den enligt utredningen står i sjätte rummet bland rikets län, framgår härav, att detta icke är en så obetydlig sak, att man gärna kan förbise den. Dessutom visas på sid. 4 av motionen i utsädesföreningens utredning, att under det rågproduktionen för hela riket räknat upptager 9,6 procent av åkerjorden, upptager den inom Kalmar läns södra del icke mindre än 19,2 procent av åkern. Av hela landets höstrågsareal belöper sig på Kalmar län 9,7 procent eller således ungefär en tiondel av hela Sveriges rågsädesproduktion.

Innan utskottet avgav det yttrande jag förut citerat, nämligen att icke några från övriga delar av landet skiljaktiga förhållanden föreligga beträffande denna landsdel, hade utskottet bort aktgiva på hur det enligt denna utredning är ställt med klimatförhållandena, nederbörden m. m. inom just denna del av vårt land. Om man lägger märke till vad som förekommer i tabellen på sid. 6 i motionen angående nederbördsförhållanden för denna ort och andra orter inom landet, finner man för Kalmar län en medeltalssiffra av endast 375,1. medan den ort, som kommer närmast, har en medeltalssiffra, som icke går ned lägre än till 439,1, och sedan kommer man upp i över 6 och 700 beträffande de övriga delarna av landet. Man finner således, att det är så väsentligt olika just i denna del av vårt land i klimatologiskt hänseende jämfört med övriga delar av landet, att ett

sådant uttalande som utskottet gjort, nämligen att inga skiljaktiga förhållanden föreligga, icke kan lämpligen försvaras. *Ang. Sveriges utsädesförening.*
(Forts.)

Alltnog hoppas man, att denna sak blir föremål för mera ingående prövning hos Kungl. Maj:t, som fått sig detta ärende förelagt genom en framställning från hushållningssällskapet. Förhållandena äro dock i alla fall sådana, att man icke kan alldeles förbise dem, utan frågan måste åter komma upp på dagordningen, även om den nu skulle falla.

Jag vill till protokollet citera det uttalande, som gjorts av utsädesföreningens styrelse på sid. 5 i motionen, där det sägs: »Härvid måste emellertid också ihågkommas, att just nu ifrågavarande landsdelar intaga en lika säregen och från angränsande landskap i jordmån och klimat avvikande ställning, som den vi nyligen haft anledning framhålla för respektive Jämtlands och Värmlands län och som då även befunnits fullväl motivera en för dessa särskilt avsedd gren av utsädesföreningens arbete, förlagd till en självständig filial inom vardera området.» Detta utsädesföreningens uttalande måste man otvivelaktigt sätta tro till, och ingen vill väl egentligen betvivla dess auktoritet i detta hänseende, då man även av praktisk erfarenhet vet, att förhållandena verkligen äro sådana, att växtligheten inom södra Kalmar län har helt andra förhållanden att strida med än på andra håll. Man behöver således anpassa sig efter dessa förhållanden och uppdraga sådana stammar, som äro lämpliga för denna ort, såvitt man vill en utveckling av vår växtodling på detta område till fördel för hela landet. Det är nog så, som utsädesföreningen har sagt, att denna lucka ännu icke är fylld, och således borde även utskottet ha givit något stöd åt denna framställning i stället för att säga, att icke några skäl föreligga för att få en sådan filial till stånd.

Jag vill blott för min del uttala den förhoppningen, att även om frågan denna gång faller, den så småningom skall kunna vinna förståelse i riksdagen, likaväl som detta varit förhållandet, när det gällt andra orter, som haft liknande behov.

Med dessa ord skall jag, herr talman, fastän med ringa utsikt till framgång, dock i alla fall be att vid detta tillfälle få yrka bifall till motionen, vilket jag anser vara fullt befogat.

Jag yrkar således bifall till motionen.

Herr *Norman* instämde häruti.

Herr *Öberg*: Herr talman, mina herrar! Riksdagens åtgärder under de senaste åren att genom anslag möjliggöra tillkomsten av tre filialer av Sveriges utsädesförening i Västernorrland, Jämtlands och Värmlands län synas hava ingivit motionären den föreställningen, att det nu skulle vara turen för Södra Kalmar län att få komma i åtnjutande av en liknande filial till jordbrukets fromma och bästa.

Jag vill på intet vis förneka och motsäga den stora betydelse denna utsädesförening och dessa filialer hava, utan tvärtom understryka och erkänna deras stora betydelse. Men då motionären ifråga

Ang. Sveriges
utsädes-
förening.
(Forts.)

här icke ställt den garanti från hushållningssällskapets sida, som andra hushållningssällskap, vilka fått filialer inrättade, måst ställa, nämligen loqe och lada, som för ändamålet behövas, så har utskottet icke kunat skänka motionen något egentligt understöd. Då därtill måste läggas, att vederbörande icke aktat nödigt att genom vederbörande hushållningssällskaps omsorg låta utreda, varest lämplig plats för en sådan filials förläggande skulle vara att finna, så har detta bidragit till att utskottet måst ställa sig avvisande. Framför allt har utskottet ansett sig kunna avvisa denna fråga, då utskottet förmenat, att sådana skiljaktiga förhållanden, som betingat tillkomsten av dessa filialer i Norrland, icke förefinnas för södra Kalmar läns vidkommande, utan att förhållanden där mera sammanfalla med övriga landsdelars i södra Sverige. Man har därför ansett, att någon särskild anstalt för södra Kalmar län, som här ifrågasatts, icke behövs, åtminstone för närvarande. Det är huvudsakligen dessa skäl, som gjort, att utskottet yrkar avslag på den i ärendet väckta motionen.

Jag får för den skull, herr talman, anhålla om bifall till utskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Petersson: Herr talman! Jag skall givetvis icke argumentera för ett bifall eller ett avslag på den föreliggande motionen, utan jag skall blott meddela, att frågan om upprättande av en sådan filial, som här ifrågasattes, vilar hos Kungl. Maj:t och är föremål för utredning. Det har kommit en framställning härom från Kalmar läns Södra hushållningssällskap, och under sådana förhållanden är det ju rätt anmärkningsvärt, att utskottet i motiveringen redan nu uttalar sig så kategoriskt, som utskottet gjort, då utskottet säger: »Utskottet håller nämligen före, att beträffande ifrågavarande landsdel sådana skiljaktiga förhållanden med avseende å klimat och jordmån i jämförelse med övriga sydligare delar av landet icke föreligga, som motivera upprättandet av en ny sådan filial.»

Det är ju uppenbart, att efter det riksdagen uttalat sig så kategoriskt om denna sak, som skett i denna punkt det icke gärna är möjligt, åtminstone under närmaste tiden, att något förslag från Kungl. Maj:ts sida kan föreläggas riksdagen, även om nu pågående utredning skulle komma att uppvisa, att ett sådant behov föreligger.

Det är därför jag för min del vill uttala den uppfattningen, att det hade varit önskvärt, att den sista punkten i utskottets motivering icke varit formulerad så bestämt avvisande, som den här är. Jag tror icke heller, att det varit någon olycka, om den sista punkten uteslutits ur utskottets utlåtande, ehuru jag icke kan framställa något yrkande i den vägen.

Herr Sjöblom: Herr talman! I anledning av motionärens uttalande här, att utskottet icke bemödat sig om att sätta sig in i frågan, vill jag blott säga, att jag icke tror, att detta är riktigt. Det är mycket möjligt, att utskottet icke lyckats sätta sig in i

frågan tillräckligt, men jag tycker, att det nästan är för mycket sagt av motionären, att utskottet icke bemödat sig om det. Det synes mig, att det ligger i detta en förnärmelse åtminstone mot utskottets äldre ledamöter, som icke är befogad från motionärens sida.

*Ang. Sveriges
utsädes-
förening.
(Forts.)*

För övrigt har min kamrat från utskottet, herr Öberg, anfört de sakliga skäl, som utskottet åberopat för sitt avstyrkande av motionen.

Vad beträffar herr statsrådets yttrande om den sista punkten i utskottets motivering, så tycker jag, att herr statsrådet tolkar den på ett sätt, som den icke bör eller behöver tolkas. För min del har jag alldeles klart för mig, att skulle en undersökning göras i landets olika provinser, skulle det nog komma att utrönas, att i landskap efter landskap äro förhållandena så skiljaktiga, att utsädesfilialer skulle komma att behövas i landets alla provinser, och jag tror icke, att det är så anmärkningsvärt stora skiljaktigheter beträffande just denna del av landet, som man här sökt framhålla för att få till stånd denna utsädesfilial. Om det emellertid skulle vid en eventuellt utredning framgå, att så är förhållandet, tror jag icke, att utskottets motivering lägger hinder i vägen för ett beslut i denna riktning.

För min del skall jag, herr talman, inskränka mig till detta och yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Norman: Herr talman! Jag instämde nyss med herr Andersson i Knäppinge, närmast i hans påpekande, att utskottets motivering var något egendomlig och oriktig. Att det ifrågavarande området är så pass betydelsefullt i jordbrukshänseende, framgår därav, att länet, vad skördens värde beträffar, innehar det femte rummet bland landets län, och att Kalmar län ensamt producerar en tiondel av landets hela rågskörd. Då det på samma gång intager en sådan skiljaktig ställning i klimatologiskt hänseende och utmärker sig för så torra somrar o. s. v., är det alldeles oriktigt att skriva, såsom utskottet gjort, att här icke föreligga sådana skiljaktigheter med avseende på klimat och jordmån etc., att det motiverar upprättandet av en sådan ny filial.

Då nu herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet meddelade, att Kungl. Maj:t kan känna sig förhindrad att på grundval av nu pågående utredning framlägga något förslag framdeles till inrättande av någon utsädesfilial inom södra Kalmar län, därest denna sista passus i utskottets utlåtande får stå kvar, skall jag, herr talman, till förhindrande av ett sådant band på Kungl. Maj:t för framtiden, be att få framställa yrkande om att den sista punkten här i utskottets utlåtande kommer att bortfalla, d. v. s. att meningen »utskottet håller nämligen före en ny sådan filial» strykes ur motiveringen.

Det är, herr talman, det yrkande jag vill göra.

Herr vice talmannen Hamilton: Herr talman! Av utskottets betänkande framgår, att filialer av Sveriges utsädesförening och

Ang. Sveriges
 utsädes-
 förening.
 (Forts.)

dess vetenskapliga arbeten äro förlagda runt omkring i landet, vid Ultuna, i Östergötland, Västergötland, Värmland, Västernorrlands län och Jämtland samt i Luleå. Utskottet hade den uppfattningen, att dessa försöksfält voro tämligen jämnt fördelade och att det i betraktande av denna fördelning icke var nödigt att få en ny filial i Kalmar. Men det är ju alldeles tydligt, att det vetenskapliga arbetet bör utvecklas, och att framdeles filialer måhända behövas på flera orter i vårt land. Jag ber, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet icke skall uppfatta utskottets uttalande sålunda, att det skulle utgöra hinder för en utveckling av utsädesföreningens vetenskapliga arbeten. Och om det skulle utgöra det, vilket icke varit utskottets avsikt, så skall jag icke ha något att erinra emot att, på sätt som herr statsrådet önskar, den del av motiveringen utgår, som börjar med orden: »Utskottet håller nämligen före» och slutar med orden »sådan filial».

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman! Jag kan icke annat än instämma i den tankegång, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framförde i sitt yttrande. Och jag finner, att om det yrkande, som nu är framställt av herr Norman, bifalles, så har man den största utsikten till, att Kungl. Maj:t skall stödja den framställning som vi framfört i motionen. Således skall jag be att för min del få återtaga mitt förra yrkande och instämma med herr Norman i det yrkande han framställt om att den motivering, som man huvudsakligen måste rikta sig mot, skall ur utlåtandet utgå.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till samma hemställan med den ändring i motiveringen, som föreslagits av herr Norman; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52—64.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 65.

Lades till handlingarna.

Punkterna 66 och 67.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter föreslagit.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 68*, angående anslag till främjande av upplysningsverksamhet rörande föreningar för ordnande av avsättningar av lantmannaprodukter m. m. begärdes ordet av

Ang. upplysningsverksamhet rörande försäljningsföreningar m. m.

Herr Jönsson i Fridhill, som anförde: Herr talman, mina herrar! Vid denna punkt av statsverkspropositionen har jag tillåtit mig att motionsvis göra tvenne framställningar om önskvärda förändringar. Utskottet har icke beaktat dessa framställningar, och jag ber därför att få yttra några ord.

När denna fråga om anslag till upplysningsverksamhet beträffande försäljningsföreningar togs upp i fjol på initiativ av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, så fann jag för min del, att initiativet var av stor betydelse för jordbrukets utveckling. Men jag tillät mig redan då att erinra om en verksamhet, som icke heller är utan betydelse för jordbrukets utveckling, nämligen den s. k. jordbrukskasserörelsen, som tillkom på grund av beslut av 1915 års riksdag, och som även var föremål för riksdagens behandling förra året. Jag hemställde därför, att riksdagen måtte bifalla framställningen på så sätt, att dessa medel kunde tagas i anspråk även för spridande av upplysning om jordbrukskasseverksamheten. Men jag var av skiljaktig mening i så måtto, att jag ansåg, att de medel, som skulle utanordnas för ändamålet, icke borde ställas till hushållningssällskapens förfogande. Denna uppfattning har jag icke haft anledning att frånträda i år heller. Ty erfarenheten har visat, att det är många hushållningssällskaps förvaltningsutskott, som icke tyckas ha det allra minsta intresse att få denna jordbrukskasseverksamhet spridd. Det skulle av den anledningen från min synpunkt sett ha varit bra mycket mera önskvärt, att medlen, som ställts till förfogande omhänderhaft direkt av Kungl. Maj:t.

Nu har emellertid utskottet ansett att så icke bör ske, och det lägger fortfarande med förtroende dessa medel i handen på hushållningssällskapens förvaltningsutskott. Jag undrar ändå, om det icke varit lyckligare, om man gjort en fördelning här. Visserligen säger utskottet, att motionären icke presterat en tillräcklig motivering, som skulle giva skäl för ett bifall till de föreliggande motionerna. Men jag tror i varje fall, att jag har i motionerna visat, att det är flere hushållningssällskap, som icke ägnat saken tillbörlig uppmärksamhet. Och jag håller före, att detta sätt att ordna jordbrukets kreditförhållanden icke är så betydelselöst, att det skall vara helt och hållet beroende på förvaltningsutskottens godtycke, om kunskap om dessa föreningar skall spridas här i landet eller icke. Jag anser sålunda, att det bör tagas ett kraftigt initiativ för att på upplysningens väg föra denna fråga framåt, och då oavsett vilket intresse vederbörande förvaltningsutskott ägnar denna fråga.

Jag har av denna anledning ansett en förhöjning av anslaget med 5,000 kronor vara önskvärd, då jag håller före, att det av jordbruksministern begärda anslaget på 10,000 kronor säkerligen kommer att tagas i anspråk för upplysningsverksamhet rörande varjehanda sammanlutningar för avsättning av jordbrukets produkter. Och det

Ang. upp-
lysnings-
verksamhet
rörande för-
säljningsföre-
ningar m. m.

(Forts.)

är alldeles uppenbart, att i den tid, som nu kommer, blir det högst nödvändigt att se till, att utvecklingen främjas så långt som möjligt i den riktningen, att konsumenter och producenter komma mer i direkt beröring med varandra. Jag har då för min del ansett, att detta bidrag har en mycket stor mission att fylla, och det vore därför önskvärt, att de farhågor för sammanblandning av dessa olika saker, som jag uttalat, icke skola komma att gå i uppfyllelse.

Jag har velat göra dessa erinringar närmast med anledning av den erfarenhet man fått särskilt under det sist gångna året. Det har vid flera olika tillfällen under denna riksdag erinrats, att lånebehovet bland vårt lands jordbrukare icke skulle vara så synnerligen stort av den anledning, att inkomsterna flödat så rikligt de senaste åren. Ja, det är kanske en sanning, som behöver i viss mån modifieras. Det har nog varit så, att lantbrukarna sett sina inkomster ökas och kanske också sina förmögenheter betydligt mera uppskattade på grund av ökade taxeringsvärden o. s. v. Men å andra sidan måste det också erkännas, att på grund av den dåliga skörden 1917 tvingades åtskilliga lantbrukare att realisera sina besättningar högst avsevärt, och givetvis måste dessa realisationer kompletteras, så snart förhållandena det medgiva.

Det är därför påtagligt, att för jordbrukets utveckling fordras tillgängligt och icke för dyrt kapital. Av den anledningen tror jag det är av största vikt för statsmakterna att se till, att icke jordbrukarna drivas till att bli beroende av de stora affärsbankerna. Från den synpunkten finner jag, att det bör vara av intresse att så snart som möjligt och så mycket som möjligt främja denna särskilda kasseverksamhet, som går ut på att göra jordbrukarna något så när oberoende av dessa banker. Jag har i min motion påvisat, att där jordbrukskasseverksamheten vunnit gehör och haft stöd av hushållningssällskapens förvaltningsutskott, har denna verksamhet visat sig vara betydelsefull nog och haft en stor uppgift att fylla. Där hushållningssällskapets tjänstemän ha tillräckligt intresse för saken, kan det nog gå mycket bra, och jag vill icke ha sagt, att dessa båda saker — frågan om avsättning av jordbrukets produkter och främjande av jordbrukskasseverksamheten — icke kunna tagas upp på en gång. Men det är dock så i varje händelse, att i många, många fall har man haft anledning att påvisa, att det hittills saknats tillräckligt intresse för spridande av upplysning om jordbrukskasseverksamheten.

Som saken nu ligger, har jag, herr talman, intet annat yrkande än bifall till utskottets hemställan. Men jag har icke kunnat underlåta att göra dessa erinringar.

Härpå yttrade

Herr Sjöblom: Herr talman! Det anslag, som utgår till detta ändamål med 10,000 kronor, är ju tämligen nytt. Kungl. Maj:t föreslog, att dessa medel skulle användas för upplysningsverksamhet beträffande försäljningsföreningar. Men riksdagen gick med på en utsträckt rätt till detta anslag på grund av en motion

av herr Jönsson i Fridhill, som också nu har motionerat, och denna utsträckta rätt innefattade, att ändamålet med anslaget fick utvidgas även till det område, som motionären nu vill ha ett särskilt anslag till.

Här framhåller motionären nu, att hushållningssällskapen i många fall hava visat alldeles för litet intresse just för den sidan av saken, och det kan nog vara riktigt, att så ibland varit förhållandet. Men utskottet har likväl ansett, att, då anslaget utgår på sätt, som motionären själv önskar att det skall utgå, så är det endast en fråga om tillämpningen, och då tror jag, att man skulle kunna få hushållningssällskapens förvaltningsutskott att visa denna fråga vederbörligt intresse. I alla händelser tror jag icke, att det nu är skäl att gå med på en förhöjning av anslaget, och då motionären själv icke gjorde något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, skall jag icke längre taga tiden i anspråk.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 69—75.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkten 76, angående anslag till utförande av vissa fiskehamnar.

Ang. vissa fiskehamnar.

Under punkten 75 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen dels medgiva, att det till fiskehamnsanläggning vid Östra Torp i Malmöhus län anvisade anslag finge sammanslås med anslagen till utförande av vissa utav fiskehamnskommissionen föreslagna hamnar dels ock till bestridande av kostnaderna för utförande av dessa hamnar å extra stat för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor, att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela, användas för ifrågavarande ändamål under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnarna än även av det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som vore avsedd att bedrivas i hamnarna, borde avsöndras för det gemensamma behovet.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft tre inom andra kammaren väckta, till jordbruksutskottet hänvisade motioner nämligen

1) nr 191, av herr *Månsson* i Erlandsro, vari hemställt, att riksdagen ville bevilja ett belopp av 15,000 kronor till upprensning av Abbekås hamn;

2) nr 257, av herr *Pehrsson* i Bramstorp, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att till uppmuddring utav östliga delen i Abbekås hamn (å fiskehamnskommissionens karta strekat med rött S. V.—N. O.) bevilja ett extra anslag av 20,000 kronor;

*Ang. upp-
lysnings-
verksamhet
rörande för-
säljningsföre-
ningar m. m.
(Forts.)*

Ang. vissa
fiskehamnar.
(Forts.)

3) nr 247, av herr Jönsson i Fridhill, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att staten, mot förbindelse att snarast istandsätta och för framtiden underhålla fiskehamnen vid Kaseberga. efter erbjudande utan ersättning skulle övertaga aktiebolaget Kaseberga hamns fastighet med hamnbyggnad jämte de kontanta medel, bolaget innehade vid blivande överlåtelse.

Utskottets hemställan innefattade,

1) att riksdagen måtte med avslag å de i ämnet av herrar Månsson i Erlandsro och Pehrsson i Bramstorp väckta motionerna bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning; och

2) att den av herr Jönsson i Fridhill väckta motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Punkten föredrogs. Därefter yttrade:

Herr Månsson i Erlandsro: Herr talman, mina herrar! På grund av utskottets motivering vid denna punkt för sitt avstyrkande av min motion anser jag mig böra lämna någon förklaring över densamma.

I skrivelse av den 29 januari anhöll fiskeribefolkningen i Abbekås, att jag måtte väcka nämnda motion. En liknande framställning hade lämnats till herr Pehrsson i Bramstorp. Just med hänsyn till att det var sista dagen för motionstiden kommo vi icke i närmare kontakt med varandra, och följaktligen kommo två motioner att framläggas av huvudsakligen samma innehåll — de skilde sig egentligen endast på beloppet, som borde beviljas. Med hänsyn dels till tiden, då denna skrivelse kom mig tillhanda, och dels till obekantskapen med vissa i skrivelsen omnämnda förhållanden har jag endast såsom motivering för motionen framhållit ett av fiskeriintendenten Svenander avgivet utlåtande. Herr Pehrsson i Bramstorp har något närmare utrett förhållandena i sin motion.

Jag vill dock framhålla den stora betydelse, som fisket i all synnerhet sillfisket har för befolkningen i Skånes provins, då årstiden lägger hinder i vägen för de långa transporterna från västkusten. Den som på nära håll särskilt under de senare åren sett, vilken efterfrågan som råder på den å sydkusten infångade sillen, kan icke tveka att på sätt som här föreslagits stödja denna näring. Behovet härav kan kanske något belysas av den bild jag här vill framhålla. Under senaste höst steg ju priset å den färska sillen till 1: 50 å 1: 75 pr kg., vilket föranledde åsättande av maximipris och i sammanhang därmed beslutade förordningar, varigenom rätten för fiskarna att fritt förfoga över sina fångster även inskränktes. Så stadgades t. ex., att försäljning av sill endast finge ske på vissa öppna platser, och tog denna försäljning i regel sin början vid en ganska tidig timme på morgonen, redan vid sex-tiden på morgonen. Redan vid tio- eller elva-tiden på kvällen förut kunde man då få se folk börja samla sig i kö härför, av vilka

många färdats långa vägar, för att komma åt att köpa av denna sill. Det kunde hända, att när första sillbåtarna kommo fram till land, var antalet av dessa personer, som väntat under förnatten, ofta uppe i flera hundra. Med detta har jag endast velat framhålla, att, om något kan göras för att fiskerinäringen må kunna utökas, bör det enligt min mening ej försummas.

Med i motionen åsyftat anslag avses även icke allenast att bibehålla dessa yrkesutövare vid sin näring och göra det möjligt för dem att existera härå, utan även att till fosterlandet och hembygden återförvärva en hel del i sina yngre år emigrerade, som förklarar sig gärna vilja vända tillbaka, om de genom sin yrkesutövning kunde beredas existens. Jag måste på det djupaste beklaga, att den år 1917 beslutade utredningen icke ännu föreligger, och utskottet har framhållit i sin motivering, att det är detta som gjort, att det yrkat avslag på motionen. Här kan lätt det gamla ordspråket »medan gräset växer, dör kon» komma att finna sin tillämpning, ty medan utredning pågår, emigrera fiskarna, eller ock tvingas de att nedlägga sitt yrke till stor skada för samhället och vår folkförsörjning. För orten i sin helhet har även denna hamn sin stora betydelse, då nu förbindelsen med Ystad genom nedläggandet av driften å Skivarp—Charlottenlunds järnväg betydligt försvåras. Jag förmenar därför, att det av riksdagen äskade anslaget för uppudring av Abbekås hamn skulle bliva till ovärderlig nytta icke allenast för fiskeribefolkningen utan för trakten i sin helhet, och är det därför, herr talman, som jag under vädjan till kammaren yrkar avslag på utskottets hemställan i vad denna hemställan avser min motion och bifall till motionen. I övrigt yrkar jag bifall till vad utskottet föreslagit.

Herr Björck: Herr talman! I samband med behandlingen av denna punkt i betänkandet ber jag att få fästa uppmärksamheten på en hamnanläggning, som innefattas i denna anslagspost. Enligt fiskehamnskommissionens förslag indelades hamnarna i två grupper: sådana, som skulle anläggas av intressenterna själva under statens kontroll och med bidrag en gång för alla, och sådana, som skulle anläggas och byggas av staten. Till den första gruppen hade fiskehamnskommissionen hänfört Barsebäcks hamn i Malmöhus län, och i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition beslöt 1912 års riksdag att anslå medel för denna hamns iståndsättande. Olyckan ville emellertid, att hamnen genom reparationen blev sämre i stället för bättre, och då detta även vitsordades av myndigheterna, ingick Kungl. Maj:t till 1916 års riksdag med begäran att denna hamn skulle sättas i den grupp, som staten själv skulle bygga, och vars byggande överlämnades åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Nu hade jag tillfälle att besöka denna hamn i somras, och jag kunde därvid konstatera, att intet åtgjorts för hamnens byggande, och det är väl en sak, som sammanhänger med de tider, i vilka vi för närvarande befinna oss. Men vad som var värre, och som

Ang. visom
fiskehamnar.
(Forts.)

Ang. vissa
fiskehamnar.
(Forts.)

gör, att jag anser mig böra rikta herr statsrådets och chefens för jordbruksdepartementet uppmärksamhet på saken, var att till följe den reparation och förändring av hamnen, som genomförts med 1912 års anslag, har hamnen blivit utsatt för åverkan av storm och vågor, som hota att fullständigt fördärva hamnen. Hamninloppet har gjorts så stort, att sjön vid nordvästliga vindar går in och äter på stora delar av landet, så att hela pålverket gått sönder och rasat ned i hamnen, som hotar att fyllas av det strandmaterial, som sköljes ut. Det förefaller mig, som om den myndighet, som har sig anförtrodd vården om dessa fiskehamnsanläggningar, borde låta sig angeläget vara att se till, att i avvaktan på den genomgripande förändring och ombyggnad, som skall komma till stånd, icke så stora skador på hamnbyggnaden i fråga inträffa, att anläggningskostnaderna komma att avsevärt överstiga det en gång beräknade anslaget. Det är givetvis ur statens synpunkt angeläget, att en hamn, som staten på det sättet övertagit byggnadsansvaret för, icke under den tid, som eventuellt byggnadsarbetet kan komma att anstå, kan komma att ytterligare försämrats. Det kan, om detta tillstånd får fortgå under någon längre tid — därom är jag förvissad — inträffa, att hamnen kommer i sådant skick, att den blir alldeles oanvändbar för de talrika fiskare, som äro bosatta på detta fiskeläge. Jag hyser emellertid den förhoppningen, att sedan uppmärksamheten blivit riktad på det ytterst prekära läge, vari denna hamnbyggnad befinner sig, rättelse skall kunna vinnas.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr Sjöblom: I utskottsutlåtandet hänvisas till fiskehamnskommissionens utredning. Det heter där: »Fiskehamnskommissionen föreslog i sitt betänkande år 1909, att staten skulle själv bygga och för framtiden underhålla hamnanläggningar, huvudsakligen för fiskets behov, vid 44 närmare angivna platser utmed rikets kuster, ävensom att staten därjämte skulle lämna anslag en gång för alla till hamnarbeten å 35 andra platser, varest hamnarna skulle under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens kontroll byggas och för framtiden underhållas av intressenterna själva.» Av dessa föreslagna ansågos 31 vara av beskaffenhet att de borde byggas i första hand, under det de övriga skulle komma i andra hand. Nu har en plan upprättats på grund av fiskehamnskommissionens förslag, efter vilken byggandet skulle ske, och detta kräver årligen rätt stora anslag, som 1925 kommer att hava ådragit staten en kostnad av 7,202,800 kronor. Detta är enligt kostnadsberäkningar gjorda efter förhållanden, som rådde före kristiden. Nu kommer det givetvis att bli avsevärt dyrare att bygga. Men trots denna plan och dessa många hamnar, som skola byggas, finns det i varje svenskt landskap, som ligger vid kusten, önskemål om byggande av hamnar oavsett den upprättade planen. Här framhålles det och säkert med rätta av motionärerna, vilken betydelse Abbekås hamn i Skåne har för såväl provinsen som fiskläget. Men jag

undrar, om man icke skulle kunna nästan var som helst på väst-^{Ang. vissa fiskehamnar.}kusten leta upp platser, där överallt precis samma förhållande är rådande, och så hela vägen efter Sveriges kust ända upp till Norrland. Jag tror, att det är klokast, om riksdagen försöker fullfölja den upprättade planen, annars skulle hela denna fråga förtryckas i synnerhet i finansiellt avseende. Därest alla, som äro intresserade för olika fisklägen i sina provinser, finge sina önskemål tillfredsställda, tror jag, att kostnaderna skulle åtminstone för tillfället komma att springa upp alldeles orimligt. Utskottet har visst icke förbisett betydelsen av vad motionärerna anfört, men på de skäl, som jag här framhållit, har utskottet icke funnit sig böra tillstyrka bifall till motionerna, och jag för min del ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Månsson i Erlandsro: Herr talman! Jag vill endast framhålla, att jag med den motion, som jag väckt, icke velat på något vis göra någon ändring i den plan, som en gång redan är utarbetad, utan endast under förhandenvarande omständigheter sökt att påskynda den hjälp, som skulle lämnas samhället i fråga. Det beror i synnerhet på nödläget, som åstadkommits därav, att driften å järnvägen Skivarp—Charlottenlund upphört. Det var endast det jag ville framhålla.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talman givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till det av herr Månsson i Erlandsro framställda yrkandet, biföll kammaren utskottets hemställan.

Härefter föredrogs *punkten 77*, angående anslag till mindre fiskehamnsbyggnader; och yttrade därvid: ^{Ang. mindre fiskehamnsbyggnader.}

Herr Olsson i Kollungeröd: Herr talman! I här föreliggande punkt är fråga om anslag till fiskehamnar efter framställningar dels av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län och dels av riksdagsman Olsson i Kullenbergstorp. I anledning av dessa har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att bevilja ett anslag av 150.000 kronor för anläggande av sådana mindre fiskehamnar, som icke ingå i kommissionens förslag, sådana hamnar, där också vederbörande kommun eller enskilda skulle släppa till någon del av kostnaden. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, dit framställningarna remitterats, har yttrat sig över saken och däri framhållit:

»Vad riksdagsman Olsson sålunda hemställt finner väg- och vattenbyggnadsstyrelsen värt allt beaktande. Det kan nämligen icke undvikas under de nuvarande förhållandena, då den ovanberörda fonden å 900,000 kronor är gemensam för broar, kanaler, farleder och mindre hamnar samt fiskehamnar, att endast en mycket ringa del av fonden kan komma fiskehamnar till godo. Behovet av statsbidrag för särskilt brobyggnader och farleder är nämligen så stort

Ang. mindre
fiskehamns-
byggnader.
(Forts.)

och framställningarna därom så talrika och trängande, att fondens storlek icke på långt när räcker till att tillgodose dessa företag i den utsträckning, som vore önskvärd. Nedan följande sammanställning beträffande fonden för broar, hamnar och farleder utvisar, att av för åren 1912—1919 anvisade 5,050,000 kronor endast 842,100 kronor eller 16 $\frac{2}{3}$ procent kunnat tilldelas hamnbyggnadsföretag, och detta belopp huvudsakligen kommit till mindre hamnar, som icke äro fiskehamnar utan fraktfartshamnar, till del.»

Sedan visar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen genom sammandrag som i kungl. propositionen intagits, att under tiden 1912—19 har använts för hamnar 842,100 kronor och för broar och farleder 4,207,900 kronor. Ansökningar ligga inne t. o. m. 1918 för hamnar till 770,706 kronor och för broar och farleder till 4,905,089 kronor. Vidare säger väg- och vattenbyggnadsstyrelsen:

»Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen får därför för sin del såsom synnerligen välbehöfligt tillstyrka förslaget om en särskild fond för byggande av mindre fiskehamnar. Beträffande storleken av en sådan fond finner styrelsen, att det uppgivna beloppet 300,000 kronor årligen kan anses som en lämplig storlek, intill dess erfarenheten kan föranleda anslående av ett högre belopp.»

Det har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansett vara det minsta möjliga. Detta har dock nedprutats av Kungl. Maj:t till 150,000 kronor, och det har givit anledning till, att fiskeriintendenten doktor Andersson här såsom huvudmotionär, jämte herr Osberg och jag, anhållit, att beloppet måtte höjas till 300,000 kronor. Med kännedom om de förhållanden, som i detta fall råda på västkusten, och det stora behov av förbättringar av mindre hamnar, som i skärgårdssamhällen föreligger, få vi verkligen, ehuru jag må uttala ett varmt erkännande av det förslag, som föreligger, — det är ju alltid bättre med något än så att säga ingenting — framhålla, att det skulle vara synnerligen välgörande, om anslaget kunde höjas till det högre beloppet. Nu är det nämligen så, att genom de konjunkturer, som under senaste åren rått på fiskets område, hava möjligheter framkommit i ekonomiskt avseende för vederbörande samhällen att kunna släppa till någon del själva till dessa hamnförbättringar, men det behövs också en ganska bra hjälp från det allmänna. Den, som känner förhållandena, vet hur det är i de flesta större fisklägen, hur svårt det är att komma in till bryggorna, att fartygen få förankra ute på redden, och man sedan får föra i land fisken med småbåtar, därför att man icke har någon så upptagen hamn, att kuttrarna eller ens en ordentlig vadsillbåt kan gå in där. Det är som sagt ett ganska starkt behov, som här föreligger, och som borde avhjälpas, och det visas också därav att de ansökningar, som ligga inne hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen redan äro uppe i ett belopp på 770,706 kronor. Man kommer då icke så synnerligen långt med 150,000 kronor. Utskottet har emellertid ett yttrande här, som jag icke riktigt kan förlika sig med. Det säger:

»För egen del anser utskottet vara tillräckligt, om anslaget bestämmes till 150,000 kronor, vilken summa i det närmaste mot-

svarar det belopp, som under de senaste åtta åren för ifrågavarande ändamål utgått från det under sjätte huvudtiteln uppförda anslaget.»

Ja, det är så vida riktigt, att det motsvarar vad som utgått under de sista åtta åren, men varför så litet utgått, beror endast på att det icke funnits medel, och därför ligga ansökningar till så stora belopp också inne hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och vänta på möjlighet att kunna bli realiserade.

Jag finner väl här, att det är svårt och nästan omöjligt, att mot ett enigt jordbruksutskott vinna någon ändring i denna fråga, men jag har dock icke med tyvsnad velat gå förbi denna viktiga fråga då jag som västkustbo känner så ofantligt väl till de stora behov av förbättringar av mindre fiskehamnar, som där föreligga. Jag skall här icke framställa något yrkande, utan skall göra det uttalandet, att man för kommande år måtte försöka höja detta anslag, så att det verkligen kan under en överskådlig framtid bliva möjligt att afhjälpa de största bristerna i fråga om fiskehamnar, som verkligen förefinnas.

Herr Sjöblom: Herr talman! Det anslag, det här är fråga om, har förut utgått under sjätte huvudtiteln. Nu begäres det av Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, efter att förut hava utgått ifrån civildepartementet. Det har visat sig, att för detta ändamål årligen använts omkring 150,000 kronor under de sista åren, och det är väl det, som ligger till grund för att Kungl. Maj:t nu begärt 150,000 kronor. Jag tror för övrigt, att många andra skäl tala för att följa Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 78.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 79 och 80.

Lades till handlingarna.

Punkterna 81 och 82.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 83 och 84.

Lades till handlingarna.

Punkterna 85—92.

Kammaren biföll utskottets i dessa punkter gjorda framställningar.

*Ang. mindre
fiskehamns-
byggnader.
(Forts.)*

Punkterna 93 och 94.

Lades till handlingarna.

Punkterna 95—110.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkten 111.

Lades till handlingarna.

Punkten 112.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 113—116.

Lades till handlingarna.

Punkterna 117—119.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Punkterna 120 och 121.

Lades till handlingarna.

Punkterna 122—128.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 129 och 130.

Lades till handlingarna.

*Ang bidrag
till vissa
odlingsföretag
m. m.*

Vid föredragning härpå av *punkten 131*, angående bidrag till vissa odlingsföretag m. m., yttrade

Herr A n d e r s s o n i Grimbo: Då det skäl utskottet anfört för sitt avstyrkande av min motion icke synes mig vara övertygande, har jag ansett mig böra yttra några ord till försvar för densamma.

Detta anslag har utgått från och med år 1918 och är nu föreslaget till 3,600,000 kronor för nästa år. Härtill kommer 1,100,000—1,200,000 kronor i organisationsanslag. Det blir sålunda i runt tal ett anslag på sammanlagt nära 5,000,000 kronor. Här ifrågavarande anslag har utgått i viss procent av de direkta kostnader för nyodling av mark, som jordägarna fått vidkännas. Anslaget har under de närmast föregående två åren belöpt sig till 60, resp. 50 procent, och skall under nästa år utgå med 40 procent av nämnda kostnader. Det-

ta gör härefter 125—100 kronor per tunnland, som jordbrukarna skul-
la få i direkta anslag för att betäcka sina kostnader.

Vid dessa anslags utbetalande äro fästade åtskilliga villkor, vilka tydligen äro nödvändiga, men vilka villkor äro av den beskaffenhet, att jordbrukarne i en del fall icke ha någon fördel av statsanslaget och därför icke heller se sig föranlättna att mottaga detsamma. Det är nämligen på de blanketter, som nu föreläggas dem till undertecknande, föreskrivet, att de under tre år å rad skola bruka denna jord på visst sätt och där odla vissa växtslag. Jordbrukaren får själv icke avgöra, vad som är förmånligast att odla på denna jord. Detta är enligt mitt förmenande oriktigt. Ty jordbrukaren är väl den, som bäst bör förstå detta, och som även har största intresset därav. Skall han nu i tre år binda sig med sin odling, så blir det endast 33 kronor om året, han får i statsanslag. Och i gengäld har han då icke sin frihet att själv efter behag bruka jorden, och då är det tydligt, att omständigheterna kunna vara sådana, att han icke har den minsta fördel av att begära statsanslag.

Vidare är det bland annat föreskrivet, att där det finnes skog, skall värdet av denna skog först avdragas odlingskostnaden och anslaget utgå på återstoden. När det nu ytterligare är bestämt, att anslaget till odlingskostnaden icke i något fall får utgå efter högre odlingskostnad än 250 kronor per tunnland, så får ju, om vi tänka oss ett fall, där skogen är värd just 250 kronor per tunnland, den jordbrukaren icke det ringaste statsanslag. Har han däremot kort tid innan han började odlingen avverkat skogen, kan han få 125 kronor i statsanslag. Detta blir ungefär detsamma som att han får dela med sig till staten halva värdet av skogen. Det är dylika omständigheter, som gjort, att nyodlingar icke blivit företagna i den utsträckning, som annars kunnat bli fallet.

Nu anser jag, att när en person på eget initiativ, med egna medel och eget arbete förtager en nyodling, bör han väl hava något slags uppmuntran för detta. Och därför har jag i min motion begärt, att en dylik person skulle garanteras att fritt få förfoga över, vad han på denna sin nyodling skördat. Jag anser verkligen, att detta icke skulle vara för mycket begärt, och ingen skulle väl lida någon skada därav. Utskottet har emellertid icke kunnat gå med på detta mitt förslag utan har avstyrkt motionen. Detta, tycker jag, är ganska egendomligt. Mitt förslag innebär ju ett billigt och praktiskt sätt att i dessa tider öka produktionen, ett sätt, som icke skulle kosta staten någonting. Men sådant, som kostar staten miljoner och nödvändiggör en massa förvaltningsåtgärder — sådant tillstyrker utskottet. Jag har svårt att följa utskottet i en dylik tankegång.

Här finnas i vårt land stora områden, som äro dugliga till åker, men som ännu icke äro odlade. Och jag tror för min del, att just detta, att så stora arealer få ligga obrukade, är en av de största synderna på jordbrukets område, som vi, som nu leva, göra oss skyldiga till. I denna sak komma naturligtvis våra efterlevande att döma, men så ser jag saken för närvarande.

Ang. bidrag
till vissa
odlingsföretag
m. m.
(Forts.)

Utskottets skäl för avslag på min motion är endast det, att alla nu gällande kristidsförordningar och restriktioner äro på väg att avskrivras. Ja, detta är en förhoppning, som vi alla hysa. Men utskottet, som självt uttalat denna förhoppning, har icke haft så mycken tilltro därtill, att utskottet vågat föreslå riksdagen att från vissa restriktioner frigöra de personer, som utan anslag uppodla ny mark. Om den av utskottet uttalade förhoppningen, att alla dessa restriktioner skola avskrivras, går i uppfyllelse, skall ingen glädja sig däråt mera än jag. Men osäkerheten står dock fortfarande kvar. Och denna osäkerhet, under vilken lantbrukarna i så många år lidit, har enligt min mening varit en av de mest bidragande orsakerna till att produktionen av livsmedel hämmats. Kunde, som sagt, denna osäkerhet försvinna, skulle ingen glädja sig däröver mera än jag. Men nog hyser jag vissa betänkligheter i detta avseende. Lantbrukarna hava så många gånger under dessa år blivit besvikna i sina förhoppningar — det känna vi alla till — så att en besviknenhet mer eller mindre väl icke betyder så mycket.

Jag skall därför icke göra något särskilt yrkande beträffande utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 132.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 133—136.

Lades till handlingarna.

Punkterna 137 och 138.

Utskottets framställningar biföllos av kammaren.

§ 14.

Härefter upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 9 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1919 nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—7.

Kammaren biföll utskottets i dessa punkter gjorda framställningar.

Punkterna 8 och 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 30 och 31.

Lades till handlingarna.

Punkterna 32—34.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkterna 35 och 36.

Lades till handlingarna.

Punkterna 37—47.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49—52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 53—58.

Lades till handlingarna.

§ 15.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 136, angående pension till förre båtsmännen Lars Johan Salomonsson Löfskog, Carl Andreasson Lundby och Johan August Carlsson Palmqvist; och

nr 151, om anvisande av medel till understöd åt offentliga rätts-
hjälpstanstalter.

Nämnda propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 16.

*Ang. stats-
bidrag till an-
ställande av
kommun-
trädgårds-
mästare.*

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckta mo-
tioner angående utredning och förslag i fråga om statsbidrag till an-
ställande av kommunträdgårdsmästare föredrogs härpå; och yttrade
därvid:

Herr O l s s o n i Ramsta: Herr talman, mina herrar! Under
de krigsår, vi nu genomlevat, har vikten av att inom det egna landet
kunna producera tillräckligt med livsmedel för folkförsörjningen fram
mot full självförsörjning framstått klarare än någonsin förr.

Riksdagen har också under dessa år sökt främja jordbruksnärin-
gen och särskilt genom det stora odlingsanslaget på 16 milj. kronor
kraftigt bidragit till utökning av åkerarealen. Men det gällde
för odlaren icke allenast att skaffa sig stora arealer, han måste
framför allt se till, att jorden lämnar högsta möjliga skördar —
största mängd näringsenheter. Men för att så skall kunna ske ford-
ras en jordkultur, som ger åkern högsta möjliga grad av bördig-
het. Har jorden nått en sådan grad, säger man, att den blivit
kultiverad till trädgårdsjord. Jag tror, att största felet med oss
svenska jordbrukare är det, att vi sträva mera efter att utvidga
åkerarealen än att förbättra och kultivera den redan odlade jorden.
Man kan skarpt ifrågasätta, om det ur statsekonomisk synpunkt var
klokt att anslå hela denna summa av 16 milj. kr. till nyodling av
mark och om det icke hade varit mera förståndigt att anslå en del
av detta belopp till framdrivande av den intensivaste formen av
växtproduktion: trädgårdsskötseln. På detta område ligga vi ohjälpligt
efter våra grannländer. Alltför länge ha statsmakterna här i
Sverige försummat denna gren av växtodlingen. År 1907 utgav
den svenska staten för trädgårdsodlingens höjande fattiga 9,640 kr.
1917 har summan visserligen stigit till 64,300 kr., men samma år
kan ett så litet land som Norge anslå för samma ändamål 281,500
kr.; och ingen kan väl vilja påstå, att Norges jord och klimat ägna
sig bättre för trädgårdsodling än den svenska jorden och klimatet.
Detta missförhållande har dock under de senaste riksdagarna blivit
påpekat i motioner i andra kammaren av småbrukaren Sven Linders
från Skåne. Som vanligt måste motionen upprepas, innan motionä-
ren kunde få båda kamrarna att gå med på en skrivelse till rege-
ringen. Vid 1917 års riksdag bifölls motionen, i vilken motionären
framhöll, att trädgårdsodlingens rationella främjande från det all-
männas sida stod i intimt samband med statsmakternas åtgärder för
jordbrukets höjande i allmänhet. Motionären framhöll, att den mo-
derna jordbruksutvecklingen skapat brukningsdelar, som i själva
verket blivit för små för att självständigt kunna föda en familj
på egentligt jordbruk. Här vore trädgårdsodlingen på sin givna

plats för att öka avkastningen och inkomsterna. I anledning av riksdagens skrivelse i ämnet lät dåvarande jordbruksministern tillkalla sakkunniga för verkställande av utredning av frågan och avgivande av förslag beträffande de åtgärder, som lämpligen borde vidtagas för främjande av trädgårdsodlingen bland mindre jordbrukare. Kommitterade blevo herrar Gösta Tamm, Sven Linders, Else Dahl, Erik Hjelm och Nils Soneson. Dessa trädgårdssakkunnigas arbete resulterade i ett betänkande, som avlämnades till regeringen den 16 mars 1918.

De sakkunniga föreslå först, att staten anslår ett årligt belopp av 15 000 kr. att utgå som bidrag till trädskötarens utbildning. Statens bidrag skulle då bli 150 kr. till varje trädskötarens utbildning, varvid hushållningssällskapen skulle bidraga med lika mycket. På så sätt skulle 100 trädskötare om året kunna utbildas. Utbildningstiden är föreslagen till 12 dagars vinterkurs, 4 dagars vårkurs, 6 dagars sommarkurs och 4 dagars höstkurs. Genom en sådan sönderdelning av utbildningstiden på fyra kurser och årstider kommer utbildningen att fördyras genom de många resorna. De sakkunnigas kostnadsberäkning kommer därför med all säkerhet att överskridas. Att därjämte kunna tänka sig att på en utbildningstid av endast 26 dagar — sönderplittrad på 4 kurser — kunna utbilda trädskötaren jämväl i andra grenar av trädgårdsodlingen än fruktodling är väl otänkbart.

Felet med hela systemet med trädskötarna är just det, att utbildningen varit så knapphändig, att någon egentlig kunskap i trädgårdsskötsel icke kunnat bibringas. Trädskötaren har för den skull i sin verksamhet måst begränsa sig till allenast plantering och vård av fruktträden. Detta är och måste bli ett säsongarbete, som giver sin man en växlande och osäker inkomst. Erfarenheten har också visat, att omsättningen av trädskötare är ofantligt stor. De stå endast kvar ett eller annat år. Det är ett misshushållande med allmänna medel att fortgå på samma sätt.

De sakkunniga tänka råda bot på dessa missförhållanden genom att låta binda trädskötarna med treåriga kontrakt. Jag betvivlar dock, att trädskötarna skulle finnas villiga att så binda sig för tre år framåt, då den allmänna uppfattningen bland arbetsfolk är den, att alla årsavtal böra bort.

De praktiska trädgårdsmännen ha uttalat sina betänkligheter mot detta de sakkunnigas förslag, då de anse, att någon säkerhet, för att dessa nya trädskötare skulle komma att längre tid ägna sig åt trädskötareyrket ingalunda kan garanteras. Det blir troligen endast ett mindretal, som äger förutsättningar att med så ringa undervisning kunna framgångsrikt ägna hela sin tid åt trädgårdsodlingen. De gamla olägenheterna komma med den stora omsättningen inom denna kår alltjämt att kvarstå. Som trädskötarnas närmast överordnade tänka sig de sakkunniga fortfarande länsträdgårdsmästarna, för vilkas utbildning en högre trädgårdsskola skulle inrättas vid Alnarv. Denna skola kommer att draga en engångskostnad av 169,000 kronor och en årlig kostnad av 30,000 kronor. Dessutom föreslå de sakkunniga an-

Ang. statsbidrag till anställande av kommunträdgårdsmästare.
(Forts.)

Ang. stats-
bidrag till an-
ställande af
kommun-
trädgårds-
mästare.

(Forts.)

ordnande av försöksverksamhet å trädgårdsodlingens område vid Alnarp för en engångskostnad av 102,000 kr. och en årlig kostnad av 19,000 kr.

Det kan förefalla lekmanen på området egendomligt, att både engångskostnaden och den årliga kostnaden för utbildning av högst åtta st., trädgårdskonsulenter om året ställa sig avsevärt höga jämfört med det blygsamma belopp av 15,000 kr., som de sakkunniga föreslå till utbildning av trädskötare. Trädgårdskonsulenten får väl då i regel hela länets trädskötarekår att övervaka och leda. Och det kommer väl att förbli som det varit hitintills, att fruktodlareföreningen högst kan påräkna en dags besök om året. Något egentligt överinseende och samverkan mellan trädskötarna och konsulenten kan ej bli tal om.

Den allmänna meningen bland trädgårdsmännen är också den, att trädgårdssakkunniga icke fått något lyckligt grepp på denna för vår trädgårdsodling vid de egna hemmen och småbruket så viktiga fråga. Västra Sörmlands trädgårdssällskap, som diskuterat de trädgårdssakkunnigas förslag, anser, att om någon verklig uppryckning skall komma att äga rum på detta område, så måste saken ordnas mera praktiskt. En förbättrad utbildning av trädskötarna kan ju vara behöflig i och för sig, men mellan trädskötaren och konsulenten blir avståndet för stort. Här felas en länk i organisationen — den verkligt fackutbildade trädgårdsmästaren.

Enär jag såsom ordförande i min hemssockens fruktodlareförening kommit i kontakt med de praktiserande trädgårdsmännen, blev jag anmodad att motionsvis framföra deras syn på det föreliggande spörsmålet. De hade i sina diskussioner över trädgårdssakkunnigas förslag kommit till full enighet därom, att dessa nya trädskötare behöfde ett närmare och mera verksamt stöd i sin gärning, än vad konsulenten kunde lämna, för att deras arbetskraft helt skulle kunna utnyttjas för trädgårdsodlingen. En fackutbildad trädgårdsman för ett visst antal trädskötare — låt oss till en början säga för varje häradsområde — skulle giva organisationen fasthet och ryggrad. Det är ju klart, att en sådan häradsträdgårdsmästare på ett helt annat sätt kunde leda trädskötarnas arbete och bidraga till deras fortsatta utbildning på trädgårdsodlingens område, än vad konsulenten kan hinna göra. Utvecklingen må sedan gå hän mot, att vi få en kommunträdgårdsmästare i varje socken. Finge utvecklingen ske så smånigom från häradsträdgårdsmästare till kommunträdgårdsmästare, och kommunerna, hushållningssällskapen och staten gemensamt bidroge till kostnaderna, torde den ekonomiska sidan av saken kunna ordnas.

Då endast en kort tid stod mig till buds för skrivandet av motionen om kommunträdgårdsmästare, blev tanken allt för knapphändigt utvecklad. Jag framhöll den betydelse dessa kommunträdgårdsmästare skulle få för vår folkuppföstran och förmodade dessutom, att om kommunträdgårdsmästare skulle få försköna våra kyrkogårdar och kyrkornas omgivningar, skulle detta kunna bidra till flera kyrkibesök, och folkets estetiska känsla därigenom

väckas, och sambandet mellan tid som flytt och tid som kommer kännas mera stark och levande. Endast denna inledning var tydligen det praktiska jordbruksutskottet alldeles för ideell, för att utskottet skulle ägna det nya uppslaget någon ingående behandling.

Om min motion i stället handlat om odling av nya marker eller borttagande av sten ur redan odlad jord, hade den antagligen rönt ett bättre öde. Nu hjälpte det ej, att jag även talade om, att dessa trädgårdsmästare skulle få ett vidsträckt verksamhetsområde som undervisare i trädgårdsskötsel i fortsättningsskolan samt att de även skulle övervaka och leda trädskötarnas arbete och för övrigt gå bygdens folk till handa med råd och dåd.

Utskottet avfärdar motionen med några rader med följande lakoniska inledning: »Utskottet håller det visserligen ej för osannolikt, att ett genomförande av det framlagda förslaget skulle kunna verka för i motionen angivna syftemål.» Härefter upplyser utskottet om, att kyrkoråden egentligen äro de, som skola försköna kyrkogårdarna. Jag vill tillråda utskottets ledamöter att studera våra kyrkogårdar på landsbygden. Genomsnittsbilden blir denna. Den fyrkantiga eller rektangulära kyrkogården omhägnas av den vanliga stenvuren. I de bästa fallen någon häck runt området. Själva gravkullarna ovärdade. Det hela liknar en vildmark, och intrycket blir rent av tröstlöst, där den allmänna seden fordrar, att varje grav skall förses med ett träkors. Där stå dessa träkors ursprungligen alla lika i rad efter rad. Vi ha sett bilden nu i tidningarnas bilder av krigskyrkogårdarna. Man gripes av ett oändligt vemod på en sådan kyrkogård och lämnar den fort nog.

Utskottet talar även om, att i de svenska folkskolorna meddelas undervisning i trädgårdsskötsel. Ja, jag får för min del säga, att är utskottet nöjt med den undervisningen och det resultat, denna undervisning lämnar, då är utskottet synnerligen anspråklöst i sina fordringar.

Och till slut avfärdar utskottet det hela med att hänvisa till att trädgårdssakkunniga avgivit betänkande samt att Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition i ämnet, för detta ändamål för år 1920 beräkna ett anslag av 40,000 kronor. I stället för att ge anledning till ett avslagsyrkande å min motion tyckes det mig, att detta bort giva utskottet anledning att uppskjuta behandlingen av motionen tills propositionen förelegat.

Motionen har omfattats med sympati inom trädgårdsmannakretsar och tidningspressen. Så långt upp som i Hälsingland ha trädgårdsmännen intresserat sig för densamma. Att mot ett enhälligt jordbruksutskott göra något yrkande är ju, herr talman, lönlöst. Det förefaller också märkvärdigt, att bland jordbruksutskottets medlemmar icke finnes en enda trädgårdsintresserad, som vågat framföra en avvikande mening. Jordbruksutskottet tyckes i år verkligen vara ett hjärta och en själ. Reservationerna äro ytterst sparsamma i år från detta utskott. Är det männe ett bevis

Ang. statsbidrag till anställande av kommunträdgårdsmästare.

(Forts.)

Ang. stats-
bidrag till an-
ställande av
kommun-
trädgårds-
mästare.
(Forts.)

för det gamla påståendet, att i en sluten församling de olika individerna ha benägenhet för att tänka lika?

Herr talman! Innan jag slutar, kan jag ej underlåta att uttala den förvisningen, att det nya uppslag till vår trädgårdsodlings höjande, som min motion innehöll, icke begravdes med 1919 års jordbruksutskotts avslagsyrkande.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag skall icke säga många ord beträffande motionärens synnerligen vittfamnande projekt. Motionären är ju icke belåten med utskottets behandling av hans förslag, och det må ju vara naturligt, ty var och en har ju ett särskilt intresse för sina projekt.

Utskottet har emellertid ansett, icke minst med hänsyn till de fullkomligt oöverskådliga konsekvenser, som ett bifall till hans förslag skulle föra med sig, att hans motion för närvarande åtminstone icke är förtjänt av annat än att begravas i all stillhet, och detta skedde ju också. Nu tycker jag också, att motionären borde inse det fullkomligt omöjliga att i en sådan situation med hänsyn till statens finanser, som vi nu stå inför, draga över statsverket så fullkomligt oöverskådliga utgifter. Nu är ju faktiskt läget sådant, att man rent av får söka med ljus och lykta för att täcka de gapande hålen i statsbudgeten, och att då skapa nya utgifter av så fullkomligt oöverskådlig räckvidd, kan jag för min del icke anse vara välbetänt.

Nu anser ju motionären, att hans förslag kan ha åtskilligt gott med sig, och bland allt detta goda nämner han också, att det skulle bidra att öka kyrkligheten, öka kyrkobesöken m. m. dylikt. Jag kan icke neka mig nöjet att citera en passus ur motionärens motivering. Han säger här:

»Det klagas i våra dagar över, att kyrkorna och gudstjänsterna icke besökas. Orsakerna härtill äro tvevelsutän flera. Till en bidragande orsak medverkar den bristande vården av kyrkogård och kyrkoplats. Vore kyrkan omgiven av vackra och väl underhållna planteringar, där skuggande almar och lindar skänkte svalka under den varma sommardagen och där blommornas färgprakt och doft fröjdade kyrkofolket från tidigt på våren till sent på hösten, skulle — därom är jag förvissad — detta i sin mån bidra till flere och flere kyrkobesök. Och om våra kyrkogårdar på landet bleve vårdade och försedda med planteringar av träd och buskager, blomstergrupper och välskötta gräsmattor och gångar, skulle detta också bidra till allt flere och flere kyrkobesök. Folkets slumrande estetiska känsla skulle därigenom väckas, förkovras och växa, sambandet mellan tid som flytt och tid som kommer kännas mera stark och levande.»

Ja, det måste vara en lovlig uppgift även den att befordra och öka kyrkligheten här i landet, men jag tror, att motionären skulle vinna större tacksamhet, om han vände sig till ett annat forum, nämligen kyrkomötet. Jag tror, att den institutionen skulle visa ett verkligt intresse för denna fråga, åtminstone ett större intresse

än den mera världsligt lagda institution, som riksdagens andra kammare är.

Ang. statsbidrag till anställande av kommun-trädgårds-mästare.
(Forts.)

Herr Sommelius: Herr talman! Jag kan icke underlåta att uttala min glädje över motionärernas stora intresse för trädgårdsodlingens höjande i vårt land. Det behöves nog en påstötning i det avseendet i flera riktningar, och jag hoppas också, att intresset för denna sak skall allt mera tränga igenom, även om man icke kommer till den ideala ståndpunkt, som de ärade motionärerna tyckas ha funnit för gott att frambålla.

Nu har emellertid utskottet, synes det, icke låtit sig imponera av den vackra blomstermålning, som motionärerna åstadkommit. Det säges helt krasst i utlåtandet, att det finnes 2,374 egentliga landskommuner och att det kostar mycket penningar att vidtaga åtgärder i det av motionärerna anförda syftet.

Jag ämnar, herr talman, yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan, men jag kan icke underlåta att uttala, jag vågar icke säga klander, men min förvåning över att jordbruksutskottet underlåtit att taga hänsyn till så vackra ord, som finnas i motionen. Det säges här bland annat:

»Nu då vi gå att bygga ett nytt Sverige, där människovärdet och personlighetsprincipen får komma till sin rätt, böra också alla medel och vågar uppsökas, som leda folket uppåt till ett högre idellt och kulturellt plan.»

Det skall vara bra hårda hjärtan, som kunna motstå så vackra ord!

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Ramsta: Herr talman! Gent emot herr Nilsson i Tånga vill jag säga, att det icke varit den ideella synpunkten, som här för mig varit den viktigaste, utan jag har sett saken som praktisk jordbrukare, och den praktiska synpunkten har sålunda varit den för mig avgörande, när jag lagt fram denna motion. Men man kan icke förbise, när det gäller trädgårdsodlingen, att denna fråga också har en ganska stor ideell sida.

Det är klart, att det finnes missförhållanden med hänsyn till kyrkogårdarna på landsbygden, men dess bättre har detta gått upp för vederbörande kyrkoråd, och för närvarande förefinnes på landet en verklig benägenhet att tillkalla trädgårds-sakkunniga för att försköna kyrkogårdarna och kyrkoplåtserna. Men det återstår mycket att göra i den vägen för att man skall komma någon vart.

Jag ville med min motion bland annat klarlägga, att när herr Sven Linders, som själv suttit bland de trädgårds-sakkunniga, yrkade, att staten skulle vidtaga åtgärder för trädgårds-skötselns höjande bland småbrukare och egnahemsinnehavare, det anslag, som han därvid föreslog, enligt min uppfattning var alldeles för obetydligt. Vart kommer man med fattiga 15,000 kronor för utbildande av trädgårds-

Ang. statsbidrag till anställande av kommun-trädgårdsmästare.
(Forts.)

skötare och för anläggande av en högre trädgårdsskola samt försöksanstalt vid Alnarp med en engångskostnad av bortåt 300,000 kronor och en årlig utgift av cirka 50,000 kronor. Jag anser, att ett sådant förslag av förslagsställaren, då det gäller trädgårdsskötselns höjande, skulle vara opraktiskt, och de praktiserande trädgårdsmännen över hela landet ha också funnit det opraktiskt. Därför väckte jag denna motion. Jag hade icke mycket hopp om att vinna riksdagens bifall i en tid som denna, då rikets budget anstränges till det allra yttersta. Men det kan ju hända, att det bli bättre tider, och att då frågan kan komma upp igen.

Herr O l s o n i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag skall endast be att få göra några allmänna betraktelser med anledning av de synpunkter, som framkommit i motionen.

Jag kan icke följa motionären, då han tror, att frekvensen av kyrkobesökande skulle bero på huru kyrkogårdarna se ut. Men just kyrkogårdarnas skick visar, huru liten blick folket har för trädgårdsskötseln, som omfattad med större intresse, utan tvivel skulle kunna medföra en förbättring även i detta avseende. Jag har själv sett kyrkogårdar, där man slagit upp höhässjor för att icke tala om andra ännu mera förskräckliga saker. Då har jag tänkt: här behöves verkligen en uppryckning, här behöver folket lära sig inse, att man med mycket små medel kan få det mycket behagligare, så att dessa platser icke se ut som vildmarker för vildmarksfolk.

Nu är det nog sant, att i motionen finnes åtskilligt, som jag icke kan vara med om, men jag tror, att motionären gjort så mycket, att han satt fingret på en punkt, när något bör göras. Jag tror nog också, att de, som närmast ha att sköta denna sak, äro hushållningssällskapen och icke direkt staten. Men även om man på grund av vissa uttryck i motionen skulle på motionären vilja tillämpa orden »något tålte han skrattas åt men mera hedras ändå», så vill jag för min del ägna honom ett tack för att han framhållit en sak, som jag själv så många gånger sett, men som jag icke kommit mig för att bringa på tal här i riksdagen. Att detta är en punkt, som man behöver peka på skall var och en erkänna, som med öppna ögon sett förhållandena på landet.

Herr Ö b e r g: Herr talman! Skulle motionärernas framställning om anställande av så kallade kommunalträdgårdsmästare få den underbara verkan med sig, att man med tillhjälp av dessa, såsom motionärerna säga, skulle kunna bygga upp ett nytt Sverige och åstadkomma flitigare kyrkobesök än vad som nu är för handen, då skulle jag och helt säkert flera med mig vara de första att skänka motionärernas framställning vårt understöd. Nu kan jag för min del omöjligen tro, att ett anställande av dessa kommunalträdgårdsmästare skulle få en sådan verkan. Det är för övrigt, enligt mitt förmenande, icke nödvändigt vidtaga en så stor åtgärd som föreslås, om det sker endast för kyrkogårdarnas skötsel. Vill man en bättre skötsel och vård av kyrkogårdarna, som nu tyckas vara huvudsaken för motionä-

ernas uppmärksamhet, tror jag, det är tillräckligt med ett mindre tal. Och jag håller sålunda före, att det icke är nödvändigt att anställa kommunala trädgårdsmästare i den stora utsträckning, som här ifrågasatts utan att man kan nöja sig, som sagts, med ett färre antal.

Inom en del hushållningssällskap är det väl så, att man anställt en del s. k. länsträdgårdsmästare, som ha till uppgift att ute i bygderna gå tillhanda med råd och anvisningar, när det gäller trädgårdsodling och vad därmed sammanhänger. Har mig bekant, att åtminstone inom det hushållningssällskapsområde, där jag hör hemma, dessa trädgårdsmästare tagas i anspråk även när det gäller sådana angelägenheter, som omförmälas i motionen, och jag tror, att deras hjälp och biträde skall visa sig vara tillfyllest. Och har man med de åtgärder, som företagits under medverkan av kyrkoråd och hushållningssällskap, kommit ganska långt på detta område, och våra kyrkogårdar befinna sig på intet sätt i det tillstånd, som vissa kyrkogårdar i motionärens och andra ledamöters hemtrakt synas befinna sig, där det skulle finnas ett vilt folk och råda ett vilt tillstånd.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion om anslag till anordnande å statens mark av självständiga småbrukshemman med längre tids tryggad besittningsrätt;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäkring till staden Varberg av den till Lindhovs kungsgård i Hallands län hörande ön Getterön;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring beträffande användningen av ordinarie anslaget till understödjande av premiering av nötboskap;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande vid Alnarps egendom av en för professor N. H. Nilsson-Ehles institution för ärftlighetsforskning avsedd lada m. m.; och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för vissa befattningshavare inom skogsstaten att komma i åtnjutande av de från och med år 1919 fastställda avlöningsförmåner för skogsstatens ordinarie personal.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden föreslagit.

§ 18.

Till avgörande förelåg nu andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åvägabringande av sådana bestämmelser, att riksdagsgrupp må kunna erhålla anslag för avlöande av sekreterare.

*Ang. state-
bidrag till an-
ställande av
kommun-
trädgårds-
mästare.*

(Forts.)

*Ang anslag
för avlöande
av sekreterare
åt riksdags-
grupp.*

*Ang. anslag
för avlöande
av sekreterare
åt riksdags-
grupp.
(Forts.)*

I en inom andra kammaren avgiven motion, nr 39, hade herr *Hage* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta och för riksdagen framlägga ett förslag till sådana bestämmelser, att riksdagsgrupp kunde erhålla anslag för avlöande av sekreterare.

Utskottet hemställde, att ovanberörda motion ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr *Hage* yttrade: Herr talman, mina herrar! Det är ju så, när en ny sak föres fram för första gången, att den i allmänhet har ganska små utsikter att slå igenom, även om förslaget är mycket förståndigt, vilket det euligt mitt förmenande är i detta fall. Också har utskottet här mangrant avstyrkt denna motion och även anfört vissa skäl för avslagsyrkandet. Utom dessa skäl, vilka jag för min del tycker äro ganska torftiga och som icke kunna accepteras från min sida, har det berättats mig, att det funnits ett annat skäl, som icke kommit in i utlåtandet, men som samtalsvis refererats här i kammaren bland ledamöterna, ett skäl, som jag för min del tycker är ganska pikant rent av.

Denna motion lär nämligen ha behandlats på ett eller annat sätt inom de olika partigrupperna, och då lär det inom en av de mindre grupperna här i kammaren —, dock icke den, som jag tillhör — ha inträffat, att motionen avstyrktes av det skälet, att man fruktade för, att om det skulle komma att anställas en sekreterare åt den gruppen, det skulle kunda hända, att den personens kvalifikationer vore betydligt högre än genomsnittskvalifikationerna bland de ledamöter, som tillhörde gruppen, och då skulle man kunna riskera, att han bleve någon slags minoritetsdiktator inom gruppen, och draga med sig denna på allehanda slags äventyr.

Nå, denna motivering har nu icke anförts i utlåtandet, utan här ha anförts andra skäl, men jag kan dock icke underlåta att säga, att det skäl jag nu talat om, förefaller litet konstigt. Faktiskt lär det emellertid förhålla sig på sätt jag nu relaterat.

I utskottets utlåtande har man som sagt anfört andra skäl. Sålunda heter det på sidan 3: »Utskottet anser nämligen att det grundliga genomträngande av frågorna, som motionären med rätta anser så viktig, bäst kan vinnas just därigenom, att riksdagsmannen själv utför detta förberedande arbete.» Man polemiserar mot tanken att överlämna viss del av utredningsarbetet till en sådan anställd person och fortsätter: »Skulle för detta anlitas främmande hjälp, kunde ju tvärtom befaras, att han», det vill säga motionären, »föle för frestelsen att frambära motionen i ena eller andra ämnet. utan att själv på detta grundliga sätt trängt in i den fråga det gäller».

Ja, detta uttalande står ju i ett mycket egendomligt motsatsförhållande till det yttrande, som förekommer tidigare i utlåtandet. Där erkänner man nämligen, »att det nuvarande arvodet icke alltid torde göra det möjligt för den enskilde riksdagsmannen att på grund av

riksdagens alltmer stegrade arbetsbörda tillfredsställande fylla sin uppgift.» Och utskottet yttrar vidare: »Ett grundligt genomträngande av de frågor, han kan önska att motionsvis framföra, kräver ofta förarbeten, som ej under riksdagen medhinnas utan måste utföras i förväg.»

*Ang. anslag
för avlönan-
de av sekreterare
åt riksdags-
grupp.
(Forts.)*

Dessa båda synpunkter stå, tycker jag, emot varandra på ett mycket egendomligt sätt. Å ena sidan säger man, att det bör vara ett ordentligt genomträngande av frågorna och å andra sidan att en riksdagsman icke kan orka med den saken. Det är nödvändigt, synes det mig, att man från utskottshåll förklarar, hur man kunnat vid sidan av varandra ställa upp dessa utgångspunkter, av vilka den senare enligt mitt förmenande borde leda till insikt om att man måste ha hjälp på något sätt särskilt mellan riksdagstiderna. Om man skall vinna det mål man strävar efter i detta utlåtande, så kan saken t. ex. ordnas på följande sätt. När man får anslag till en viss grupp, så kan ju någon del av detta anslag användas till att ge en riksdagsman, som ju icke hinner utarbete en sak under riksdagstiden, bidrag för att vistas någon tid i Stockholm mellan riksdagarna och sätta sig in i de frågor saken berör. På detta sätt vinnes ju det mål man strävar efter. Jag säger detta, därför att jag för min del icke framför yrkandet på det sättet att jag betonat, att om det blir fråga om anslag, detta anslag ovillkorligen skall användas till anställande av en sekreterare, utan jag har lagt saken så, att en grupp skulle kunna få ett anslag, och sedan skulle gruppen själf få bestämma, huru den ville disponera anslaget, vare sig det nu gällde att anställa en sekreterare eller att utdela smärre summor för att göra vissa utredningar. Slunda skulle man t. ex. kunna använda anslaget så att man vid sista gruppsammanträdet före avslutningen av en riksdag kom överens om att väcka vissa frågor vid nästa riksdag och att i samband härmed uppdraga åt vissa personer att särskilt studera dessa frågor och för ändamålet vistas i Stockholm med åtnjutande av dylikt anslag. För min del finner jag denna tanke mycket tilltalande, och jag tror man skulle vinna ofantligt mycket, om man verkligen kunde få något anslag av den art det här är fråga om.

Nu menar man, efter vad jag samtalsvis hört, att det skulle bli svårt att avgöra huru stort anslag, som skulle tilldelas den ena eller andra gruppen. Den ena gruppen vore mycket större än den andra, och det skulle falla sig svårt att rättvist avväga detta. Men nog tycker jag vi kunna komma överens om, att vi knäckt värre saker än sådana tämligen obetydliga spörsmål. I händelse anslag beviljas, skulle ju de olika grupperna kunna gå in med framställningar om att få del av anslaget, och sedan finge talmanskonferensen, eller vem det nu kunde bli, som finge hand om saken, avgöra, huru mycket den ena och den andra gruppen skulle få på grund av de omständigheter, som föreläge i ena eller andra fallet.

Det har också blivit sagt, att genom den anordning jag föreslagit, sådana personer, som icke tillhörde någon viss grupp utan vore vildar, icke skulle få något med av detta anslag. Ja det är kanske

Ang. anslag
för avlönande
av sekreterare
i riksdags-
grupp.
(Forts.)

möjligt, men så vitt jag vet, existerar det för närvarande icke mer än en vilde här i kammaren och denne är alldeles nyfödd, vill jag minnas. Han har icke funnits förut utan hittills ha vi alla varit organiserade. Tillkomsten av denna vilde bör väl icke få verka avgörande på herrarnas ställning till detta utlåtande.

Jag tror alltså för min del, att det finnes mycket starka skäl som tala för att man här går med på den utredning om denna sak. Här är nu icke fråga om att definitivt taga ställning till saken, utan yrkandet i motionen är att man skall — med utgångspunkt från det faktiska förhållandet att med det sätt, varpå riksdagarbetet för närvarande är ordnat, det är svårt att åstadkomma utredningar, när man vill föra fram nya frågor — åstadkomma en utredning om man icke möjligen kunde få något anslag att använda till det ifrågasatta ändamålet. Utskottet erkänner ju självt, att ett förarbete är nödvändigt, om man skall kunna åstadkomma vederhäftiga motioner i kammaren.

Ja, herr talman, jag skall icke besvära kammaren längre, utan skall nu tilllåta mig att yrka bifall till motionen. Jag vill på förhand meddela, att jag kommer att begära votering, särskilt av det skälet, att jag vill se, hur pass många jag kan få med mig första gången jag motionerar i frågan. Efter det antal röster som jag då får, kan jag alltid något litet bedöma, huruvida det kan vara lämpligt att fortsätta att motionera i frågan eller icke. Jag ber alltså att få yrka bifall till min motion.

Vidare anförde:

Herr Berggren: Herr talman, mina herrar! Jag ber först och främst att få säga motionären, att det skäl, han påstår hava dikterat en av de mindre riksdagsgruppernas ställning till denna fråga, icke alls varit på tal i utskottet eller varit bestämmande för utskottets beslut i denna fråga.

Vidare vill jag påpeka, att utskottet icke ställt sig avvisande till det syfte motionären velat vinna. Han har velat vinna, att riksdagens ledamöter skulle bli i tillfälle att förarbeta de frågor, de vilja ha fram i riksdagen. Ja, det erkänner utskottet vara nödvändigt, men därmed är enligt utskottets mening icke sagt, att detta skall ske på den vägen, att detta arbete lägges på en annan person, utan utskottet har velat framhålla, att det är motionären själv som bör sättas i tillfälle att utföra detta förberedande arbete. Nu kan för ett sådant förberedande arbete en motionär behöva komma upp till Stockholm före riksdagens början för att göra de utredningar, som kunna komma i fråga. Utskottet har erkänt, att det arvode, som nu utgår, icke räcker för att en ledamot skulle kunna ikläda sig sådana kostnader, utan det bör finnas i sådana fall andra utvägar för att vinna detta syfte. Men det vinnes icke, enligt utskottets mening, därmed, att detta arbete lägges på annan person — det är detta utskottet velat framhålla — utan motionären bör själv i ett sådant fall sättas i tillfälle att utföra detta förberedande arbete.

Vidare har utskottet ansett, att det skulle stöta på åtskilliga praktiska olägenheter och svårigheter att gå med på motionärens förslag. Vi ha här i riksdagen partier, som äro så pass stora, att om den av motionären föreslagna vägen skulle följas, dessa partier kanske skulle behöva en hel liten stab av medarbetare för att kunna utföra det arbete, som för en sådan grupp på ett 100-tal medlemmar skulle erfordras, under det att en annan grupp kanske är så liten, att den skulle behöva blott obetydligt biträde. Det är nog åtskilliga praktiska olägenheter, som skulle följa, om man skulle försöka att genomföra det förslag, motionären här framkommit med.

Dessa skäl ha synts utskottet vara så betydelsefulla, att det icke ansett sig kunna gå med på den av motionären föreslagna utvägen.

Som bekant ha icke de tillfälliga utskotten rätt att gå utanför en motionärs förslag. Vi ha därför icke funnit skäl att upptaga till prövning andra sätt, varpå denna fråga eventuellt skulle i någon mån lösas. Vi ha blott nåpekat, att här föreligger en motion av en annan motionär, som kan i viss mån, om den skulle av riksdagen bifallas, leda till samma syfte som herr Hage avsett, nämligen förslaget om en höjning av riksdagsarvodet. I den frågan har dock icke utskottet haft anledning att närmare yttra sig eller att bestämma sin ståndpunkt.

Jag tror emellertid, att utskottet haft tillräckligt starka skäl för det avslagsyrkande, vartill utskottet kommit, och jag ber därför att få yrka bifall till vad utskottet här föreslagit.

Herr Hage: Herr talman! Jag ber att få säga ordföranden i utskottet, att det icke är en riktig ståndpunkt att göra gällande, att en motionär för att få väcka en motion nödvändigt själv skall göra allt utredningsarbete. Ordföranden i utskottet borde tänka på, att det kan vara fråga om att göra en del grovarbete, som består i att t. ex. uppsätta en stor ekonomisk tabell, ett stort tablåarbete. Det kan väl icke vara nödvändigt, att motionären gör detta arbete, för att han skall väcka motionen. När man skall väcka en motion, är det ofta nödvändigt att göra vidlyftiga utredningar, stora tablåarbeten o. s. v., och till sådant måste man ovillkorligen få hjälp av utomstående personer. Alltså menar jag, att man åtminstone för sådana utredningar skulle få använda ett dylikt anslag.

Sedan har ju ordföranden i utskottet varit inne på det spörsmål, som jag också något berörde, att det skulle bli svårt att rätt fördela anslaget mellan små grupper och stora grupper, och han antydde, tyckte jag mig höra, att det för små grupper skulle behövas mycket större anslag. Ja, det är möjligt, att så skulle kunna behövas, därför att de mindre grupperna ha mindre arbetskraft att tillgå. Men även om man icke skulle kunna fördela anslaget så idealiskt, att dylika små grupper bleve fullständigt tillgodosedda, så är det dock alldeles givet, att det skulle vara dessa små grupper till en god hjälp, om de finge något anslag för detta ändamål. Ord-

Ang. anslag
för avlöande
av sekreterare
åt riksdags-
grupp.

(Forts.)

Ang. anslag
för avlöning
av sekreterare
åt riksdags-
grupp.

(Forts.)

förändren i utskottet talade vidare om, att man kunde använda riksdagsarvodet för detta ändamål, och han hänvisade till, att det föreligger motion om höjning av riksdagsarvodet. Nu tror jag för min del, att det finnes mycket små utsikter att få en sådan förhöjning för närvarande. Man har anledning att tro detta efter vad man hört. Men under alla förhållanden, även om man höjer arvdet, tycker jag för min del, att det är en mycket osympatisk väg att använda riksdagsarvodet till sådana omkostnader. Arvodet är avsett för representantens livsuppehälle i Stockholm m. m. Men däremot anser jag icke, att det bör användas till rena omkostnader av det slag vi nu tala om. Om man ordnar saken så som utskottet anser, riskerar man den konsekvensen, som ofta faktiskt inträffat att en person, som genom motioner för fram till kammaren en hel del frågor, får mindre arvode än den, som icke väcker någon motion alls. Då kan man visserligen invända, att om man motionerar, kan man lägga utgifterna för utredning, renskrivning o. dyl. på riksdagsgruppen och på det sättet få kostnaden fördelad på hela gruppen. Ja, det är alldeles riktigt, men det kan verkligen vara fråga om, huruvida det i avseende på *alla* motioner kan vara lämpligt att ordna saken på det sättet. Gäller det frågor, som kunna anses röra hela gruppen såsom sådan, så är det riktigt, att man lägger kostnaden på gruppen, men, såsom vi alla veta, föras här i riksdagen fram en hel mängd frågor, som till sin natur äro sådana, att man icke bör lägga kostnaden för väckandet av motioner i dessa frågor på en riksdagsgrupp, utan den enskilde motionären bör få taga på sig kostnaderna. Då inträffar faktiskt det förhållandet, att den ledamot, som väcker de flesta motionerna, får det minsta arvodet, och den som väcker inga motioner, får det mesta arvodet.

Från alla dessa utgångspunkter, herr talman, vill jag fortfarande stå kvar vid mitt yrkande om bifall till motionen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr Hage, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 124 ja mot 18 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 19.

Vid härpå skedd föredragning av andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förvärv för statens räkning av Virsbo-Ramnäs kraftaktiebolag yttrade:

Ang. förvärv av Virsbo-Ramnäs kraftaktiebolag.

Herr Zander: Herr talman! Det kan måhända anses överflödigt att yttra sig i denna sak, då ju utskottets avslagsyrkande åtföljes av en välvillig motivering. Jag skall emelletrid taga kammarens tid en liten stund i anspråk för att göra en del kommentarer till denna motivering.

Utskottet erinrar om, att underhandlingar blivit upptagna mellan vattenfallsstyrelsen och bolaget angående elektrifiering av den bygd som här är ifråga, varvid man skulle söka få anknytning till Älvkarlebynätet. Det är ingenting att säga härom, ifall så skulle kunna ske, men det är icke för den fråga, som det här egentligen gäller, så förmånligt, att en sådan uppgörelse kommer till stånd. Jag vill erinra om, att det skulle uppstå det förhållandet, att mellan staten, som levererar kraft, och den förbrukare, som använder denna energi, kommer att stå som mellanhand ett enskilt bolag, som givetvis i vissa fall kan utnyttja denna mellanställning på ett för vederlörande förbrukare mindre fördelaktigt sätt. Jag anser därför, att det icke vore så synnerligen förmånligt att få en dylik uppgörelse till stånd, och jag skulle i det fallet även kunna hänvisa till vad vattenfallsstyrelsen anför, då den på sin tid gjorde framställning, att staten skulle inköpa kraftbolaget. Jag ber att få citera ur den kungl. propositionen vid fjolårets riksdag, vad vattenfallsstyrelsen yttrade om denna sak. Den säger bland annat: »Det kan synas, som om denna hopkoppling» — mellan Älvkarlebynätet och bolagets nät — »skulle kunna ernås utan inköp, genom att överenskommelse träffades mellan vattenfallsstyrelsen och kraftbolaget om samarbete. Det har också ifrågasatts ett sådant samarbete, varvid kraftbolaget skulle, i den mån dess egen krafttillgång bleve otillräcklig, taga kraft från vattenfallsstyrelsen och distribuera densamma å sina ledningar. Men därigenom skapas mellan vattenfallsstyrelsen och kraftkonsumenterna en mellanhand, som kommer att taga en viss vinst, vilken vattenfallsstyrelsen vid direkt distribution själv kan tillgodogöra sig. I själva verket äro de fördelar, kraftbolaget i dylikt fall velat betinga sig, så betungande för vattenfallsstyrelsen, att vattenfallsstyrelsen icke ansett detta alternativ acceptabelt.»

Detta anfördes som sagt under fjolåret, då denna fråga var på tal, och det var det nu anförda skälet, som föranledde vattenfallsstyrelsen att påyrka, att bolaget skulle inköpas av staten, och jag tror nog, att detta skäl fortfarande äger giltighet. Då emellertid riksdagen avslog förslaget om inköp, har vattenfallsstyrelsen icke velat släppa all förbindelse med bolaget ifråga. Jag vill erinra om, vilken väsentlig betydelse dess kraftnät har för ett vidskräckt område, icke blott för den bygd nätet genomgår utan även med hänsyn till den för-

Ang. förvärv
av Virsbo-
Ramnäs kraft-
aktiebolag.
(Forts.)

bindelselänk, som skulle uppstå mellan norra delen av Älvkarleby nätet och det norr om Mälaren gående nätet, vilka skulle sammanknytas till ett gemensamt nät. Denna fråga kan enligt min mening icke få en tillfredsställande lösning på det sätt, som nu är ifrågasatt, och därför bör staten inrikta sig på att förvärva bolaget.

Jag medger, att det skäl, som anförts mot ett omedelbart inköp, kunna vara berättigade med hänsyn till det höga pris, som under nuvarande konjunkturen skulle betingas, men det synes mig ändå, att man icke borde utan vidare släppa tanken på att för statens räkning förvärva kraftbolaget, ty naturligtvis får nätet ett annat värde, om det helt befinner sig i statens ägo än om det utgör en länk, som på grund av kontrakt är förbundet med statens nät.

Utskottet har också uttalat den förväntan, »att Kungl. Maj:t icke skall underlåta att, därest omständigheterna därtill föranleda, åter framlägga frågan för riksdagen». Det kan hända, att detta uttalande är det enda resultat, vi kunna komma till i år, och jag vill särskilt uttrycka den förhoppningen, att herr statsrådet och chefen för civildepartementet ville beakta detta uttalande och att vi i så fall kunna från regeringens sida förvänta intresse för, att den frågan upptages till prövning, huruvida bolaget skall förvärfvas för statens räkning.

Med understrykande av särskilt sista delen av motiveringen ber jag sålunda för min del för närvarande få stanna vid att icke göra något yrkande.

Herr L ü b e c k: Herr talman! Jag skall icke heller framställa något yrkande, men med hänsyn till det sätt, varpå föregående talare lade sitt anförande, ber jag få uttala, på grund därav, att jag var motionär i denna fråga vid förra riksdagen, att jag icke kan i alla delar ansluta mig till den motivering utskottet anfört. Men just på grund av det uttalande, som herr Zander i slutet av sitt anförande citerade ur betänkandet, finner jag icke heller anledning att göra något särskilt yrkande, då jag läser detta uttalande så, »att Kungl. Maj:t icke skall underlåta att, *därest omständigheterna därtill föranleda*, åter framlägga frågan för riksdagen», och jag har den uppfattningen, att omständigheterna för närvarande och under den närmaste tiden framåt alls icke komma att föranleda därtill.

Vad beträffar det herr Zander anförde om olägenheten av att det skulle bli en mellanhand mellan vattenfallsstyrelsen och konsumenterna, är det en olägenhet, som man får taga med mycket stor modifikation. En dylik mellanhand finnes på alla andra ställen, och det är icke minst för konsumenterna en fördel, att ett stort kraftföretag, och staten i första rummet, har genom organiserade, färdiga distributionsföretag kunnat föra ut kraft till konsumenterna. Något ont härav är icke att befara, och vattenfallsstyrelsen har medel i sin hand att ordna denna sak på ett sådant sätt, att icke konsumenterna behöva sitta emellan. Vad styrelsen sade förra året, jämfört med vad styrelsen sagt i år, bör man icke fästa

sig mycket vid. Vattenfallsstyrelsen är ett affärsdrivande verk, som får rätta sig efter omständigheterna.

Till sist vill jag framhålla, att det är en god sed, när det gäller affärsdrivande verk att tillämpa affärsmässiga principer, och det är icke en affärsmässig princip, att om man vill köpa en sak, skriva säljaren på näsan, att man är angelägen om att få köpa. Det är vad man skulle gjort, om herr Zanders motion blivit bifallen.

*Ang. förvärf
av Virsbo-
Ramnäs kraft-
aktiebolag.*

(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 20.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lämnande av bidrag till åstadkommande av samlingslokaler, avsedda att gagna folkets samhälliga behov och kulturella strävanden.

*Om bidrag för
åstadkom-
mande av
vissa all-
männa sam-
lingslokaler.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 260, hade herr Anderson i Knapasjö hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida samt under vilka former och bestämmelser bidrag skulle kunna lämnas för åstadkommande av samlingslokaler, avsedda att gagna folkets samhälliga behov och kulturella strävanden i sådana landsdelar, där brist härå funnes, som ej annorlunda kunde avhjälpas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och under vilka former och bestämmelser statsbidrag skulle kunna lämnas för uppförande av allmänna, utanför partimotsatserna ställda, till tjänst för folkets samhälliga behov och kulturella strävanden avsedda samlingslokaler i bygder, som lede brist på sådana lokaler och resurser att själva åstadkomma dem, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Welin: Herr talman! Det är icke min mening att yrka avslag på utskottets förslag, men jag har några ord att säga med anledning av det föreliggande betänkandet.

Den uppgift, som de ifrågasatta samlingslokalerna skulle ha, innefattar bland annat också att tillgodose nöjesbehovet. I den motion, som ligger till grund för utlåtandet, heter det, »att det ungdomliga nöjeslivet, som ofrånkomligt hör ungdomen till, på varje tid och ort måste ledas in på rätta banor». Det är riktigt sagt, och jag är övertygad om, att det är motionärens innersta, bestämnda avsikt, att allting skall bli på bästa sätt i detta fall med

Om bidrag för
åstadkom-
mande av
vissa all-
männa sam-
lingslokaler.
(Forts.)

hänsyn till de föreslagna lokalerna. Emellertid är det ju en tendens i tiden, att nöjena mer och mer skola förläggas utanför hemmen och till offentliga lokaler. Detta är i många hänseenden ett fel, särskilt om det är fråga om nöjen i mera inskränkt mening eller rena förlustelser. I så fall höra de närmast hemmen till. Om nöjena anordnas som rent kulturella, kunna de ha en utomordentligt stor betydelse och kunna då icke heller med fördel förläggas annat än till mera offentliga lokaler.

Emellertid är det en del nöjen, som synas vilja taga överhand, och det är egentligen beträffande dem, som jag skulle vilja säga några ord. Ett sådant nöje, som i utomordentligt hög grad lagt beslag på ungdomens intresse i våra dagar, är dansen, och det är alltför väl bekant för en stor del av kammarens ledamöter, hurusom de offentliga lokaler, som finas här och där i bygderna, till huvudsaklig del äro danslokaler, och det är för herrarna likaledes alltför väl bekant, hurusom den dans, vilken förekommer i dessa lokaler, icke är av vackraste slag. Det har därför också på många håll uppstått ett bekymmer med anledning härav och en strävan att motarbeta, att reagera mot dessa tillställningar. Denna reaktion inskränker sig icke till vissa grupper inom samhället, utan man kan säga, att den givit sig tillkänna inom alla olika samhällslager. Jag tror mig veta, att bland andra, vissa socialdemokratiska grupper uttalat sig emot dylika neddragande och förråande dans-tillställningar. Det vore i högsta grad önskvärt, att om frågan går till utredning, sådana bestämmelser föreslogos, att de statsunderstödda samlingslokalerna icke kunde användas som danslokaler.

Jag har de allra bästa tankar om motionären och hans avsikter. Jag känner honom mycket väl sedan långt tillbaka i tiden som en hängiven ungdomsvän och såsom en, den där på det allra varmaste ivrar för ett ädelt, vackert och fint folkliv. Jag är därför fullkomligt övertygad, att jag har honom med mig, då jag gör ett uttalande i den riktning, som jag här gjort, och som jag framfört bland annat därför, att det må vid behandlingen av denna fråga ha kommit till protokollet, så att man möjligen vid den utredning, som kan komma till stånd, skall taga vederbörlig hänsyn till detta.

Herr talman, jag har icke något yrkande att göra.

Herr Andersson i Knäppinge: Vid genomläsande av detta utlåtande förefaller det mig, som om motionären själv näppeligen kan ha satt sig in i de förhållanden, som hans förslag skulle kunna föranleda till när det en gång blir verklighet. Han framför det önskemålet, att det skulle åstadkommas allmänna samlingslokaler, avsedda, som jag tror, i likhet med vad ovan föreslogs i herr Hellbergs motion, att utan hänsyn till partiolikhet tjäna folkets samhälleliga behov och kulturella strävanden. Det synes vara hans avsikt, att sådana lokaler skulle komma till stånd överallt eller, som han säger, »i sådana landsdelar, där brist härå finnes, som ej annorlunda kan avhjälpas». Men

vilka kostnader härigenom skulle föranledas, tror jag icke, att han tänkt på. Icke heller tror jag han tänkt på de olägenheter, som förslaget skulle medföra för dem, som ämna samla sig i sådana lokaler. Syftet är naturligtvis, att olika meningsgrupper skulle få rätt att bygga dylika lokaler överallt i landet och därtill åtnjuta bidrag av staten. Men vi veta, att staten också vill lägga sin tunga hand på de företag, som den lämnat understöd till, på sådant sätt, att den alltid vill kontrollera, hur detta understöd användes. Staten kommer nog även i detta fall att söka kontrollera vad som förehas i de olika samlingslokalerna. Sålunda får staten icke endast vidkännas kostnader för uppbyggande av dessa lokaler, utan det blir också nödvändigt, såvitt jag kan se, att det tillsättes särskilda inspektörer eller övervakare, vare sig det blir den allmänna rättsbetjäningen eller andra. Dessa skulle få sig förelagda uppgifter, som de också å sin sida måste ha betalt för o. s. v. Detta är förhållanden, som nödvändigtvis skulle bli en konsekvens av ett beslut i den riktning motionären förordar.

Jag för min del håller före, att det här gäller en sak, som helt och hållet bör överlämnas åt de enskilda sammanslutningarna, så att de mera fritt och obehindrat kunna ägna sig åt sin kulturella uppbyggelse i de lokaler, som de skaffa sig. Och för min del tror jag, att en statsutgift härför icke är nödvändig, och därför anser jag också, att det är alldeles onödigt att lägga frågan i sådan riktning, som utskottet i förevarande hänseende gjort. Utskottet har till och med gått utöver vad motionären själv tänkt sig, då man i klämman strukit orden »i sådana landsdelar, där brist härå finnes, som ej annorlunda kan avhjälpas».

Beträffande vad jag förut yttrat, har utskottet beaktat den sak jag därvid påpekat, fastän icke motionären gjort det. Utskottet har sagt, att motionärens mening uppenbarligen varit att skaffa garantier mot ett missbruk av statens hjälp. Det kan icke innehållas någonting annat i de orden, än att det måste bli en övervakande institution, som också kostar pengar. Vi ha ju emellertid av finansministern och från annat håll fått höra, att det föreligger mycket stora statsfinansiella svårigheter, och jag tror sannerligen icke, att de bli avhjälpda under den närmast kommande framtiden. Att då framlägga och förverkliga sådana här krav, som måste sluta med ofantliga belopp, anser jag för min del vara absolut obehövt och icke ens för ändamålet nyttigt eller nödvändigt.

Av dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka avslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr Möller: Herr talman, mina herrar! Jag hade icke trott, att det skulle behöva bli någon debatt i andra kammaren om denna fråga, då kammaren två gånger å rad bifallit förslag, i det allra närmaste överensstämmande med det yrkande utskottet nu framställer, och som enligt utskottets mening täcker vad motionären avsett.

Hur man över huvud kan komma in på dansen i detta sammanhang är mig obegripligt, och det förefaller mig, som om det vore ett

*Om bidrag för
åstadkom-
mände av
vissa all-
männa sam-
lingslokaler.
(Forts.)*

*Om bidrag för
åstadkom-
mande av
vissa all-
männa sam-
lingslokaler.
(Forts.)*

synnerligen sökt tillfälle att göra ett utfall mot en viss form av nöjeslivet, ty det är väl icke möjligt, att all dans utan vidare kan utdömas. Jag skall emellertid lämna herr Welins yttrande åt sitt öde och endast säga några ord om den siste talarens yttrande. Han förklarade, att detta förslag uppenbart skulle leda till, att staten måste skaffa kontrollanter för att se till, hur lokalerna användas. Det har icke kunnat falla utskottet eller motionären in, att staten skulle ha kontrollanter för dessa lokaler, då det finnes myndigheter, som skola hyra ut dem och ha deras förvaltning om hand, och som naturligtvis få svara för det bruk, lokalerna få.

Sedan ger den föregående talaren en fullständigt falsk framställning av utskottets yttrande, då han säger, att vi strukit bort en del av motionens kläm. Dessa ord: »i sådana landsdelar, där brist härå finnes, som ej annorlunda kan avhjälpas» ha vi formulerat om, så att det heter »i bygder, som lida brist på sådana lokaler och resurser att själva åstadkomma dem». Detta är i enlighet med vad andra kammaren förut beslutat, och jag har vid resonemang med motionären övertygat mig om, att det fullständigt täcker den tankegång, som han haft.

De garantier, som det talas om i utskottets utlåtande, röra naturligtvis icke några sådana missbruk, som skulle behöva föranleda tillrättande av kontrollanter över lokalerna, utan det gäller här sådana missbruk, som att en bygd, vilken har resurser att skaffa lokal, skulle använda sig av en eventuell fond för att skaffa sig statshjöp för ändamålet. Det är därför uttrycket »i bygder, som lida brist på sådana lokaler och resurser att själva åstadkomma dem» står i klämman, och det betrakta vi som tillräcklig garanti mot missbruk i detta avseende.

Nu är att observera, att motionären framhåller, att det ifrågasatta understödet skall lämnas i form av lån eller på annat sätt, och utskottet säger, att det icke vill yttra sig om den form, som statens understöd bör ha, utan att det bör stå en eventuellt kommande utredning fullkomligt fritt att själv pröva, vilken form som kan vara bäst för ändamålet. Det kan tänkas, att det blir lika bra med bidrag som med lån, men det är en sak, som utskottet icke uttalat sig om.

Jag tillåter mig utan att för övrigt ingå på någon särskild motive-ring för behovet av dessa lokaler — ett behov som är erkänt två gånger i kammaren — yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderson i Knapasjö: Efter det anförande, som utskottets ärade ordförande nyss hållit, skulle jag knappast behövt taga till orda för att bemöta, vad som anförts för yrkandet om avslag å min motion och utskottets hemställan. Jag vill emellertid, när jag fått ordet, framhålla, att den hemställan jag gjort, bör ses mot bakgrunden av den motivering, som jag haft för densamma. Vad jag avser är att man bör söka bevara folket åt landsbygden. Det är verkligen så många avlägsna landsändar, där ungdomen icke har någon trevnad utan har tråkigt. Såsom herr Alkman i första kammaren förlidit är i sin motion framhöll, måste det göras något för att bibehålla ungdomen vid jordbruket, vid torvan, och detta, som

*Om bidrag för
åstadkommande av
vissa allmänna sam-
lingslokaler.
(Forts.)*

skall göras, måste gå ut på, att få de unga att känna sig alltmera bunda vid hemmet och vid hemorten. Det första, som måste göras, är att laga så, att ungdomen får en egen lokal eller ett eget hem för att kunna samlas och dryfta icke blott dagens frågor utan allt, som hör till sann och hög njutning i livet. Nu är det klart, att det i tätt bebyggda delar av landet finns tillräckligt med sådana lokaler, som folket kunnat uppbygga, men i avlägsna bygder är det mycket svårt att anskaffa dylika lokaler, där ungdomen skall kunna hålla till och folket samlas på, som jag uttryckte mig, neutral mark. Det går icke, utan att vid vissa tillfällen staten ger handräckning för att få till stånd ungdomshem.

Då man icke vill en sak, är det vanligt, att framhålla de ofantligt stora konsekvenser, som skulle följa på grund av beslut om stora statsutgifter. Jag tror icke på det i detta fall. Jag har tänkt mig, att vid sådana tillfällen, då det är omöjligt för ungdomen själv att i en avlägsen bygd anskaffa lokal, staten med ett ringa belopp skulle kunna bidra till att avhjälpa den brist, som där förefinnes.

Utskottet har utbytt de ord jag använt i motionen »där brist bära förefinnes, som ej annorlunda kan avhjälpas» mot andra ord med samma mening, och det innebär icke, såsom den talare som här yrkade avslag, ville göra gällande, att man strukit någonting ur motionens kläm, utan utskottet har i stället satt in »i bygder, som lida brist på sådana lokaler och resurser att själva åstadkomma dem», vilket är precis detsamma, som jag avsett.

Allt nog, jag tror, att detta är ett led i strävandena att låta även avlägsna bygder få mera utsikt att behålla sina unga söner och döttrar genom att ge nöjeslivet en högre lyftning i stället för den förflackning, som mångestädernas utmärker detsamma, bland annat beroende därpå, att man icke har några samlingslokaler, där ungdomen kan träffas för mera förädlande nöjen än dem, som nu många gång stå denna ungdom till buds.

Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Norman: Det finns ett gammalt ordspråk, som säger, att klockarfar skall allting bestyra. Nutiden tenderar åt att staten skall allting betala. Det framkommer oavlatligt anspråk på statens medverkan, anspråk, som mången gång sträcka sig därefter, att vederbörande förslagsställare icke kan förutse sitt förslags ekonomiska konsekvenser. Jag tror, att det förslag, som här ligger före, visserligen i och för sig behjärtansvärt, kommer att medföra sådana konsekvenser, vilket ju också förut blivit belyst. Men om man alltjämt ställer ökade anspråk på statens ekonomiska medverkan för olika ändamål, torde man också få rikta tanken på det gamla: »Erk du! Maja du! Var ska vi ta't?» Det finns dock en gräns för statens förmåga att kunna bestrida de ökade anspråken på statskassan, och med — som vi väl alla hava klart för oss — tillbakagående konjunkturen och minskade statsintäkter torde det bli allt svårare att bestrida de alltjämt ökade anspråken på statens kassa.

Om bidrag för
åstadkom-
mande av
vissa all-
männa sam-
lingslokaler.
(Forts.)

Vad beträffar nu föreliggande spörsmål, så är det ju så, att det framställts krav på ekonomiskt stöd åt samlingslokaler för vissa ändamål. Här är det nu visserligen bara fråga om en utredning, men om riksdagen med synnerlig kraft uttalar sig för utredningen och intresserar sig för ändamålet, få väl de utredande taga denna önskan ad notam och låta denna utredning utmynna i förslag om ganska avsevärda statsunderstöd för ändamålet.

Det är givetvis så, att från olika landsändar det kommer att framställas krav på bidrag till dylika samlingslokaler. Man har icke gjort något överslag angående omfattningen av dessa framställningar. Om sådana krav komma från ettusen, tvåtusen, kanske flera, landskommuner, och det för varje kommun gäller ett bidrag av låt mig säga 5,000—10,000 kronor, torde alltsammans uppgå till tiotals miljoner kronor.

Om nu statsnakterna gå med på utbetalande av sådana belopp för detta ändamål, är det väl ändå alldeles nödvändigt, att staten sedan har uppsikt över det sätt, varpå medlen användas. Det torde väl bli nödvändigt med statskontroll över dessa medels användande. Det är rätt belysande, att utskottsordföranden här framhåller, att det icke fallit vare sig motionären eller utskottet in, att dylik statskontroll skulle behövas. Utskottsordföranden talar här å motionärens vägnar, och motionären har ej bestritt den av ordföranden lämnade uppgiften.

Alltså har icke från någotdera hållet någon tanke riktats på, att när frågan om så pass stora statsutgifter som dessa kommer fram, det verkligen kan bli tal om att någon kontroll över medlens användning skulle vara erforderlig. Men fattar riksdagen beslut i framtiden i sådan riktning, så kommer nog den dag, då en eller annan motionär framträder och anser, att behovet påkallar ett statens övervakande, på vad sätt de av staten understödda lokalerna användas o. s. v. Och så få vi — allt tenderar och pekar åt det hållet — en ny statsinspektion, en massa nya statsinspektörer, och det blir kanske åtskilliga inom och utom riksdagen, som aspirera på dylika inspektörsbefattningar. Utvecklingen pekar åt det hållet, och man kan nog icke förbise det riktiga i herr Anderssons i Knäppinge anmärkning, att här kommer att uppstå ökade krav på statsutgifter även på detta område.

Motionären har nu den ljusa tron, att det icke skulle bli så stora statsutgifter, men i alla fall, större eller mindre, tidsförhållandena äro sådana, att jag tror det är skäl i att gå varsamt tillväga, så att man icke på förhand binder sig genom ett krav på utredning, som skulle innebära ett slags förhandsutfästelse till betydande utgifter för ett ändamål, som jag för min del anser — om det skal gälla lokaler, som skola stå utanför partimöteslokalerna — bör tillhöra det kommunala området, så att kommunen bör sörja för att lokaler för bibliotek och föreläsningssamfund stå till buds för dessa ändamål.

På dessa grunder ber jag, herr talman, att få förena mig med herr Andersson i Knäppinge i hans avslagsyrkande.

Herr Möller: Herr talman, mina herrar! Jag vill med anledning av den siste ärade talarens anförande endast konstatera, att det finns en hel rad riksdagsmän i denna kammare, vilkas behov av sparsamhet alltid inställer sig, så snart det gäller allvarliga folkliga och allmänt erkända behov, men däremot sällan inställer sig, när det gäller en rad av utgifter, som vi veta, äro på ett helt annat sätt betungande för staten och där det efter många andras mening vore synnerligen lämpligt att spara. Jag hänvisar till samma riksdagsmäns vanliga hållning till försvarsbudgeten.

*Om bidrag för
ästadkommande av
vissa allmänna
samlingslokaler.*
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Norman, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 79 ja mot 34 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Jämligt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 21.

Äv lämnades två motioner, nämligen av:

herr *Andersson* i Milsmaden *m. fl.*, nr 339, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 109, med förslag till förordning om spritdrycksaccis *m. m.*; och

herr *Hage*, nr 340, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 117, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § och 18 § 11. 43, 55 och 56 punkterna i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 *m. m.*

Dessa motioner bordlades på begäran.

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 21.

§ 22.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen och proposition om tilläggsstat för år 1919 gjorda framställningar angående arvoden åt personal vid valstatistik;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 14, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 17 § 5 mom. i förordningen angående försäljning av rusdrycker;

nr 17, i anledning av väckta motioner om höjning av stämpelavgiften för spelkort;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt till ränta vid restitution av utskylder m. m.; och

nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1919 års taxering till bevilling för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt, dels och i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion angående revision i visst syfte av gällande författningar rörande häradsallmänningar och andra genom kronans försorg tillkomna allmänningsskogar;

nr 26, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av statorparsystem å större egendomar; och

nr 27, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till avhjälpande av genom kristiden föranledda svårigheter för jordbruket m. m.

§ 23.

Justerades protokollsutdrag.

§ 24.

Upplästes följande till kammaren inkomna handling:

Statsrådet *Eliel Löfgren* är på grund av luftrörskatarr med temperaturstegringar under den närmaste tiden nödsakad att ligga till sängs och kan ej uppressa till Stockholm intygas på heder och samvete.

Göteborg den 4 mars 1919.

P. Gustaf Carlström,
leg. läkare.

Rätt avskrivet betygas:

Ivar Brynolf,
t. f. registrator.

§ 25.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Lindman</i>	under den 8 mars,					
»	<i>Svensson</i> i Betingetorp	»	6 dagar fr. o. m. den	7 mars,			
»	<i>Lövgren</i> i Nyborg	»	11	»	»	8	»
»	<i>Karlsson</i> i Sandviken	»	2	»	»	7	»
»	<i>Strid</i>	»	5	»	»	7	»
»	<i>Lindley</i>	»	5	»	»	6	»
»	<i>Moberger</i>	»	2	»	»	7	»
»	<i>Uddenberg</i>	»	5	»	»	7	»
»	<i>Swartling</i>	»	7	»	»	9	»
»	<i>Karlsson</i> i Gasabäck	»	12	»	»	7	»
»	<i>Andersson</i> i Råstock	»	4	»	»	7	» och
»	<i>Olsson</i> i See	»	2	»	»	11	»

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,21 e. m.

In fidem
Per Cronvall.